

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT**

**KURIKULUM NASTAVNOG PREDMETA
KULTURA I ZAJEDNICA
ZA OSNOVNE ŠKOLE**

Zenica, juni 2022.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT

KURIKULUM NASTAVNOG PREDMETA

KULTURA I ZAJEDNICA

ZA OSNOVNE ŠKOLE

Zenica, juni 2022.

Kurikulum nastavnog predmeta Kultura i zajednica za osnovne škole

Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Kultura i zajednica za osnovne škole u Zeničko-dobojskom kantonu objavljena je u „Službenim novinama Zeničko-dobojskog kantona“, broj: __/__, __. __. 2022. godine.

Izdavač: Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona

Za izdavača: prof. dr. Spahija Kozlić, ministar

Voditeljica Stručnog tima:

Aida Salkić, direktorica Pedagoškog zavoda Zenica

Grupa za izradu predmetnog kurikuluma:

Emir Uzunalić, voditelj
mr.sc. Mirza Čehajić, koordinator
Alisa Salčinović, član
Elvedina Bektaš, član
Izet Čamdžić, član
Emir Kozlić, član
Ismet Suljić, član

Recenzenti:

dr.sc. Nezir Krčalo
dr.sc. Esad Delibašić

Tehnička priprema i uređenje:

Pedagoški zavod Zenica

SADRŽAJ

A/ OPIS PREDMETA	4
B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA	5
C/ OBLASNA STRUKTURA PREDMETNOG KURIKULUMA	6
D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI	9
OSNOVNA ŠKOLA	9
1. razred osnovne škole	9
2. razred osnovne škole	18
3. razred osnovne škole	28
4. razred osnovne škole	40
5. razred osnovne škole	55
6. razred osnovne škole	70
7. razred osnovne škole	81
8. razred osnovne škole	93
9. razred osnovne škole	106
E/ UČENJE I PODUČAVANJE	120
F/ VREDNOVANJE U PREDMETNOM KURIKULUMU	121
G/ PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA	123

A/ OPIS PREDMETA

Nastavni predmet Kultura i zajednica omogućava razvoj osnovnih ljudskih vrijednosti i socio-emocionalnih vještina poput: razvoja spoznaje o sebi, društvene integracije, saradnje s vršnjacima i odraslima, razvoja verbalne i neverbalne komunikacije, razvoja kreativnog izražavanja i sl.

Svojim sadržajima, između ostalog, ovaj predmet doprinosi sticanju znanja učenika o interkulturalnoj, multireligioznoj i multikulturalnoj prirodi bosanskohercegovačkog društva. Istovremeno, njegovim izučavanjem kod učenika se razvijaju moralne vrline, navike, kritičko mišljenje i drugi aspekti karaktera ličnosti. Na taj način, učenici oblikuju svoj lični identitet i integritet, upoznaju i poštuju vlastitu kulturu, kao i kulturu drugih.

Ovdje je bitno istaći da se pojam kulture u okviru predmeta Kultura i zajednica odnosi na način života članova nekog društva ili grupe u okviru nekog društva. Ona uključuje način oblačenja ljudi, porodični život, način na koji rade i stvaraju, religiozne obrede, slobodno vrijeme itd.

Sve to ima za cilj prihvatanje osnovnih ljudskih vrijednosti kao što su: iskrenost, poštenje, upornost, dobronamjernost, tolerancija, razvoj pravilnog odnosa prema članovima porodice i drugim članovima društvene zajednice, a sve sa ciljem kako bi učenici izrasli u svestrane, humane, cjelovite i zdrave ličnosti.

Učenjem i podučavanjem predmeta Kultura i zajednica kod učenika se osigurava razvoj ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje među kojima su komunikacijska kompetencija, učiti kako učiti, kreativno-produktivna kompetencija, samoinicijativa i poduzetništvo, te socijalna i građanska kompetencija. Pojedininim aktivnostima unutar nastavnog predmeta ostvaruju se i ishodi kroskurikularnog i međupredmetnog područja koji se odnose na oblasti: karijerna orijentacija, antikorupcija i poduzetništvo.

Realizaciju međupredmetnih tema moguće je ostvariti kroz korelaciju sa Građanskim obrazovanjem, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnošću, Mojom okolinom, Prirodom, Društvom, Likovnom kulturom, Historijom/Povijesti/Istorijom, Muzičkom kulturom...

Pristup u nastavi je komunikacijski, sa naglaskom na uključenost učenika. Učenje se odvija na taj način da učenik bude u središtu nastavnog procesa, u kojem mu se nude razne mogućnosti usvajanja nastavnih sadržaja i stjecanje znanja. Današnje društvo od pojedinca zahtijeva cjeloživotno učenje i stalni razvoj, kako bi se uspješno nosio s promjenama i pronašao svoje „mjesto u svijetu“. Da bi se navedeno uspješno ostvarivalo, kao imperativ savremenog odgoja i obrazovanja postavlja se aktivno učenje koje implicira suštinsko učenje svakoga pojedinca i koje je okrenuto prema njegovom cjelovitom rastu i razvoju, odnosno ostvarenju potencijala svakog učenika.

S obzirom na sadržaje Kultura i zajednica pripada društveno-humanističkom području koje ima za cilj razvoj učenika u svjesnu, samostalnu i odgovornu osobu. Izučava se kao izborni predmet od prvog do devetog razreda osnovne škole u alternativi sa nastavnim predmetima Islamska vjeronauka, Pravoslavna vjeronauka i Katolički vjeronauk.

B/ CILJEVI UČENJA I PODUČAVANJA PREDMETA

Odgojno – obrazovni ciljevi učenja i podučavanja nastavnog predmeta Kultura i zajednica koji bi trebali biti polazna osnova za dalju nadogradnju su:

1. Poštovati i uvažavati koncept jedinstva u različitosti, poznavati svoja i uvažavati prava drugih, bez obzira na razlike u fizičkom, kulturološkom i vjerskom pogledu.
2. Uvidjeti važnost i problematizirati sadržaje vezane za savremene ovisnosti i opasnosti za svakog pojedinačno, ali i za zajednicu.
3. Prepoznavati obilježja i karakteristike vjerskih praznika/blagdana, te upoređivati sličnosti i razlike između kultura, kako na lokalnom, tako i na globalnom nivou.
4. Razvijati informatičku pismenost, digitalne kompetencije i interes za istraživanje uz pomoć digitalnih alata i informaciono-komunikacijskih tehnologija, prepoznavati prilike i mogućnosti za primjenu naučnih spoznaja u svakodnevnom životu.
5. Razumjeti i opisati kroz eseje o spoznaji samog sebe, svoje potrebe za ljubavlju, prijateljstvom i zdravim porodičnim vrijednostima koje se manifestuju u mnoštvu različitih odnosa, kako u području individualnog djelovanja, tako i u društvenom području.
6. Povezati spoznaje iz nastavnog predmeta Kultura i zajednica s drugim nastavnim predmetima, međupredmetnim temama i područjima kurikuluma te, u skladu s tim, njegovati inovativnost, kreativnost, poduzetnički duh i otvorenost za promjene i nove ideje.

C/ OBLASNA STRUKTURA PREDMETNOG KURIKULUMA

U izradi kurikuluma nastavnog predmeta Kultura i zajednica primijenjen je konceptualni pristup gdje se učenik usmjerava na stjecanje kompetencija važnih za život. Koncept prilagođen interesima učenika, lokalnim specifičnostima i aktuelnim zbivanjima pridonosi ravoju znatiželje kod učenika za usvajanje novih znanja.

Kurikulum nastavnog predmeta Kultura i zajednica sadrži sljedeće oblasti: *Kultura ponašanja*, *Kultura religija*, *Zdravi životni stilovi* i *Pojedinac i društvo*. Kroz ove oblasti učenike je potrebno postupno uvoditi u istraživačke aktivnosti i razvijati temeljne istraživačke vještine, kao i poticati razvoj istraživačkih kompetencija integrirano, manjim samostalnim istraživačkim projektima, ali uvijek aktivnostima i sadržajima primjerenima njihovim mogućnostima i interesima.

A. Kultura ponašanja

Ovaj koncept podrazumijeva načine efikasnog učenja u školi, kroz nastavu i vannastavne aktivnosti. Tokom učenja i podučavanja učenici će se upoznati sa stilovima učenja. Upoznat će norme ponašanja u školi, u lokalnoj zajednici i široj društvenoj zajednici. Kroz ovu domenu učenici uče kako i na koji način organizovati svoje vrijeme, jer sama organizacija slobodnog vremena, kao i vremena za učenje, pomaže im da brže i lakše dođu do željenog cilja. Tokom učenja i podučavanja učenici uče da definišu, objasne i razlikuju svoja prava od dužnosti i odgovornost koju ima svaki pojedinac, kako unutar porodice, škole tako i unutar zajednice. Na taj način se kod učenika razvija sposobnost kritičkog mišljenja i kvalitetnog odnosa prema sebi i drugima. Unutar oblasti Kultura ponašanja definirane su tri komponente:

- A.1. Kulturne norme
- A.2. Kultura komuniciranja
- A.3. Kultura i demokratija.

B. Kultura religija

Ova domena omogućava učeniku da uđe u svijet religija, uoči razlike, upozna politeističke i monoteističke religije. Na taj način se uči uvažavati različitost i kvalitetnog međureligijskog dijaloga. Prepoznaje i kritički promišlja o uticaju savremenih globalizacijskih procesa, medija i informacijsko-komunikacijske tehnologije na provođenje dijaloga i vjersku toleranciju. Različitim oblicima rada učenik uočava vlastiti položaj i ulogu unutar društvenih zbivanja. Analizirajući religije koje ga okružuju razvija toleranciju i prihvaća društvene, kulturne i religijske različitosti. Unutar oblasti Kultura religija definirane su tri komponente:

- B.1. Historija religija
- B.2. Međureligijski dijalog
- B.3. Religija i običaji.

C. Zdravi životni stilovi

Razumijevanje povezanosti održavanja lične higijene, zdravog načina života, važnosti snaga zdravlje, pravilne i zdrave ishrane u cilju očuvanja zdravlja, humani odnosi među spolovima

su elementi domene Zdravi životni stilovi. Rast i razvoj ljudi zavisi od životnih uslova, a za očuvanje zdravlja čovjeka bitno je usvojiti i zdrave životne navike i izgraditi zdrav životni stil. Odnos unutar porodice ključan je za razvoj socijalizacije i identiteta. Porodica je temeljna zajednica društva u kojoj učenici stječu osnovne higijenske navike. Pozitivna porodična komunikacija, optimizam i pozitivni stavovi o životu su pravilne smjernice za izrastanje u zdravu ličnost. U neprestanom razvoju živoga svijeta uz stalne promjene važno je uočiti povezanost čovjeka i svih drugih prirodnih faktora. Svojim djelovanjem čovjek često narušava prirodnu i društvenu razvnotežu ostavljajući vidljive posljedice. Njegovo djelovanje trebalo bi biti u skladu sa održivim razvojem, usmjereno na očuvanje prirode i okoliša, te unapređivanje društva. Zbog toga se učenici upoznaju sa ekologijom, ekološkim faktorima i ekološkim aktivnostima koje su važan element održivog razvoja. Unutar ove oblasti definirane su tri komponente:

- C.1. Zdrav život i navike
- C.2. Zdrav život u zajednici
- C.3. Zdrava životna sredina.

D. Pojedinac i društvo

Kroz ovu domenu učenici upoznaju obilježja ličnog i grupnog identiteta. Uče prihvatiti sličnosti i razlike među vršnjacima. Kroz uzajamno pomaganje i saradnju razvijaju pozitivan stav prema onima koji su spremni pomoći drugima. Pri tome se upoznaju sa vrstama komunikacije, pojmovima *vrline* i *mane*, socijalnim kompetencijama. Učenici uočavaju vezu između stava i ponašanja, uče se samostalnom zauzimanju stava prema problemu. Unutar ove oblasti definirane su tri komponente:

- D.1. Lični i grupni identitet
- D.2. Stereotipi i predrasude
- D.3. Poduzetništvo u zajednici.

Oblasna struktura predmetnog kurikuluma Kultura i zajednica

Za sve četiri navedene domene (oblasti /koncepta), razrađeni su odgojno obrazovni ishodi koji su okosnica predmetnog kurikulumu Kulture i zajednice. Odgojno-obrazovni ishodi pomažu nastavnicima u praćenju napretka učenika i u vrednovanju učeničkih postignuća. Tokom pripremanja procesa učenja i podučavanja nastavnik treba povezati odgojno-obrazovne ishode sa sadržajima navedenim u kurikulumu i metodama podučavanja. U tabelama su odgojno-obrazovni ishodi označeni šiframa. Skraćenice poput A.1.1. ili B.2.3. i sl. označavaju redom: oblast kojoj ishod pripada (A – kultura ponašanja, B – kultura religija, C – zdravi životni stilovi, D – pojedinac i društvo), godinu podučavanja predmeta (1 – prvi razred, 2 – drugi razred, 3 – treći razred...) te redni broj odgojno-obrazovnog ishoda koji se podučava u sklopu navedene oblasti. Skraćenice tipa JZK-5.1.1. ili DHP-4.2.2. i sl. označavaju poveznicu sa Zajedničkom jezgrom nastavnih planova i programa definiranih na ishodima učenja za jezičko-komunikacijsko, odnosno društveno-humanističko područje, odakle su ishodi dijelom ili u cjelosti preuzeti.

D/ ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI**OSNOVNA ŠKOLA****1. razred osnovne škole /35 nastavnih sati godišnje/**

Oblast: A/Kultura ponašanja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
A.1.1. Utvrđuje važnost društveno prihvatljivih normi ponašanja u porodici (obitelji) i školskoj zajednici.	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava kulturno ponašanje u okruženju i ponašanje koje odstupa od kulturnih normi. • Navodi pravila ponašanja u školi i izvan nje. • Imenuje prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja. • Prisjeća se primjera dobrog i lošeg ponašanja. • Uočava da se za dobro ponašanje može dobiti nagrada. • Uočava da se za neprihvatljivo ponašanje može dobiti kritika i kazna.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.2.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pravila ponašanja (prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja); • Pravila ponašanja (pohvale/nagrade, kritike/kazne); • Navike kulturnog ponašanja (ponašanje u društvu). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
A.1.2. Učestvuje u razgovoru i saradnji sa različitim sagovornicima i upotrebljava pozdrave u svakodnevnom komuniciranju.	<ul style="list-style-type: none"> • Učestvuje u izradi razrednih pravila. • Razlikuje šta je govor, a šta razgovor. • Primjenjuje pravila kulturnog komuniciranja u školi i izvan nje. • Pravilno upotrebljava pozdrave u svakodnevnom komuniciranju. • Kroz razgovor opisuje školsku zgradu i njene uposlenike. • Kroz razgovor i prezentaciju povezuje porodično i školsko okruženje. • Opisuje na koji način se izražava ljubav prema svemu što nas okružuje. • Imenuje i razlikuje pojmove vezane vrline i mane. • Identificira se sa drugim osobama u školskom i izvanškolskom okruženju.
Poveznice sa ZJNPP	JZK 5.1.1

Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razredna pravila; • Pravila lijepog komuniciranja; • Govor i razgovor; • Prvi dan u školi (međusobno upoznavanje); • Moja najdraža slikovnica/knjiga; • Vrline i mane (Šta znači biti iskren?, Šta znači biti pošten?, Šta znači biti hrabar?, Šta znači biti plemenit?). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>A.1.3. Imenuje dječija prava i razlikuje prava od obaveza (odgovornosti).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje razredna pravila i dječija prava. • Zaključuje da postoje različita dječija prava koja su određena društvenim normama. • Imenuje dječija prava (pravo na obrazovanje, dom, zdravstvenu zaštitu, igru...). • Povezati dječije pravo na nešto i obaveze koje uslovljavaju to pravo. • Izvodi zaključak da svako ima pravo biti drugačiji od ostalih. • Navodi značaj Dana dječije radosti.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 4.2.2</p>
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dječija prava i obaveze; • Djeca imaju pravo (Šta to znači?); • Djeca imaju pravo da budu drugačija; • Jedinstvo u različitostima; • Djeca imaju obaveze (Šta to znači?); • Dan dječije radosti. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, razredna pravila, Konvenciju o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica, kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik od 1. do 5. razreda</p>	

osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

Oblast: B/Kultura religija

Ishod učenja	Razrada ishoda
B.1.1. Imenuje i razlikuje porodične (obiteljske) školske i državne praznike.	<ul style="list-style-type: none"> • Imenuje i razlikuje praznike/blagdane koje slavi njegova/njena porodica (obitelj). • Razlikuje porodične i školske praznike. • Razlikuje državne i međunarodne praznike. • Imenuje i razlikuje vjerske blagdane u svom okruženju. • Opisuje na koji način se obilježavaju pojedini praznici/blagdani. • Imenuje i razlikuje državne simbole Bosne i Hercegovine. • Aktivno učestvuje u priredbama i drugim manifestacijama na kojima se obilježavaju pojedini praznici/blagdani.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 2.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Praznici/blagdani (porodični, školski, državni, međunarodni); • Ključni događaji u mojoj porodici (obitelji); • Rođendani; Rođendan domovine Bosne i Hercegovine slavimo i mi; Vjerski praznici (blagdani). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenskaočigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
B.1.2. Prakticira pravilan način čestitanja vjerskih praznika/blagdana u školskoj zajednici i prodičnom (obiteljskom) okruženju.	<ul style="list-style-type: none"> • Imenuje religijske/vjerske praznike/blagdane koji se obilježavaju u BiH. • Opisuje načine obilježavanja vjerskih praznika/blagdana u svom okruženju. • Prakticira pravilno načine čestitanja vjerskih praznika/blagdana vršnjacima, nastavnicima i članovima porodice (obitelji). • Objasnjava da pojedine vjerske praznike/blagdane ne slavimo svi.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.2.3

Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Praznici/blagdani u mojoj porodici (obitelji); • Vjerski praznici/blagdani u Bosni i Hercegovini; • Čestitamo Bajram; • Čestitamo Božić; • Čestitamo Uskrs/Vaskrs; • Čestitamo Pesah/Hanuku; • Čestitamo Đurđevdan. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>B.1.3. Klasificira članove uže i šire (porodice) obitelji izaključuje da porodice (obitelji) imaju različita prezimena.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Definiira porodicu kao zajednicu ljudi u kojoj se dijete razvija i raste. • Opisuje užu i širu porodicu (obitelj). • Klasificira članove porodice (obitelji) na porodičnom stablu. • Imenuje faktore koji su bitni za rast i razvoj jednog pojedinca u društvu. • Izvodi zaključak da on/ona i njegovi/njeni vršnjaci pripadaju različitim grupama. • Izvodi zaključak da je različitost bogatstvo. • Razlikuje potrebe od želja. • Imenuje i razlikuje svoja osjećanja i osjećanja drugih.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.2
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji su vezani za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moja porodica (obitelj); • Porodično (obiteljsko) stablo; • Moji vršnjaci i ja (lični i grupni identitet); • Moji vršnjaci i ja (pripadamo različitim porodicama); • Jedinstvo u različitosti (potrebe i želje); • Moja osjećanja. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s</p>	

posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

Oblast: C/Zdravi životni stilovi

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>C.1.1. Objašnjava važnost lične (osobne) higijene za zdravlje pojedinca.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje navike/rutine koje olakšavaju život ljudi. • Klasificira navike/rutine koje su vezane za zdravlje pojedinca. • Razlikuje pojmove lična (osobna) higijena i higijena životnog prostora. • Imenuje načine na koje pojedinci doprinose održavanju zdrave životne sredine. • Objašnjava zašto su važne radne navike i ekološke navike.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 4.3.1</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se odnose na realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šta su navike/rutine? • Moje higijenske navike; • Moje radne navike; • Ekološke navike. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, školski psiholog/pedagog i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>C.1.2. Objašnjava način života i podjelu poslova unutar svoje porodice (obitelji).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje kućne poslove od zanimanja ljudi. • Imenuje kućne poslove koje rade odrasli i poslove koje mogu uraditi djeca. • Razlikuje prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja djece i odraslih u okruženju. • Imenuje higijenske navike koje prakticira porodica (obitelj). • Objašnjava kako radne navike utječu na život pojedinca u društva.

	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava kako način ishrane utječe na rast i razvoj. • Objašnjava kako tjelovježba utječe na rast i razvoj. • Objašnjava načine stanovanja ljudi u okruženju.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.1.2
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podjela poslova u porodici (obitelji); • Zanimanja ljudi u okruženju; • Prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja djece i odraslih u okruženju; • Rastem i razvijam se (način ishrane) • Rastem i razvijam se (tjelovježba) • Kulturne norme u stambenoj zgradi. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ekolog, vatrogasac, ljekar i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.</p>	
C.1.3. Analizira ulogu porodice (obitelji) i škole u aktivnostima zaštite životne sredine.	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje zagađivače prirode (otpad, gasovi, nečista voda, buka i sl.). • Objašnjava zašto je čovjek najveći zagađivač prirode. • Učestvuje u zajedničkim akcijama na uređenju učionice, školskog dvorišta i sl. • Objašnjava šta znači recikliranje i analizira na koji način se može iskoristiti korisni otpad.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 1.3.2
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šta zagađuje prirodu?; • Čovjek-najveći zagađivač prirode; • Uređenje učionice i školskog dvorišta; • Reciklaža nije gnjavaža. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar, ekolog, inženjer, pedagog i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje</p>	

djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.

Oblast: D/Pojedinac i društvo

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>D.1.1. Objašnjava kojoj etničkoj grupi pripada i zaključuje da je stanovnik Bosne i Hercegovine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje lični i grupni identitet. • Objašnjava kojoj etničkoj grupi pripada. • Imenuje i razlikuje narode i narodnosti koje žive u Bosni i Hercegovini. • Povezuje ime države sa nazivom njenih stanovnika. • Objašnjava da je prostor Bosne i Hercegovine dio Europe. • Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o kulturama svijeta.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 1.1.1</p>
<p style="text-align: center;">Ključni sadržaji</p>	
<p>Ključni sadržaji za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volim ovaj svijet; • To sam ja (lični i grupni identitet); • Pripadnici različitih kultura na svijetu; • Narodi i narodnosti u Bosni i Hercegovini. • Europske države i narodi. 	
<p style="text-align: center;">Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, geograf i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno-Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>D.1.2. Prepoznaje i opisuje prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja prema pripadnicima drugih kultura unutar školske i šire društvene zajednice.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava sličnosti i razlike između sebe i svojih vršnjaka. • Uočava da se ljudi razlikuju po svojim individualnim obilježjima i po pripadnosti različitim skupinama, ali da zajedno dijele životni prostor. • Prepoznaje svoje osobine (sličnosti i razlike) u odnosu na članove porodice (obitelji) i druge djece u okruženju.

	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje ponašanja kojima se pokazuje nepoštivanje drugih kultura. • Razlikuje prihvatljivo od neprihvatljivog ponašanja prema djeci koja govore drugim jezikom, drugačije se odijevaju ili imaju drugačije običaje i sl.
Poveznice sa ZJNPP	GRO 1.2.3
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja i moji vršnjaci (odijevanje, jezik, etnička pripadnost); • Ja i moja porodica (obitelj) imamo svoje običaje; • Običaji drugih kultura u mom okruženju; • Djeca strani državljani (pripadnici drugih kultura). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, teolog, geograf i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno- Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom i sl.</p>	
D.1.3. Imenuje i razlikuje oblike ljudske djelatnosti u svom neposrednom okruženju.	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje poduzetno djelovanje u neposrednom okruženju (npr. učionici i školi). • Prepoznaje faze realizacije jedne ideje. • Imenuje oblike poduzetništva (zanati, udruženja, javne ustanove, poduzeća...). • Usklađuje svoje djelovanje sa djelovanjem grupe. • Opisuje načine podrške drugima u aktivnostima. • Opisuje prihvatljivo ponašanje prema javnim dobrima (resursima u okruženju). • Završava zadatke u vremenskom okviru.
Poveznice sa ZJNPP	KMP 1.1.3
Ključni sadržaji	
<p>Sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akcije u zajednici (prikupljanje pomoći, reciklaža, uređenje i sl.); • Imam ideju za sve nas; • Kako mogu pomoći svojim vršnjacima; • Raspored časova; • Moje aktivnosti u slobodnom vremenu; • Kako pravilno koristimo resurse (škola, porodica); • Zanimanja ljudi u mom okruženju (poduzetnici). 	

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač ((poduzetnik, poljoprivrednik i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom i sl.

2. razred osnovne škole /70 nastavnih sati godišnje/

Oblast: A/Kultura ponašanja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
A.2.1. Utvrđuje važnost donošenja razrednih pravila i kodeksa škole.	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava kulturno ponašanje u okruženju i ponašanje koje odstupa od kulturnih normi. • Navodi pravila ponašanja u školi i izvan nje. • Imenuje prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja. • Upoređuje primjere dobrog i lošeg ponašanja. • Uočava da se za dobro ponašanje može dobiti nagrada i pohvala. • Uočava da se za neprihvatljivo ponašanje može dobiti kritika i kazna. • Objasnjava razloge zbog kojih se donose razredna pravila. • Objasnjava razloge zbog kojih se donose pravila ponašanja na nivou škole (kodeks škole). • Diskutuje o načinu ponašanja u javnim, kulturnim, zdravstvenim ustanovama i na sportskim manifestacijama. • Objasnjava značenje pojma bonton.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.2.1
Ključni sadržaji	
Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su: <ul style="list-style-type: none"> • Uloga pravila u ponašanju ljudi; • Pravila ponašanja u školi (razredna pravila, kodeks škole); • Pravila ponašanja (prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja); • Pravila ponašanja (pohvale/nagrade, kritike/kazne); • Pravila ponašanja u kulturnim, zdravstvenim i javnim ustanovama; • Pravila ponašanja na kulturno-umjetničkim i sportskim manifestacijama; • Bonton-šta je to?; • Izbori i posljedice (donošenje odluka). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, bonton-pravila, školski kodeks, terenska očigledna nastava, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.	
A.2.2. Opisuje svoja osjećanja i diskutuje o postupcima ljudi u okruženju i njihovom utjecaju na osjećanjadругih.	<ul style="list-style-type: none"> • Učestvuje u izradi razrednih pravila. • Razlikuje šta je govor nasilja i govor nenasilja. • Primjenjuje pravila kulturnog komuniciranja u školi i izvan nje. • Pravilno upotrebljava pozdrave u svakodnevnom komuniciranju.

	<ul style="list-style-type: none"> • U govoru i razgovoru razlikuje pojmove osjećanje i raspoloženje. • Kroz razgovor opisuje svoja osjećanja (bilo mi je smiješno, bilo mi je tužno, osjećao sam krivicu zbog i sl.). • Diskutuje o različitim postupcima ljudi u okruženju i njihovom utjecaju na osjećanja drugih. • Identificira se sa drugim osobama u školskom i izvanškolskom okruženju.
--	---

Poveznice sa ZJNPP

JZK 5.1.1

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:

- Kodeks škole;
- Pravila lijepog komuniciranja;
- Govor nasilja i govor nenasilja;
- Osjećanja i raspoloženja;
- Moji uzori, moji idoli;
- Prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja vršnjaka;
- Usmena i pisana komunikacija.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, telefonski aparat, terenska očigledna nastava, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

A.2.3. Zaključuje da postoje različita dječija prava koja su određena društvenim normama.

- Razlikuje razredna pravila i pravila škole (kodeks).
- Zaključuje da postoje različita dječija prava koja su određena društvenim normama.
- Imenuje dječija prava (pravo na obrazovanje, dom, zdravstvenu zaštitu, igru...).
- Povezati dječije pravo na nešto i obaveze (dužnosti) koje uslovljavaju to pravo.
- Izvodi zaključak da svako ima pravo biti drugačiji od ostalih.
- Navodi značaj dogovora i jasnog postavljanja ciljeva u izgradnji zajednice.

Poveznice sa ZJNPP

DAP 4.2.2

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:

- Razredna pravila i kodeks škole; Dječija prava i obaveze (dužnosti);
- Knjiga- Konvencija o pravima djeteta;
- Dogovor, postavljanje ciljeva i saradnja u izgradnji zajednice;
- Imam pravo da biram i budem biran; Svi smo različiti i jednako važni;
- Dječija nedjelja-Kako se obilježava?

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, razredna pravila, Konvenciju o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica, kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik od 1. do 5. razreda osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

Oblast: B/Kultura religija

Ishod učenja	Razrada ishoda
B.2.1. Imenuje i razlikuje porodične (obiteljske), školske, državne i međunarodne praznike.	<ul style="list-style-type: none"> • Imenuje i razlikuje praznike/blagdane koje slavi njegova/njena porodica (obitelj). • Zaključuje da sve porodice (obitelji) nemaju iste običaje; • Aktivno učestvuje u pripremi, organizaciji i obilježavanju običaja, praznika/blagdana u svojoj porodici (obitelji). • Razlikuje porodične i školske praznike. • Razlikuje državne i međunarodne praznike. • Imenuje i razlikuje vjerske blagdane u svom okruženju. • Opisuje na koji način se obilježavaju pojedini praznici/blagdani. • Imenuje i razlikuje državne praznike koji se slave u Bosni i Hercegovini. • Aktivno učestvuje na priredbama i drugim manifestacijama na kojima se obilježavaju pojedini praznici/blagdani.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 2.1.1

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:

- Porodica (obitelj) i porodični (obiteljski) običaji;
- Običaji u prošlosti i sadašnjosti;
- Praznici/blagdani (porodični, školski, državni, međunarodni);
- Čestitanje praznika/blagdana;
- Vjerski praznici (blagdani) u Bosni i Hercegovini;
- Rođendan domovine Bosne i Hercegovine slavimo svi;
- Dan planete Zemlje.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna sredstva, primjere čestitki, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje

praktičnih životnih vještina (npr. pisanje čestitke, sms poruke i sl.). Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Metodologija koja može naći svoje mjesto za ostvarivanje ovog ishoda je i HEART metodologija Iscjeljenje i obrazovanje kroz umjetnost (Healing and Education Through the Arts- HEART). Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

B.2.2. Imenuje i razlikuje vjerske objekte u neposrednom okruženju i opisuje načine obilježavanja vjerskih praznika/blagdana.

- Objašnjava koncept jedinstva u različitostima.
- Imenuje religije u svom okruženju.
- Imenuje religijske/vjerske praznike/blagdane koji se obilježavaju u BiH.
- Imenuje religijske/vjerske objekte u svom okruženju (crkva, džamija, sinagoga, katedrala i sl.).
- Opisuje načine obilježavanja vjerskih praznika/blagdana u svom okruženju.
- Prakticira pravilno načine čestitanja vjerskih praznika/blagdana vršnjacima, nastavnicima i članovima porodice (obitelji).
- Objašnjava da pojedine vjerske praznike/blagdane ne slavimo svi.
- Diskutuje o običajima koji su specifični za pojedine vjerske blagdane/praznike.

Poveznice sa ZJNPP

DHP 1.2.3

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:

- Praznici/blagdani u mojoj porodici (obitelji);
- Religije u mom okruženju;
- Vjerski objekti u mom okruženju;
- Vjerski praznici/blagdani u Bosni i Hercegovini;
- Čestitke (usmene i pisane);
- Čestitamo Bajram; Čestitamo Božić; Čestitamo Uskrs/Vaskrs; Čestitamo Pesah/Hanuku; Čestitamo Đurđevdan.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, dramatizacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, čestitke, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina (npr. pisanje čestitke, sms poruke i sl.). Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, učenje putem otkrivanja u užem smislu, učenje kroz igru, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na razvoj komunikacijskih vještina. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

<p>B.2.3. Opisuje užu i širu porodicu (obitelj) i izvodi zaključak da svaka porodica (obitelj) ima porodično (obiteljsko) ime.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Definiira porodicu (obitelj) kao najmanju zajednicu ljudi. • Opisuje užu i širu porodicu (obitelj). • Klasificira članove porodice (obitelji) na porodičnom stablu. • Imenuje faktore koji su bitni za rast i razvoj jednog pojedinca u društvu. • Izvodi zaključak da on/ona i njegovi/njeni vršnjaci pripadaju različitim grupama. • Izvodi zaključak da je različitost bogatstvo. • Razlikuje i imenuje svoje vrline i mane. • Objašnjava da svaki pojedinac ima različita interesovanja i osjećanja.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 1.1.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moja porodica (obitelj); • Uža i šira porodica (obitelj); • Porodično (obiteljsko) stablo; • Moji vršnjaci i ja (lični i grupni identitet); • Moji vršnjaci i ja (pripadamo različitim kulturama); • Jedinstvo u različitosti (vrline imane); • Moja osjećanja i interesovanja. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja u širem smislu, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno -Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>Oblast: C/Zdravi životni stilovi</p>	
<p>Ishod učenja</p>	<p>Razrada ishoda</p>
<p>C.2.1. Utvrđuje važnost lične (osobne) higijene i higijene životnog prostora.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje navike/rutine koje olakšavaju život ljudi u zajednici. • Klasificira navike/rutine koje su vezane za zdravlje pojedinca. • Razlikuje pojmove lična (osobna) higijena i higijena životnog prostora. • Imenuje sličnosti i razlike između dječaka i djevojčica (fizički izgled, ponašanje, odijevanje, interesi i sl.). • Imenuje načine na koje pojedinci doprinose održavanju zdrave životne sredine.

	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava zašto su važne radne navike i ekološke navike. • Objašnjava načine na koje se štedi energija i prirodni resursi.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.3.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se odnose na realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lična (osobna) higijena i higijena u stanu/kući; • Moje higijenske navike; • Dječak i djevojčica; • Čuvamo svoj okoliš; • Moje radne navike; • Ekološke navike; • Upravljanje korisnim otpadom; • Energija i prirodni resursi (značaj i zaštita). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
C.2.2. Imenuje i razlikuje kućne poslove, zanimanja ljudi i hobije.	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje kućne poslove od zanimanja ljudi. • Imenuje kućne poslove koje rade odrasli i poslove koje mogu uraditi djeca. • Razlikuje zanimanja ljudi i hobije. • Razlikuje prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja djece i odraslih u okruženju. • Imenuje higijenske navike koje praktikira porodica (obitelj). • Objašnjava kako radne navike utječu na život pojedinca u društvu. • Objašnjava kako način ishrane utječe na rast i razvoj pojedinca. • Objašnjava kako tjelovježba utječe na rast i razvoj pojedinca. • Objašnjava načine stanovanja ljudi u okruženju. • Objašnjava načine odijevanja ljudi u okruženju.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.1.2
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podjela poslova u porodici (obitelji); • Zanimanja ljudi u okruženju; • Hobi - šta je to? • Prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja djece i odraslih u okruženju; • Rastem i razvijam se (način ishrane); 	

- Rastem i razvijam se (tjelovježba);
- Kultura odijevanja;
- Kultura stanovanja;
- Život u stanu i život u kući (sličnosti i razlike).

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem otkrivanja, učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru, servisno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ekolog, vatrogasac, ljekar i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.

C.2.3. Analizira svoju ulogu u vezi sa aktivnostima zaštite životne sredine.

- Razlikuje zagađivače prirode (otpad, gasovi, nečista voda).
- Objasnjava na koji način buka utječe na zdravlje i život ljudi.
- Objasnjava zašto je čovjek najveći zagađivač prirode.
- Učestvuje u zajedničkim akcijama na uređenju učionice, školskog dvorišta i sl.
- Objasnjava šta znači recikliranje i analizira na koji način se može iskoristiti korisni otpad.
- Korisni otpad koristi za kreativno i stvaralačko izražavanje i kreiranje novih proizvoda (produkata).

Poveznice sa ZJNPP

PNP 1.3.2

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:

- Zdrav okoliš;
- Zagađivanje vode, zraka, tla;
- Buka zagađuje okolinu;
- Očuvanje prirodnih bogatstava;
- Prirodne ljepote u mom mjestu stanovanja;
- Čovjek-najveći zagađivač prirode;
- Uređenje učionice i školskog dvorišta;
- Reciklaža nije gnjavaža;
- Kad staro postane novo.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, korisni otpad, lapbook i sl.). Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja u užem i širem smislu, praktično smisljeno učenje, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar, ekolog, inženjer, pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne

komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.

Oblast: D/Pojedinac i društvo

Ishod učenja	Razrada ishoda
D.2.1. Imenuje i razlikuje narode i narodnosti koje žive u Bosni i Hercegovini.	<ul style="list-style-type: none"> Razlikuje lični i grupni identitet. Objasnjava značenje svog porodičnog imena (prezimeni). Objasnjava kojoj etničkoj grupi pripada/ne pripada. Imenuje i razlikuje narode i narodnosti koje žive u Bosni i Hercegovini. Povezuje ime države sa nazivom njenih stanovnika. Objasnjava da je prostor Bosne i Hercegovine dio Europe. Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o kulturama svijeta.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.1

Ključni sadržaji

Ključni sadržaji za realizaciju ovog ishoda učenja su:

- To sam ja (lični i grupni identitet);
- Moji vršnjaci širom svijeta (upoznavanje);
- Svjetske kulture;
- Europske države i narodi;
- Moja domovina Bosna i Hercegovina;
- Narodi i narodnosti u Bosni i Hercegovini.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica isl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, karta, globus, enciklopedije, slagalice, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, geograf i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno-Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

<p>D.2.2. Razlikuje prihvatljivo od neprihvatljivog ponašanja prema djeci -pripadnicima drugih kultura.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava sličnosti i razlike između sebe i svojih vršnjaka u okruženju. • Uočava sličnosti i razlike između sebe i svojih vršnjaka u svijetu. • Uočava da se ljudi razlikuju po svojim individualnim obilježjima i po pripadnosti različitim skupinama, ali da zajedno dijele životni prostor. • Prepoznaje svoje osobine, interesovanja i uočava sličnosti i razlike u odnosu na članove svoje porodice (obitelji). • Prepoznaje svoje osobine, interesovanja i uočava sličnosti i razlike u odnosu na drugu djecu u svom okruženju. • Prepoznaje ponašanja kojima se pokazuje nepoštivanje drugih kultura. • Razlikuje prihvatljivo od neprihvatljivog ponašanja prema djeci koja govore drugim jezikom, drugačije se odijevaju ili imaju drugačije običaje, dolaze iz drugih zemalja i sl.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>GRO 1.2.3</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja i moji vršnjaci (odijevanje, jezik, etnička pripadnost); • Moji vršnjaci u svijetu; • Ja i moja porodica (obitelj) imamo svoje običaje; • Običaji drugih kultura u mom okruženju; • Djeca strani državljani (pripadnici drugih kultura); • Djeca u pokretu. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica isl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, karta, globus, enciklopedije, slagalice, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. . Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, teolog, geograf i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Jedna od metodologija koja se može koristiti za ostvarenje ovog ishoda je iHEART metodologija -Iscjeljenje i obrazovanje kroz umjetnost (Healing and Education Through the Arts- HEART). Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno- Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>D.2.3. Imenuje i razlikuje oblike poduzetništva u životnom okruženju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje poduzetno djelovanje u neposrednom okruženju (npr. u porodici i školi). • Prepoznaje faze realizacije neke aktivnosti od ideje do konkretnog djela. • Imenuje oblike poduzetništva (zanati, udruženja, javne ustanove, poduzeća...). • Usklađuje svoje djelovanje sa djelovanjem grupe.

	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje načine podrške drugima tokom realizacije aktivnosti u zajednici. • Opisuje prihvatljivo ponašanje prema javnim dobrima (resursima u okruženju). • Završava zadatke u vremenskom okviru. • Učestvuje u različitim akcijama koje doprinose unapređenju kvalitete života u zajednici (npr. ekološke akcije, mjere štednje i sl.)
Poveznice sa ZJNPP	KMP 1.1.3
Ključni sadržaji	
<p>Sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akcije u zajednici (prikupljanje pomoći, reciklaža, štednja, uređenje i sl.); • Od ideje do konkretnog djela; • Rad u timu (grupi) i individualan rad; • Organizacija slobodnog vremena; • Za i protiv nabavke kućnog ljubimca; • Kako pravilno koristimo resurse (struja, voda, papir, hrana, novac); • Zanimanja ljudi u mom okruženju (poduzetnici); • Svjetski dan štednje. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, lapbook i sl.). Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje o poduzetništvu i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (poduzetnik, poljoprivrednici sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Izvanučionička nastava u funkciji razvoja ključnih kompetencija i životnih vještina učenika nižih razreda osnovne škole". U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Ukoliko to prilike dozvoljavaju moguće je organizirati terensku nastavu, tj. posjetu jednom privrednom subjektu u mjestu stanovanja. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Nastavnici sa učenicima treba da obilježe Svjetski dan štednje.</p>	

3. razred osnovne škole /70 nastavnih sati godišnje/

Oblast: A/Kultura ponašanja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
A.3.1. Povezuje prihvatljivo ponašanje sa nagradom i pohvalom, a neprihvatljivo ponašanje sa kritikom i kaznom.	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava kulturno ponašanje u okruženju i ponašanje koje odstupa od kulturnih normi. • Navodi pravila ponašanja u školi i izvan nje. • Imenuje prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja. • Upoređuje primjere dobrog i lošeg ponašanja. • Uočava da se za dobro ponašanje može dobiti nagrada i pohvala. • Uočava da se za neprihvatljivo ponašanje može dobiti kritika i kazna. • Objašnjava razloge zbog kojih se donose razredna pravila. • Objašnjava razloge zbog kojih se donose pravila ponašanja na nivou škole (kodeks škole). • Diskutuje o načinu ponašanja u javnim, kulturnim, zdravstvenim ustanovama i na sportskim manifestacijama. • Objašnjava značenje pojma bonton.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.2.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uloga pravila u ponašanju ljudi; • Pravila ponašanja u školi (razredna pravila, kodeks škole); • Pravila ponašanja (prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja); • Pravila ponašanja (pohvale/nagrade, kritike/kazne); • Pravila ponašanja u kulturnim, zdravstvenim i javnim ustanovama; • Pravila ponašanja na kulturno-umjetničkim i sportskim manifestacijama; • Bonton-šta je to?; • Izbori i posljedice (donošenje odluka). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, bonton-pravila, školski kodeks, terenska očigledna nastava, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
A.3.2. Primjenjuje pravila kulturnog komuniciranja u porodičnom (obiteljskom) okruženju, školskoj zajednici i izvan nje.	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o razrednim pravilima na nivou male ili velike grupe (odjeljenja). • Diskutuje o kodeksu škole na nivou male ili velike grupe (odjeljenja). • Diskutuje o nastavnim sadržajima koji će se izučavati u toku školske godine.

	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje šta je govor nasilja (govor zmije) i govor nenasilja (govor žirafe). • Primjenjuje pravila kulturnog komuniciranja u školi i izvan nje. • Pravilno upotrebljava pozdrave u svakodnevnom komuniciranju. • U govoru i razgovoru razlikuje pojmove emocije (osjećanja) i kontrola emocija (osjećanja). • Diskutuje o različitim postupcima ljudi u okruženju i njihovom utjecaju na osjećanja drugih. • Diskutuje o načinima izražavanja misli i osjećanja verbalno i neverbalno. • Imenuje i razlikuje ugodna i neugodna osjećanja i opisuje ljubav kao ugodnu emociju (osjećanje). • Identificira se sa drugim osobama u školskom i izvanškolskom okruženju.
Poveznice sa ZJNPP	JZK 5.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razredna pravila i kodeks škole; • Govor zmije (nasilja) i govor žirafe (nenasilja); • Kultura usmenog i pisanog komuniciranja; • Verbalno i neverbalno komuniciranje; • Komuniciranje putem digitalnih uređaja; • Komuniciranje nekad i sad; • Emocije (osjećanja) i kontrola emocija (osjećanja); • Ugodna i neugodna osjećanja; • Nek svud ljubav s'ja. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, telefonski aparat, tablet, računar, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije prema Maršalu Rozenbergu. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica, Priručnik "Budimo prijatelji" i Priručnik "Za Damire i Nemire". U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza (npr. digitalizirane književno umjetničke tekstove, ekranizirane bajke, basne i sl.). Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>A.3.3. Zaključuje da svako ima pravo da bira i bude biran unutar društvene zajednice.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učestvuje u demokratskom donošenju razrednih pravila. • Samostalno donosi odluke o učešću u različitim akcijama na nivou zajednice. • Razlikuje razredna pravila i školski kodeks. • Zaključuje da postoje različita dječija prava koja su određena društvenim normama. • Imenuje dječija prava (pravo na obrazovanje, dom, zdravstvenu zaštitu, igru...).

	<ul style="list-style-type: none"> • Povezuje dječije pravo na nešto i obaveze (dužnosti) koje uslovljavaju to pravo. • Izvodi zaključak da svako ima pravo biti drugačiji od ostalih. • Zaključuje da ima pravo da bira i bude biran. • Navodi značaj dogovora i jasnog postavljanja ciljeva u izgradnji zajednice. • Diskutuje o školskoj demokratskoj kulturi. • Aktivno učestvuje u diskusijama o slobodi izbora kod kuće i u školi. • Izvodi zaključak da svako dijete nema mogućnost za izbor i napredovanje. • Analizira šta sve može biti pitanje učeničke odluke unutar škole.
--	---

Poveznice sa ZJNPP

DHP 4.2.2

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:

- Demokratsko donošenje pravila;
- Imam pravo biti biran i birati;
- Učenici odlučuju o važnim odlukama na nivou škole;
- Sloboda izbora u školi i kod kuće;
- Svi smo različiti i jednako važni;
- Kako možemo ugroziti nečija prava.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, razredna pravila, Konvenciju o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Za realizaciju ovog ishoda moguće je koristiti i različite dramske postupke u nastavi. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 1-5. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza, digitalne materijale prilagođene uzrastu učenika 3. razreda osnovne škole. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

Oblast: B/Kultura religija

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>B.3.1. Opisuje način obilježavanja praznika (blagdana) u prošlosti i sadašnjosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o načinu života, vrijednostima i ponašanjima ljudi nekad i sad. • Analizira način života (prednosti i nedostatke) i poteškoće sa kojima su se susretali naši preci. • Objašnjava šta utječe na kulturu življenja savremenog čovjeka. • Analizira dječije igre u prošlosti i njihova pravila. • Imenuje i razlikuje praznike/blagdane koje slavi njegova/njena porodica (obitelj).

	<ul style="list-style-type: none"> • Zaključuje da sve porodice (obitelji) nemaju iste običaje. • Aktivno učestvuje u pripremi, organizaciji i obilježavanju običaja, praznika/blagdana u svojoj porodici (obitelji). • Razlikuje porodične i školske praznike. • Razlikuje državne i međunarodne praznike. • Imenuje i razlikuje vjerske blagdane u svom okruženju. • Opisuje na koji način se obilježavaju pojedini praznici/blagdani. • Imenuje i razlikuje državne praznike koji se slave u Bosni i Hercegovini. • Aktivno učestvuje na priredbama i drugim manifestacijama na kojima se obilježavaju pojedini praznici/blagdani.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 2.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Način života ljudi nekad i sada; • Moji preci (porodično stablo); • Porodica (obitelj) i porodični (obiteljski) običaji; • Običaji u prošlosti i sadašnjosti; • Dječije igre u sadašnjosti i prošlosti; • Kako su nastali pojedini kućanski aparati; • Praznici/blagdani (porodični, školski, državni, međunarodni); • Čestitanje praznika/blagdana na stranom jeziku; • Vjerski praznici (blagdani) u Bosni i Hercegovini; • Dan državnosti, Dan nezavisnosti; • Dan planete Zemlje. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna sredstva, primjere čestitki, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina (npr. pisanje čestitke, sms poruke i sl.). Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza i enciklopedija. Metodologija koja može naći svoje mjesto za ostvarivanje ovog ishoda je i HEART metodologija-Iscjeljenje i obrazovanje kroz umjetnost (Healing and Education Through the Arts - HEART). Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Nastavnik može nastavni sat organizirati da na njemu prisustvuje i gost- predavač (historičar, muzejski pedagog, etnomuzikolog i sl.)</p>	
<p>B.3.2. Zaključuje da ljudi imaju iste potrebe, a različite osobine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava koncept jedinstva u različitostima. • Objašnjava sličnosti među ljudima iz ugla osnovnih ljudskih potreba. • Izvodi zaključak da svi imamo određene osobine i identitet (rasna, nacionalna pripadnost, mjesto rođenja, uloge kćerka/sin, fizičke karakteristike, • interesovanja).

	<ul style="list-style-type: none"> • Zaključuje da neke karakteristike ljudi ne mogu birati jer ih stječu svojim rođenjem. • Zaključuje da neke osobine i identitete ljudi sami biraju (prijatelj, ljubitelj muzike, učenik, student, plesač, fudbaler i sl.). • Imenuje religije u svom okruženju. • Imenuje religijske/vjerske praznike/blagdane koji se obilježavaju u BiH. • Imenuje religijske/vjerske objekte u svom okruženju (crkva, džamija, sinagoga, katedrala i sl.). • Opisuje načine obilježavanja vjerskih praznika/blagdana u svom okruženju. • Prakticira pravilno načine čestitanja vjerskih praznika/blagdana vršnjacima, nastavnicima i članovima porodice (obitelji) na maternjem i stranom jeziku. • Objašnjava da pojedine vjerske praznike/blagdane ne slavimo svi. • Diskutuje o običajima koji su specifični za pojedine vjerske blagdane/praznike.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.2.3
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ljudske osobine i identitet; • Ideniteti koje stječemo rođenjem; • Ideniteti koje sami biramo tokom života; • Praznici/blagdani u mojoj porodici (obitelji); • Religije u mom okruženju; • Vjerski objekti u mom okruženju; • Vjerski praznici/blagdani u Bosni i Hercegovini; • Čestitke (usmene i pisane); • Čestitamo Bajram; • Čestitamo Božić; • Čestitamo Uskrs/Vaskrs; • Čestitamo Pesah/Hanuku; • Čestitamo Đurđevdan; • Čestitanje praznika na stranom jeziku. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, dramatizacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, čestitke, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl.). Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina s posebnim fokusom na razvoj komunikacijskih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, učenje putem otkrivanja u užem smislu, učenje kroz igru, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom, Likovnom kulturom i stranim jezicima.</p>	

<p>B.3.3. Objašnjava da svaki pojedinac ima različito porijeklo i porodičnu (obiteljsku) kulturu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Definira porodicu (obitelj) kao najmanju zajednicu ljudi. • Opisuje užu i širu porodicu (obitelj). • Razlikuje pojmove rodbina i svojta. • Diskutuje o svojim precima i demonstrira fragmente iz njihovog života prikazane na fotografijama. • Klasificira članove porodice (obitelji) na porodičnom stablu u vidu organograma. • Imenuje faktore koji su bitni za rast i razvoj jednog pojedinca u društvu. • Izvodi zaključak da on/ona i njegovi/njeni vršnjaci pripadaju različitim grupama. • Izvodi zaključak da je različitost bogatstvo. • Razlikuje i imenuje svoje vrline i mane, interese i identitete. • Objašnjava da svaki pojedinac ima različito porijeklo, porodičnu kulturu i osjećanja. • Diskutuje o društveno-ekonomskim faktorima koji utječu na ukupni razvoj pojedinca (zdravlje, obrazovanje, zapošljavanje i sl.).
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 1.1.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moja porodica (obitelj); • Uža i šira porodica (obitelj); • Rodbina i svojta; • Moji preci i njihove fotografije; • Porodično (obiteljsko) stablo; • Moji vršnjaci i ja (lični i grupni identitet); • Moji vršnjaci i ja (pripadamo različitim kulturama); • Jedinstvo u različitosti (vrline i mane, interesi i identiteti); • Moje porijeklo, porodična kultura i osjećanja; • Faktori koji utječu na razvoj pojedinca u društvu. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna sredstva, foto-albume, video zapise iz prošlosti, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretskunarastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja u širem smislu, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

Oblast: C/Zdravi životni stilovi	
Ishod učenja	Razrada ishoda
C.3.1. Objašnjava zašto je važno posjedovati radne i navike.	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje navike/rutine koje olakšavaju život ljudi u zajednici. • Klasificira navike/rutine koje su vezane za zdravlje • pojedinca. • Razlikuje štetne i korisne navike/rutine; • Razlikuje pojmove lična (osobna) higijena i higijena • životnog prostora. • Razlikuje sredstva i pribor za ličnu (osobnu) higijenu; • Imenuje sličnosti i razlike između dječaka i djevojčica (fizički izgled, ponašanje, odijevanje, interesi i sl.) • Imenuje načine na koje pojedinci doprinose održivom • razvoju na planeti Zemlji. • Objašnjava zašto su važne radne navike i ekološke navike. • Objašnjava načine na koje se štedi energija i prirodni • resursi. • Objašnjava zašto su važne kulturne i estetske navike.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.3.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se odnose na realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lična (osobna) higijena i higijena u stanu/kući; • Pribor i sredstva za ličnu (osobnu) higijenu; • Moje higijenske navike; • Dječak i djevojčica (sličnosti i razlike); • Čuvamo svoj okoliš; • Štetne i korisne navike/rutine; • Moje estetske i kulturne navike; • Moje radne navike; • Ekološke navike; • Upravljanje korisnim otpadom; • Energija i prirodni resursi (značaj i zaštita). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost- predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>C.3.2. Objašnjava kako radne i ekološke navike utječu na život pojedinca u zajednici.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje kućne poslove od zanimanja ljudi. • Klasificira poslove na one koje rade odrasle osobe i one koje mogu raditi djeca. • Razlikuje zanimanja ljudi i hobije. • Razlikuje i imenuje najčešća zanimanja ljudi u svom okruženju. • Imenuje higijenske navike, ekološke navike i kulturne • navike koje prakticira porodica (obitelj). • Objašnjava kako radne navike utječu na život pojedinca u društvu. • Objašnjava kako način ishrane utječe na rast i razvoj pojedinca. • Objašnjava kako tjelovježba utječe na rast i razvoj pojedinca. • Objašnjava načine stanovanja ljudi u selu i u gradu. • Objašnjava načine odijevanja ljudi kroz vrijeme. • Objašnjava načinena koje ljudi zadovoljavaju svoje kulturne i estetske potrebe.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 4.1.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kućni poslovi u savremenoj porodici; • Život i rad ljudi na selu i u gradu; • Podjela poslova u porodici (obitelji); • Zanimanja ljudi u okruženju; • Zanatske radnje i tradicionalni zanati; • Zanimanja kojih više nema; • Prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja djece i odraslih u okruženju; • Rastem i razvijam se (način ishrane); • Rastem i razvijam se (tjelovježba); • Kultura odijevanja kroz vrijeme; • Kultura stanovanja kroz vrijeme; • Ustanove kulture u mjestu stanovanja. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem otkrivanja, učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru, servisno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost- predavač (ekolog, vatrogasac, ljekar i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.</p>	

<p>C.3.3. Analizira mogućnosti za upravljanje korisnim otpadom u svom životnom okruženju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje zagađivače prirode (automobili, tvornice, rudnici i sl.) • Razlikuje materije koje zagađuju prirodu (otpad, gasovi, nečista voda). • Objašnjava na koji način buka utječe na zdravlje i život ljudi. • Objašnjava zašto je čovjek najveći zagađivač prirode. • Učestvuje u zajedničkim akcijama na uređenju učionice, školskog dvorišta, parka i sl. • Objašnjava šta znači reciklaža i analizira na koji način se može iskoristiti korisni otpad. • Korisni otpad koristi za kreativno i stvaralačko izražavanje i kreiranje novih proizvoda (produkata). • Objašnjava značenje biorazgradivog otpada.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 1.3.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Najveći zagađivači prirode; • Zagađivanje vode, zraka, tla; • Buka zagađuje okolinu; • Očuvanje prirodnih bogatstava; • Prirodne ljepote u širem zavičaju (Kanton); • Čovjek-najveći zagađivač prirode; • Uređenje učionice, školskog dvorišta i parka; • Reciklaža u školi; • Klasificiranje korisnog otpada; • Kad staro postane novo; • Biorazgradivi otpad. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica isl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, korisni otpad, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja u užem i širem smislu, praktično smisljeno učenje, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar, ekolog, inženjer, pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne komunikacije, kreativno-produktivne radionice usmjerne na reciklažu i dr. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.</p>	

Oblast: D/Pojedinac i društvo	
Ishod učenja	Razrada ishoda
D.3.1. Povezuje ime svoje domovine sa imenima naroda i narodnosti koje u njoj žive.	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje lični (osobni) i grupni (skupni) identitet. • Objašnjava značenje i porijeklo svog porodičnog imena (prezimana). • Objašnjava kojoj etničkoj grupi pripada/ne pripada. • Imenuje i razlikuje narode i narodnosti koje žive u Bosni i Hercegovini. • Diskutuje o narodima koji žive na tlu Europe. • Diskutuje o narodima koji su naseljavali naše prostore u prošlosti. • Povezuje ime države sa nazivom njenih stanovnika. • Objašnjava da je prostor Bosne i Hercegovine dio Europe. • Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o Europskim državama. • Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o kulturama svijeta.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Ključni sadržaji za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • To sam ja (lični i grupni identitet); • Ja o sebi, drugi o meni, moje idealno "JA"; • Svako od nas je po nečemu kao svi drugi ljudi; • Svako od nas je po nečemu kao neki drugi ljudi; • Svako od nas je po nečemu kao niko drugi; • Moji vršnjaci širom svijeta (upoznavanje sa ljudskim rasama); • Svjetske kulture i spomenici kulture širom svijeta; • Europske države i narodi; • Moja domovina Bosna i Hercegovina; • Narodi i narodnosti u Bosni i Hercegovini. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, karta, globus, enciklopedije, slagalice, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, geograf i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno-Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>D.3.2. Objašnjava koje su prednosti poštovanja, a koje posljedice nepoštovanja drugog i drugačijeg.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava sličnosti i razlike između sebe i svojih vršnjaka u okruženju. • Uočava sličnosti i razlike između sebe i svojih vršnjaka u svijetu. • Uočava da se ljudi razlikuju po svojim individualnim obilježjima i po pripadnosti različitim skupinama, ali da zajedno dijele životni prostor. • Prepoznaje svoje osobine, interesovanja i uočava sličnosti i razlike u odnosu na članove svoje porodice (obitelji). • Prepoznaje svoje osobine, interesovanja i uočava sličnosti i razlike u odnosu na drugu djecu u svom okruženju. • Prepoznaje ponašanja kojima se pokazuje nepoštivanje drugih kultura. • Razlikuje prihvatljivo od neprihvatljivog ponašanja prema djeci koja govore drugim jezikom, drugačije se odijevaju ili imaju drugačije običaje, dolaze iz drugih zemalja i sl. • Objašnjava koje su posljedice nepoštivanja drugog i drugačijeg. • Objašnjava koje su prednosti poštivanja drugog i drugačijeg.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>GRO 1.2.3</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja i moji vršnjaci (odijevanje, jezik, etnička pripadnost); • Moji vršnjaci u svijetu; • Ljudske rase; • Ja i moja porodica (obitelj) imamo svoje običaje; • Običaji drugih kultura u mom okruženju; • Djeca strani državljani (pripadnici drugih kultura); • Djeca u pokretu; • Prednosti poštivanja drugog i drugačijeg; • Posljedice nepoštivanja drugog i drugačijeg; • Svijet je lopta šarena. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, karta, globus, enciklopedije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, teolog, geograf i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Jedna od metodologija koja se može koristiti za ostvarenje ovog ishoda je i HEART metodologija -Iscjeljenje i obrazovanje kroz umjetnost (Healing and Education Through the Arts - HEART). Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno- Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.</p>	

<p>D.3.3. Opisuje načine podrške koju pojedinac može pružiti drugima tokom realizacije aktivnosti u zajednici.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje poduzetno djelovanje u neposrednom okruženju (npr. u porodici i školi). • Prepoznaje i imenuje faze realizacije neke aktivnosti od ideje do konkretnog djela. • Imenuje oblike poduzetništva (zanati, udruženja, javne ustanove, poduzeća...). • Usklađuje svoje djelovanje sa djelovanjem grupe/timom. • Opisuje načine podrške koju može pružiti drugima tokom realizacije aktivnosti u zajednici. • Opisuje prihvatljivo ponašanje prema javnim dobrima (resursima u okruženju). • Završava zadatke u vremenskom okviru. • Učestvuje u različitim akcijama koje doprinose unapređenju kvalitete života u zajednici (npr. ekološke akcije, humanitarne akcije, mjere štednje i sl.).
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>KMP 1.1.3</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budimo poduzetnici (poduzmimo nešto); • Akcije u zajednici (prikupljanje pomoći, reciklaža, štednja, uređenje životnog prostora i sl.); • Od ideje do konkretnog djela; • Rad u timu (grupi) i individualan rad; • Organizacija slobodnog vremena; • Vannastavne aktivnosti u školi; • Klubovi, udruženja, zajednice, zadruge; • Za i protiv nabavke kućnog ljubimca; • Kako pravilno koristimo resurse (struja, voda, papir, hrana, novac); • Kako pravilno koristimo dragocjeno vrijeme; • Zanimanja ljudi u mom okruženju (poduzetnici); • Sajam poduzetništva u našoj školi. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje o poduzetništvu i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (poduzetnik, poljoprivrednik i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Izvanučionička nastava u funkciji razvoja ključnih kompetencija i životnih vještina učenika nižih razreda osnovne škole" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Ukoliko to prilike dozvoljavaju moguće je organizirati terensku nastavu, tj. posjetu jednom privrednom subjektu u mjestu stanovanja. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Nastavnici sa učenicima treba da obilježe Svjetski dan štednje i organizuju sajam poduzetništva u školi kao tematsku mjesečnu ili dnevnu aktivnost.</p>	

4. razred osnovne škole /70 nastavnih sati godišnje/

Oblast: A/Kultura ponašanja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
A.4.1. Uočava i opisuje kulturološke razlike u ponašanju pojedinaca i grupa u životnom okruženju.	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o ponašanju članova školske zajednice. • Uočava razliku između razrednih pravila, pravila škole i kodeksa škole. • Učestvuje u donošenju razrednih pravila i postavljanja ciljeva na nivou zajednice (odjeljenja, grupe učenika). • Objašnjava na koji način se treba ophoditi prema uposlenicima škole i drugim učenicima. • Analizira na koji način učenici svojim ponašanjem utječu na pravilan odnos prema školskoj imovini i resursima u školi. • Uočava važnost novih nastavnih predmeta koji se izučavaju u 4. razredu. • Razlikuje i imenuje predmetne nastavnike koji izvode nastavu u 4. razredu. • Uočava kulturno ponašanje u okruženju i ponašanje koje odstupa od kulturnih normi. • Prakticira i poštuje pravila donesena na nivou razreda. • Prakticira i poštuje pravila donesena na nivou škole (kodeks). • Imenuje prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja pojedinaca i grupa. • Upoređuje primjere dobrog i lošeg ponašanja kroz karakterizaciju likova iz književno-umjetničkih ili muzičko-scenskih djela. • Imenuje i razlikuje pojmove: krivica, uzrok, posljedice, šteta, odgovornost. • Imenuje i razlikuje pojmove: laž, istina, namjera, sredstvo, cilj, posljedica, odgovornost. • Diskutuje o načinu ponašanja u javnim, kulturnim, zdravstvenim ustanovama i na sportskim manifestacijama. • Objašnjava značenje pojma bonton. • Uočava kulturološke razlike u ponašanju pojedinaca i grupa. • Objašnjava posljedice nepoštivanja pravila. • Diskutuje o ponašanju članova porodice (obitelji), svojih vršnjaka, susjeda.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.2.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razredna pravila, pravila škole i etički kodeks škole; • Kultura ponašanja u školi; • Prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja pojedinaca i grupa; • Likovi iz književnih djela i njihove osobine; • Likovi iz muzičko-scenskih djela i njihove osobine; • Posljedice nepoštivanja pravila (kritika, opomena, upozorenje, kazna); • Posljedice poštivanja pravila (nagrada, zahvalnica, priznanje, pohvala); • Pravila kulturnog ponašanja- Bonton; 	

<ul style="list-style-type: none"> • Karakteristična ponašanja pojedinih kultura; • Pravila ponašanja u ustanovama kulture; • Pravila ponašanja u zdravstvenim ustanovama; • Pravila ponašanja na sportskim i muzičkim manifestacijama; • Pravila ponašanja usredstvima javnog prevoza; • Pravila ponašanja na internetu. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, bonton-pravila, školski kodeks, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, situaciono učenje, servisno učenje, učenje kroz igru, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Pojedine nastavne sadržaje je moguće realizirati kroz projektni istraživački dan i posjete ustanovama kulture, zdravstvenim ustanovama, sportskim klubovima i udruženjima ili kroz vožnju sredstvima javnog prevoza.</p>	
<p>A.4.2. Učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji sa različitim sagovornicima, a vlastite ideje izražava jasno i uvjerljivo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o načinima komuniciranja (dijalog, monolog, verbalno, neverbalno komuniciranje, komuniciranje u grupi i sl.). • Objašnjava pravila kojih se treba pridržavati tokom komunikacije putem interneta i telefona. • Razlikuje oblike informativno- poslovne komunikacije (vijest, obavijest, izvještaj, pozivnica, čestitka, sms poruka, e-mail i sl.). • Razlikuje pojam pravde i pravednosti. • Diskutuje o kriterijima pravednosti i procjenjivanju pravednih i nepravednih postupaka. • Diskutuje o nastavnim sadržajima koji će se izučavati u toku školske godine. • Razlikuje šta je govor nasilja (govor zmije) i govor nenasilja (govor žirafe). • Primjenjuje pravila kulturnog komuniciranja u školi i izvan nje. • Pravilno upotrebljava pozdrave u svakodnevnom komuniciranju. • U govoru i razgovoru razlikuje pojmove istinita i lažna informacija. • Diskutuje o različitim postupcima likova iz književnih i muzičko-scenskih djela i povezuje svoje ponašanje i stavove sa stavovima ovih likova. • Diskutuje o načinima izražavanja misli i osjećanja verbalno i neverbalno. • Uočava da komunikacija u ljutnji dovodi do sukoba. • Objašnjava na koji način se realiziraju vježbe samoregulacije i samokontrole.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>JZK 5.1.1</p>

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:

- Komunikacija (vrste komunikacije);
- Komunikacijski kanali;
- Komuniciranje nekad i sad;
- Komunikacija u književnim djelima;
- Komunikacija u sportu;
- Komunikacija u muzičko-scenskom djelu;
- Internet i PTT komunikacija;
- Prednosti i nedostaci komunikacije putem interneta;
- Razredna pravila, pravila škole i etički kodeks škole;
- Ljutnja u komunikaciji;
- Prevencija sukoba nenasilnim putem;
- Govor zmije (nasilja) i govor žirafe (nenasilja);
- Samoregulacija i samokontrola;
- Vježbe opuštanja i relaksacije (vođena fantazija).

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, telefonski aparat, tablet, računar, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije prema Maršalu Rozenbergu. Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica, Priručnik "Budimo prijatelji" i Priručnik "Za Damire i Nemire". U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza (npr. digitalizirane književno-umjetničke tekstove, ekranizirane bajke, basne, snimke muzičko-scenskih djela, sportskih natjecanja i sl.). Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/ Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

A.4.3. Objašnjava šta je odluka, važnost odluke i koje su posljedice donošenja pogrešnih odluka.

- Zaključuje da ima pravo da bira i bude biran.
- Navodi značaj dogovora i jasnog postavljanja ciljeva u izgradnji zajednice.
- Diskutuje o školskoj demokratskoj kulturi.
- Aktivno učestvuje u diskusijama o slobodi izbora kod kuće i u školi.
- Učestvuje u demokratskom donošenju razrednih pravila.
- Učestvuje u demokratskom izboru rukovodstva odjeljenjske zajednice.
- Učestvuje u demokratskom izboru predstavnika za Vijeće učenika škole.
- Objašnjava šta je odluka i kako se odluke donose.
- Samostalno donosi odluke o učešću u različitim akcijama na nivou zajednice.
- Diskutuje o posljedicama donošenja neispravnih odluka.
- Analizira šta sve može biti pitanje učeničke odluke unutar škole.
- Objašnjava ko donosi važne odluke u školi.
- Zaključuje da postoje različita dječija prava koja su određena društvenim normama.

	<ul style="list-style-type: none"> • Imenuje dječija prava (pravo na obrazovanje, dom, zdravstvenu zaštitu, izbor, igru...). • Povezuje dječije pravo na nešto i obaveze (dužnosti) koje uslovljavaju to pravo. • Izvodi zaključak da svako ima pravo biti drugačiji od ostalih. • Izvodi zaključak da svako dijete nema mogućnost za izbor i napredovanje.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 4.2.2
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demokratsko donošenje pravila; • Imam pravo biti biran i birati; • Izgradnja školske zajednice; • Demokratska kultura u školi; • Izbori, glas, glasanje; • Izbor rukovodstva odjeljenske zajednice; • Vijeće učenika donosi važne odluke; • Odluke (posljedice neispravnih odluka); • Sloboda izbora (pravo na izbor); • Imam pravo biti drugačiji; • Diskriminacija – šta je to?; • Ugrožavanje dječijih prava u svijetu i kod nas. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, razredna pravila, Konvenciju o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Za realizaciju ovog ishoda moguće je koristiti i različite dramske postupke u nastavi. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 1-5. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza, digitalne materijale prilagođene uzrastu učenika 4. razreda osnovne škole. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/ Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

Oblast: B/Kultura religija	
Ishod učenja	Razrada ishoda
B.4.1. Objašnjava povezanost ključnih događaja i povezuje ih sa životom u sadašnjosti.	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o načinu života, vrijednostima i ponašanjima ljudi nekad i sad. • Analizira način života (prednosti i nedostatke) i poteškoće sa kojima su se susretali naši preci. • Objašnjava zašto je važno očuvanje tradicije. • Razlikuje narodne mudrosti (poslovice, umotvorine) od piščeve poruke i pjesničke poente.

	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava na koji način tradicija utječe na život savremenog čovjeka. • Prakticira različite dječije igre u prošlosti i njihova pravila. • Imenuje i razlikuje praznike/blagdane koje slavi njegova/njena porodica (obitelj). • Zaključuje da sve porodice (obitelji) nemaju iste običaje. • Zaključuje da se pojedini običaju mijenjaju kroz vrijeme. • Uočava sličnosti i razlike između običaja naroda i narodnosti koji žive u Bosni i Hercegovini. • Diskutuje o znamenitim ličnostima iz prošlosti i njihovom doprinosu savremenom društvu. • Aktivno učestvuje u pripremi, organizaciji i obilježavanju običaja, praznika/blagdana u svojoj porodici (obitelji) i školi. • Imenuje i razlikuje vjerske blagdane koji se slave u Bosni i Hercegovini. • Opisuje na koji način se obilježavaju pojedini praznici/blagdani u svijetu. • Imenuje i razlikuje državne praznike koji se slave u Bosni i Hercegovini. • Aktivno učestvuje na priredbama i drugim manifestacijama na kojima se obilježavaju pojedini praznici/blagdani.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 2.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kultura življenja nekad i sada; • Tradicija i običaji naroda i narodnosti u Bosni i Hercegovini; • Kako možemo očuvati tradiciju?; • Zrnca narodne mudrosti; • Moji preci (porodično stablo, porodične veze); • Običaji u prošlosti i sadašnjosti; • Dječije igre iz prošlosti (praktična vježba); • Velika svjetska otkrića; • Ljudi koji su mijenjali svijet; • Praznici/blagdani (porodični, školski, državni, međunarodni); • Čestitanje praznika/blagdana na stranom jeziku; • Vjerski praznici (blagdani) u Bosni i Hercegovini; • Vjerski praznici u svijetu; • Dan državnosti, Dan nezavisnosti; • Dan grada (općine). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna sredstva, primjere čestitki, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina (npr. pisanje čestitke, sms poruke i sl.). Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza, enciklopedija. Metodologija</p>	

koja može naći svoje mjesto za ostvarivanje ovog ishoda je i HEART metodologija Iscjeljenje i obrazovanje kroz umjetnost (Healing and Education Through the Arts - HEART). Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Nastavnik može nastavni sat organizirati da na njemu prisustvuje i gost-predavač (historičar, muzejski pedagog, kustos, arheolog, etnomuzikolog i sl.).

B.4.2. Objašnjava važnost uvažavanja kultura unutar i između grupa.

- Objašnjava koncept jedinstva u različitostima.
- Imenuje i razlikuje ljudske rase.
- Objašnjava sličnosti među ljudima iz ugla osnovnih ljudskih potreba, običaja, jezika i sl.
- Izvodi zaključak da svi imamo određene osobine i identitet (rasna, nacionalna pripadnost, mjestorođenja, uloge kćerka/sin, fizičke karakteristike, interesovanja).
- Zaključuje da neke karakteristike ljudi ne mogu birati jer ih stječu svojim rođenjem.
- Zaključuje da neke osobine i identitete ljudi sami biraju (prijatelj, ljubitelj muzike, učenik, student, plesač, fudbaler i sl.).
- Imenuje religije u svom okruženju.
- Prakticira kulturu dijaloga u svom okruženju (porodica, škola, mjesto stanovanja i sl.).
- Imenuje religijske/vjerske praznike/blagdane koji se obilježavaju u BiH.
- Imenuje religijske/vjerske objekte u svom okruženju (crkva, džamija, sinagoga, katedrala, samostan, manastir i sl.).
- Imenuje i razlikuje vjerske službenike.
- Opisuje načine obilježavanja vjerskih praznika/blagdana u svom okruženju.
- Prakticira pravilno načine čestitanja vjerskih praznika/blagdana vršnjacima, nastavnicima i članovima porodice (obitelji) na maternjem i stranom jeziku.
- Diskutuje o običajima koji su specifični za pojedine vjerske blagdane/praznike.
- Objašnjava da pojedine vjerske praznike/blagdane ne slavimo svi.

Poveznice sa ZJNPP

DHP 1.2.3

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:

- Lični i grupni identitet;
- Identiteti koje stječemo rođenjem;
- Identiteti koje sami biramo tokom života;
- Jedinstvo u različitostima;
- Ljudske rase i religije;
- Zanimljivosti o praznicima/blagdanima u svijetu;
- Religije u Bosni i Hercegovini;
- Narodi, narodnosti i nacionalne manjine u BiH;
- Praznici/blagdani u mojoj porodici (obitelji);
- Vjerski objekti u mom okruženju;
- Vjerski službenici;
- Vjerski praznici/blagdani u Bosni i Hercegovini;
- Čestitanje praznika (usmene i pisane čestitke);
- Čestitamo Bajram;
- Čestitamo Božić;

<ul style="list-style-type: none"> • Čestitamo Uskrš/Vaskrs; • Čestitamo Pesah/Hanuku; • Čestitamo Đurđevdan; • Čestitamo Novu godinu; • Čestitanje praznika na stranom jeziku. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, dramatizacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, čestitke PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina s posebnim fokusom na razvoj komunikacijskih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, učenje putem otkrivanja u užem smislu, učenje kroz igru, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom, Likovnom kulturom i stranim jezicima.</p>	
B.4.3. Objašnjava da pripadnici pojedinih kultura ili etničkih grupa imaju različito porijeklo, jezik, običaje, vjerovanja i sl.	
<p>B.4.3. Objašnjava da pripadnici pojedinih kultura ili etničkih grupa imaju različito porijeklo, jezik, običaje, vjerovanja i sl.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Definiра porodicu (obitelj) kao najmanju zajednicu ljudi. • Opisuje užu i širu porodicu (obitelj). • Razlikuje pojmove rodbina i svojta. • Diskutuje o svojim precima i demonstrira fragmente iz njihovog života prikazane na fotografijama. • Uočava sličnosti i razlike između sebe i članova svoje porodice (obitelji). • Klasificira članove porodice (obitelji) na porodičnom stablu u vidu organograma. • Imenuje svoje uzore u porodici (obitelji), školi, umjetnosti, književnosti i sl. • Izvodi zaključak da on/ona i njegovi/njeni vršnjaci pripadaju različitim grupama. • Generalizira o bogatstvu u različitostima. • Razlikuje i imenuje svoje slojeve identiteta (lični i grupni). • Objašnjava da pripadnici pojedinih kultura ili etničkih grupa imaju različito porijeklo, jezik, običaje, vjerovanja i sl. • Diskutuje o društveno-ekonomskim faktorima koji utječu na ukupni razvoj pojedinca (zdravlje, obrazovanje, zapošljavanje, karijeru i sl.). • Analizira na koji način je društvo utjecalo na uspjeh pojedinaca kroz vrijeme (naučnici, književnici, umjetnici, sportisti i sl.)
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.2
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji su vezani za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Porodica (obitelj)- osnovna ćelija društva; • Uža i šira porodica (obitelj); • Rodbina i svojta; • Moji preci i njihove fotografije; 	

- Porodično (obiteljsko) stablo;
- Moji uzori (porodica, škola, umjetnost, sport, književnost);
- Lični i grupni identitet (slojevi identiteta);
- Niko kao ja;
- Ja kao neki;
- Ja kao i svako drugi;
- Jedinstvo u različitosti (vrline i mane, interesi i identiteti);
- Moje porijeklo, porodična kultura i osjećanja;
- Faktori koji utječu na razvoj pojedinca u društvu;
- Uspješni Bosanci i Hercegovci (nekad i sad);
- Želim imati uspješnu karijeru kao...

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna sredstva, foto-albume, video zapise iz prošlosti, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja u širem smislu, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno -Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Moguće je organizirati nastavu da istoj prisustvuje gost-predavač (uspješni umjetnik, književnik, sportista, naučni radnik, potomak poznatih i uspješnih ljudi iz Bosne i Hercegovine i sl.).

Oblast: C/Zdravi životni stilovi

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>C.4.1. Obrazlaže stavove koji doprinose zdravlju, spolnosti i održivom razvoju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje živu i neživu prirodu i diskutuje o ulozi prirode za život čovjeka. • Diskutuje o značaju vrijednosti ljudskog života. • Objašnjava kako se razvija ekološka kultura i navike. • Raspravlja o načinima zagađenja životne sredine. • Imenuje načine na koje pojedinci doprinose održivom razvoju na planeti Zemlji. • Klasificira korisni i biorazgradivi otpad u funkciji razvoja ekološke svijesti. • Objašnjava kako navike/rutine olakšavaju ili otežavaju život pojedinca u zajednici. • Razlikuje i imenuje navike/rutine koje su vezane za zdravlje pojedinca. • Razlikuje štetne i korisne navike/rutine. • Razlikuje pojmove lična (osobna) higijena i higijena životnog prostora. • Razlikuje sredstva i pribor za ličnu (osobnu) higijenu. • Imenuje sličnosti i razlike između dječaka i djevojčica (fizički izgled, ponašanje, odijevanje, interesi i sl.). • Diskutuje o humanim odnosima među spolovima.

	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava načine na koje se štedi energija i prirodni resursi. • Objašnjava zašto su važne kulturne, ekološke, higijenske, zdravstvene i estetske navike. • Razlikuje materijalna i duhovna dobra stečena tokom života. • Opisuje kvalitetu života u svojoj zajednici. • Razumije važnost smijeha i njegov uticaj na zdravlje.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.3.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se odnose na realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priroda (živa i neživa); • Život ljudi nekad i sad; • Vrijednost ljudskog života; • Život ljudi u mom okruženju, • Ekološke navike i kultura; • Najveći zagađivači prirode; • Korisni i biorazgradivi otpad; • Upravljanje korisnim otpadom; • Energija i prirodni resursi (značaj i zaštita); • Lična (osobna) higijena i higijena u stanu/kući; • Pribor i sredstva za ličnu (osobnu) higijenu; • Dječak i djevojčica (sličnosti i razlike); • Humani odnosi među spolovima; • Materijalna i duhovna dobra; • Važnost smijeha za zdravlje; • Humoristički sadržaji; • Vic, šala, komedija, skeč; • Sadržaji i situacije koje potiču na smijeh. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
C.4.2. Objašnjava načine života ljudi u životnom okruženju i načine na koje ljudi zadovoljavaju svoje kulturne i estetske potrebe.	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje život ljudi u svom okruženju. • Objašnjava kako su naučna otkrića mijenjala život ljudi. • Razlikuje kućne poslove od profesije (zanimanja) ljudi. • Klasificira poslove na one koje rade odrasle osobe i one koje mogu raditi djeca. • Objašnjava pojam volonterizam. • Razlikuje profesije, zanimanja ljudi i hobije.

	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje i imenuje najčešća zanimanja ljudi u svom okruženju. • Razlikuje i imenuje zanimanja koja izumiru (npr. stari zanati). • Objašnjava kako radne navike utječu na život pojedinca u društvu. • Objašnjava kako način ishrane utječe na rast i razvoj pojedinca. • Objašnjava kako tjelovježba utječe na rast i razvoj pojedinca. • Objašnjava kako kultura stanovanja utječe na život pojedinca i jedne porodice (obitelji); • Objašnjava načine odijevanja ljudi kroz vrijeme. • Objašnjava načine na koje ljudi zadovoljavaju svoje kulturne i estetske potrebe. • Analizira načine na koje odrasli i djeca provode slobodno vrijeme. • Diskutuje o prihvatljivim i neprihvatljivim ponašanjima svojih sugrađana i njihovim kulturnim navikama.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.1.2
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Život ljudi u okruženju; • Naučna otkrića i život ljudi; • Kućni poslovi u savremenoj porodici (obitelji); • Volonterizam- šta je to?; • Život i rad ljudi na selu i u gradu; • Zanimanja ljudi u okruženju; • Zanatske radnje i tradicionalni zanati; • Zanimanja kojih više nema; • Prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja djece i odraslih u okruženju; • Rastem i razvijam se (način ishrane); • Rastem i razvijam se (tjelovježba); • Kultura odijevanja kroz vrijeme; • Kultura stanovanja kroz vrijeme; • Radne navike i slobodno vrijeme; • Aktivnosti mladih u zajednici. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem otkrivanja, učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru, servisno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost- predavač (ekolog, vatrogasac, ljekar i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.</p>	

<p>C.4.3. Analizira na koji način pojedinci i društvene grupe mogu učestvovati u aktivnostima zaštite životne sredine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava utjecaj okolinskih faktora na zagađivanje prirode (automobili, tvornice, rudnici i sl.). • Razlikuje materije koje zagađuju prirodu (otpad, gasovi, nečista voda). • Objašnjava na koji način buka utječe na zdravlje i život ljudi. • Objašnjava zašto je čovjek najveći zagađivač prirode. • Diskutuje o alternativnim vrstama saobraćaja koji doprinosi zaštiti životne sredine. • Učestvuje u zajedničkim akcijama na uređenju učionice, školskog dvorišta, parka i sl. • Izvodi eksperiment prečišćavanja vode. • Objašnjava šta znači reciklaža i analizira na koji način se može iskoristiti korisni otpad. • Objašnjava šta je biorazgradivi otpad, komposište i humus. • Korisni otpad koristi za kreativno i stvaralačko izražavanje i kreiranje novih proizvoda (produkata). • Objašnjava na koji način se može uštedjeti vrijeme, novac, prirodni i ljudski resursi. • Dovodi u vezu utjecaj čovjeka i klimatske promjene na planeti Zemlji.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 1.3.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Okolinski faktori i zagađivanje prirode; • Otrovne materije (voda, ulja, hemijski spojevi, nafta i sl.); • Zagađivanje vode, zraka, tla; Buka zagađuje okolinu; • Očuvanje prirodnih bogatstava; • Prirodne ljepote u širem zavičaju (Kanton); • Čovjek-najveći zagađivač prirode; Saobraćaj i zaštita životne sredine; • Prečišćavanje vode -eksperiment; Reciklaža (sirovina, poluproizvod, proizvod); • Klasificiranje korisnog otpada; Biorazgradivi otpad, komposište, humus; • Utjecaj čovjeka na klimatske promjene na planeti Zemlji; • Načini uštede (upravljanje ljudskim resursima, prirodnim resursima, ušteda novca i vremena); • Od stabla do olovke i papira. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, korisni otpad, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja u užem i širem smislu, praktično smisljeno učenje, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar, ekolog, inženjer, pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne komunikacije, kreativno-produktivne radionice usmjerne na reciklažu i dr. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.</p>	

Oblast: D/Pojedinac i društvo	
Ishod učenja	Razrada ishoda
D.4.1. Opisuje društveno uređenje Bosne i Hercegovine i njen teritorijalni položaj u Europi i svijetu.	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje lični (osobni) i grupni (skupni) identitet. • Imenuje slojeve svog identiteta. • Objašnjava značenje i porijeklo svog porodičnog imena (prezimana). • Objašnjava kojoj etničkoj grupi pripada/ne pripada. • Imenuje i razlikuje narode i narodnosti koje žive u Bosni i Hercegovini. • Diskutuje o narodima koji žive na tlu Europe. • Diskutuje o narodima koji su naseljavali naše prostore u prošlosti. • Povezuje ime države sa nazivom njenih stanovnika. • Objašnjava da je prostor Bosne i Hercegovine dio Europe. • Diskutuje o društvenom uređenju Bosne i Hercegovine. • Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o Europskim državama. • Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o kulturama svijeta. • Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o svjetskim religijama.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Ključni sadržaji za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • To sam ja (lični i grupni identitet); • Slojevi identiteta; • Značenje porodičnog imena (prezimana); • Ja o sebi, drugi o meni, moje idealno "JA"; • Svako od nas je po nečemu kao svi drugi ljudi; • Svako od nas je po nečemu kao neki drugi ljudi; • Svako od nas je po nečemu kao niko drugi; • Upoznaj sebe da bi sudio o drugima; • Moji vršnjaci širom svijeta (upoznavanje sa ljudskim rasama); • Svjetske kulture i spomenici kulture širom svijeta; • Europske države i narodi; • Moja domovina Bosna i Hercegovina; • Narodi i narodnosti u Bosni i Hercegovini; • Narodi koji su naseljavali BiH u prošlosti; • Istražujemo Europu i svijet; • Društveno uređenje Bosne i Hercegovine. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, karta, globus, enciklopedije, slagalice, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Za realizaciju</p>	

pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, geograf i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno-Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

D.4.2. Uočava situacije u kojima se ne poštuju kulturni identiteti drugih te analizira uzroke i posljedice takvih odnosa.

- Uočava sličnosti i razlike između sebe i svojih vršnjaka u okruženju.
- Uočava sličnosti i razlike između sebe i svojih vršnjaka u svijetu.
- Uočava da se ljudi razlikuju po svojim individualnim obilježjima i po pripadnosti različitim skupinama, ali da zajedno dijele životni prostor.
- Prepoznaje svoje osobine, interesovanja i uočava sličnosti i razlike u odnosu na članove svoje porodice (obitelji).
- Prepoznaje svoje osobine, interesovanja i uočava sličnosti i razlike u odnosu na drugu djecu u svom okruženju.
- Prepoznaje ponašanja kojima se pokazuje nepoštivanje drugih kultura.
- Razlikuje prihvatljivo od neprihvatljivog ponašanja prema djeci koja govore drugim jezikom, drugačije se odijevaju ili imaju drugačije običaje, dolaze iz drugih zemalja i sl.
- Objašnjava koje su posljedice nepoštivanja drugog i drugačijeg.
- Objašnjava koje su prednosti poštivanja drugog i drugačijeg.
- Objašnjava šta je diskriminacija.
- Objašnjava šta je tolerancija.

Poveznice sa ZJNPP

GRO 1.2.3

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:

- Moji vršnjaci u okruženju;
- Moji vršnjaci u svijetu;
- Ljudske rase;
- Esperanto – jezik cijelog svijeta;
- Ja i moja porodica (obitelj) imamo svoje običaje;
- Običaji drugih kultura u mom okruženju;
- Djeca strani državljani (pripadnici drugih kultura);
- Djeca u pokretu;
- Prednosti poštivanja drugog i drugačijeg;
- Posljedice nepoštivanja drugog i drugačijeg;
- Diskriminacija – šta je to?;
- Tolerancija - šta je to?

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, karta, globus, enciklopedije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, teolog, geograf i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Jedna od metodologija koja se može koristiti za ostvarenje ovog ishoda je i HEART metodologija - Iscjeljenje i obrazovanje kroz umjetnost (Healing and Education Through the Arts - HEART). Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno- Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

D.4.3. Primjenjuje i predlaže svojstva poduzetnog djelovanja u različitim kontekstima učenja i života.

- Opisuje poduzetno djelovanje u zajednici (npr. u porodici, školi, mjestu stanovanja).
- Prepoznaje i imenuje faze realizacije neke aktivnosti od ideje do konkretnog djela.
- Svoju ideju predstavlja i razrađuje u planu akcije (od ideje do djela).
- Imenuje oblike poduzetništva u zajednici (zanati, udruženja, javne ustanove, poduzeća...).
- Usklađuje svoje djelovanje sa djelovanjem grupe/tima.
- Preuzima različite uloge tokom rada u grupama (timovima).
- Opisuje načine podrške koju može pružiti drugima tokom realizacije aktivnosti u zajednici.
- Opisuje prihvatljivo ponašanje prema javnim dobrima (resursima u okruženju).
- Objašnjava ulogu i značaj digitalnih alata u poduzetništvu.
- Osmišljava rokovnik aktivnosti za projektne zadatke.
- Učestvuje u različitim akcijama koje doprinose unapređenju kvalitete života u zajednici (npr. ekološke akcije, humanitarne akcije, mjere štednje i sl.).
- Predlaže ideje i aktivnosti za realizaciju dana poduzetništva na nivou škole.

Poveznice sa ZJNPP

KMP 1.1.3

Ključni sadržaji

Sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:

- Poduzetno djelovanje u zajednici;
- Poduzetništvo/preduzetništvo - šta je to?;
- Akcije u zajednici (prikupljanje pomoći, reciklaža, štednja, uređenje životnog prostora i sl.);
- Od ideje do konkretnog djela;
- Rokovnik projektnih aktivnosti (upravljanje vremenom);
- Rad u timu (grupi) i individualan rad;
- Uloge u timu;
- Tim koji pobjeđuje (karakteristike uspješnog tima);

- Izvanškolske aktivnosti u zajednici (klubovi, udruženja, zajednice, zadruge);
- Upravljanje slobodnim vremenom na koristan način;
- Upravljanje resursima na koristan način (struja, voda, papir, hrana, novac);
- Upravljanje vremenom i radna učinkovitost;
- Zanimanja ljudi u mom okruženju (poduzetnici, privrednici, zanatlije, inovatori);
- Sajam poduzetništva u našoj školi;
- Sajmovi poduzetništva u BiH i svijetu.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje o poduzetništvu i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (poduzetnik, poljoprivrednik i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Izvanučionička nastava u funkciji razvoja ključnih kompetencija i životnih vještina učenika nižih razreda osnovne škole" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Ukoliko to prilike dozvoljavaju moguće je organizirati terensku nastavu, tj. posjetu jednom privrednom subjektu u mjestu stanovanja. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Mojom okolinom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Nastavnici sa učenicima treba da obilježe Svjetski dan štednje i organizuju sajam poduzetništva u školi kao tematsku mjesečnu ili dnevnu aktivnost. Jedan nastavni sat se može posvetiti svjetskim sajmovima poduzetništva, inovatorstvu ili sajmovima koji se organizuju u Bosni i Hercegovini.

5. razred osnovne škole /70 nastavnih sati godišnje/

Oblast: A/Kultura ponašanja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>A.5.1. Utvrđuje važnost kontrole vlastitog ponašanja u različitim životnim situacijama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o ponašanju članova školske zajednice. • Objašnjava na koji način se treba kulturno ophoditi u različitim životnim situacijama. • Razlikuje pojmove govor, razgovor, dijalog, monolog, rasprava, debata. • Analizira prava i obaveze članova školske zajednice s posebnim fokusom na prava i obaveze učenika. • Diskutuje o načinu na koji se pojedinci ili grupe unutar školske zajednice trebaju odnositi prema školskoj imovini. • Klasifikuje prava i obaveze pojedinca u školi. • Objašnjava značenje pojma "fair play". • Razlikuje pobjedu i poraz kao posljedice neke aktivnosti, takmičenja i sl. • Objašnjava na koji način se može kontrolisati ponašanje u različitim situacijama. • Diskutuje o načinu na koji drugi utječu na ponašanja pojedinca i njegovo donošenje odluka. • Analizira kako treba raditi i na kojim poljima svog života treba uraditi poboljšanje.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.2.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su: Kultura ophođenja i bonton; Odnos prema radu i školskoj imovini; Odnos prema pobjedi i porazu; Kako se kontrolira ponašanje; Polja mog razvoja; Fair play u životnom okruženju; Kako ponašanje pojedinca utječe na donošenje odluka.</p>	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, bontonpravila, školski kodeks, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, situaciono učenje, servisno učenje, učenje kroz igru, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Prirodom, Društvom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Pojedine nastavne sadržaje je moguće realizirati kroz projektni istraživački dan i posjete ustanovama kulture, zdravstvenim ustanovama, sportskim klubovima i udruženjima građana.</p>	

<p>A.5.2. Priprema se i učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji sa različitim sagovornicima, nadogradnji na idejama drugih i izražavanju vlastitih ideja jasno i uvjerljivo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje obilježja verbalne i neverbalne komunikacije u svakodnevnom životu. • Razlikuje obilježja personalne i apersonalne komunikacije u svakodnevnom životu. • Objašnjava načine komuniciranja u timu (grupi). • Objašnjava pravila kojih se treba pridržavati tokom komunikacije putem interneta i telefona. • Uočava "govor mržnje" u medijima. • Razlikuje šta je govor nasilja (govor zmiје) i govor nenasilja (govor žirafe). • Primjenjuje pravila kulturnog komuniciranja u školi i izvan nje. • Pravilno upotrebljava pozdrave u svakodnevnom komuniciranju. • Klasificira informacije na provjerene i neprovjerene. • Imenuje i razlikuje različite izvore informacija. • Objašnjava značenje izraza "šumovi u komunikaciji". • Uočava da komunikacija u ljutnji dovodi do sukoba. • Objašnjava na koji način se realiziraju vježbe samoregulacije i samokontrole.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>JZK 5.1.1</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komunikacija (vrste komunikacije); • Verbalna i neverbalna komunikacija; • Personalna i apersonalna komunikacija; • Komuniciranje timu (rodnoj grupi); • Mediji – izvor informacija; • Mediji – govor mržnje; • Internet i PTT komunikacija; • Prednosti i nedostaci komunikacije putem interneta; • Komunikacija u afektu (ljutnji); • Vještine komuniciranja i kontrola emocija; • Prevencija sukoba nenasilnim putem; • Govor zmiје (nasilja) i govor žirafe (nenasilja); • Samoregulacija i samokontrola; • Vježbe opuštanja i relaksacije (krug povjerenja). 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, bonton-pravila, školski kodeks, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije prema Maršalu Rozenbergu. Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica, Priručnik " Budimo prijatelji" i Priručnik "Za Damire i Nemire". U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza (npr. digitalizirane književno-umjetničke tekstove, ekranizirane bajke, basne, snimke muzičko-scenskih djela, sportskih natjecanja i sl.). Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Prirodom, Društvom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/ Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>A.5.3. Objašnjava demokratske vrijednosti i značaj donošenja pravilnih odluka o aktuelnim društvenim pitanjima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o školskoj demokratskoj kulturi. • Diskutuje o demokratskoj kulturi u zajednici (lokalni izbori, opći izbori), • Aktivno učestvuje u diskusijama o slobodi izbora i posljedicama koje su u vezi s pogrešnim izborima. • Učestvuje u demokratskom donošenju razrednih pravila. • Učestvuje u demokratskom izboru rukovodstva odjeljenjske zajednice. • Učestvuje u demokratskom izboru predstavnika za Vijeće učenika škole. • Objašnjava šta je odluka i kako se odluke donose. • Samostalno donosi odluke o učešću u različitim akcijama na nivou zajednice. • Objašnjava ko donosi važne odluke u školi. • Imenuje dječija prava (pravo na obrazovanje, dom, zdravstvenu zaštitu, izbor, igru...). • Povezuje dječije pravo na nešto i obaveze (dužnosti) koje uslovljavaju to pravo. • Izvodi zaključak da svako ima pravo biti drugačiji od ostalih. • Izvodi zaključak da svako dijete nema mogućnost za izbor i napredovanje. • Navodi značaj dogovora i jasnog postavljanja ciljeva u izgradnji zajednice.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 4.2.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Školska demokratska kultura; • Postavljanje ciljeva i izgradnja zajednice; • Demokratsko donošenje pravila; • Izbori u lokalnoj zajednici; • Opći demokratski izbori u Bosni i Hercegovini; • Imam pravo biti biran i birati; • Izbor rukovodstva odjeljenjske zajednice; • Vijeće učenika donosi važne odluke; • Odluke (posljedice neispravnih odluka); • Sloboda izbora (pravo na izbor); • Imam pravo biti drugačiji; • Diskriminacija – šta je to?; • Borba protiv diskriminacije; • Marginalizirane grupe i diskriminacija; • Ugrožavanje dječijih prava u svijetu i kod nas; • Svi smo različiti i jednako važni. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, razredna pravila, Konvenciju o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Za realizaciju ovog ishoda moguće je koristiti i različite dramske postupke u nastavi. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i</p>	

Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 1-5. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza, digitalne materijale prilagođene uzrastu učenika 5. razreda osnovne škole. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Prirodom, Društvom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

Oblast: B/Kultura religija

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>B.5.1. Objašnjava način na koji tradicija utječe na život savremenog čovjeka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o načinu života, vrijednostima i ponašanjima ljudi nekad i sad. • Analizira način života svojih predaka. • Analizira zaostavštinu svojih predaka. • Diskutuje o velikim geografskim otkrićima i ljudima koji su mijenjali svijet. • Objašnjava zašto je važno očuvanje tradicije. • Objašnjava na koji način tradicija utječe na život savremenog čovjeka. • Imenuje ustanove i zanimanja koja se bave očuvanjem tradicije i izučavanja kulturno-historijskog naslijeđa BiH. • Kreira album dječijih igara kojih su se igrali njegovi/njeni roditelji kada su bili djeca. • Zaključuje da sve porodice (obitelji) nemaju iste običaje. • Zaključuje da se pojedini običaju mijenjaju kroz vrijeme. • Uočava sličnosti i razlike između običaja naroda i narodnosti koji žive u Bosni i Hercegovini. • Diskutuje o znamenitim ličnostima iz prošlosti i njihovom doprinosu savremenom društvu. • Aktivno učestvuje u pripremi, organizaciji i obilježavanju običaja, praznika/blagdane u svojoj porodici (obitelji) i školi. • Imenuje i razlikuje praznike/blagdane koji se slave u Bosni i Hercegovini. • Imenuje i razlikuje praznike/blagdane koje slavi cijeli svijet. • Aktivno učestvuje u iniciranju, osmišljavanju i realizaciji priredbi na nivou razreda, škole i lokalne zajednice.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 2.1.1</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kultura življenja nekad i sada; • Moji preci i njihova zaostavština; • Velika geografska otkrića; • Ljudi koji su mijenjali svijet; • Tradicija i običaji naroda i narodnosti u Bosni i Hercegovini; • Očuvanje tradicije (pjesme, igre, običaji); • Ustanove koje se bave očuvanjem tradicije; • Etnologija - šta je to? • Igre iz djetinjstva mojih roditelja - album; 	

- Običaji, ljudi i vrijeme;
- Obilježavanje praznika/blagdana u BiH;
- Obilježavanje praznika/blagdana u svijetu;
- Priprema, organizacija i realizacija – osmišljavamo priredbu.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, erenska očigledna sredstva, primjere čestitki, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina (npr. pisanje čestitke, sms poruke i sl.). Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza, enciklopedija. Metodologija koja može naći svoje mjesto za ostvarivanje ovog ishoda je i HEART metodologija Iscjeljenje i obrazovanje kroz umjetnost (Healing and Education Through the Arts - HEART). Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Društvom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Nastavnik može nastavni sat organizirati da na njemu prisustvuje i gost- predavač (historičar, muzejski pedagog, kustos, arheolog, etnolog, etnomuzikolog, roditelj/staratelj učenika i sl.).

B.5.2. Objašnjava važnost uvažavanja kultura unutar i između grupa.

- Objašnjava koncept jedinstva u različitostima.
- Imenuje i razlikuje ljudske rase.
- Objašnjava sličnosti među ljudima iz ugla osnovnih ljudskih potreba, običaja, jezika i sl.
- Izvodi zaključak da svi imamo određene osobine i identitet (rasna, nacionalna pripadnost, mjesto rođenja, uloge kćerka/sin, fizičke karakteristike, interesovanja).
- Zaključuje da neke karakteristike ljudi ne mogu birati jer ih stječu svojim rođenjem.
- Zaključuje da neke osobine i identitete ljudi sami biraju (prijatelj, ljubitelj muzike, učenik, student, plesač, fudbaler i sl.).
- Imenuje religije u svom okruženju.
- Prakticira kulturu dijaloga u svom okruženju (porodica, škola, mjesto stanovanja i sl.).
- Imenuje religijske/vjerske praznike/blagdane koji se obilježavaju u BiH.
- Imenuje religijske/vjerske objekte u svom okruženju (crkva, džamija, sinagoga, katedrala, samostan, manastir i sl.).
- Imenuje i razlikuje vjerske službenike.
- Imenuje i razlikuje vjerske simbole.
- Imenuje i razlikuje svete knjige.
- Opisuje načine obilježavanja vjerskih praznika/blagdana u svom okruženju.
- Prakticira pravilno načine čestitanja vjerskih praznika/blagdana vršnjacima, nastavnicima i članovima porodice (obitelji).

Poveznice sa ZJNPP

DHP 1.2.3

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:

- Jedinstvo u različitostima je bogatstvo;
- Ljudske religije i ljudske rase;
- Ljudi i osnovne ljudske potrebe;
- Lični i grupni identitet;
- Identiteti koje stječemo rođenjem;
- Identiteti koje sami biramo tokom života;
- Zanimljivosti o praznicima/blagdanima u svijetu;
- Religije u Bosni i Hercegovini;
- Narodi, narodnosti i nacionalne manjine u BiH;
- Praznici/blagdani u mojoj porodici (obitelji);
- Vjerski objekti u mom okruženju;
- Vjerski službenici;
- Vjerski praznici/blagdani u Bosni i Hercegovini;
- Vjerski simboli;
- Čestitanje praznika (usmene i pisane čestitke);
- Čestitamo Bajram;
- Čestitamo Božić;
- Čestitamo Uskrs/Vaskrs;
- Čestitamo Pesah/Hanuku;
- Čestitamo Đurđevdan;
- Čestitamo Novu godinu;
- Čestitanje međunarodnih praznika.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, čestitke, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina s posebnim fokusom na razvoj komunikacijskih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, učenje putem otkrivanja u užem smislu, učenje kroz igru, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Društvom, Prirodom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom, Likovnom kulturom i stranim jezicima.

B.5.3. Procjenjuje kako porodica, religija, spol, etnička pripadnost, nacionalna pripadnost, društveno-ekonomski status i ostali grupni identiteti i kulturni utjecaji doprinose razvoju pojedinca.

- Definira porodicu (obitelj) kao osnovnu ćeliju društva.
- Opisuje svoju užu i širu porodicu (obitelj).
- Razlikuje pojmove rodbina i svojta i kreira svoje porodično (obiteljsko) stablo.
- Diskutuje o svojim precima i demonstrira fragmente iz njihovog života prikazane na fotografijama.
- Uočava sličnosti i razlike između sebe i članova svoje porodice (obitelji).
- Klasificira članove porodice (obitelji) na porodičnom stablu u vidu organograma.
- Imenuje svoje uzore u porodici (obitelji), školi, umjetnosti, književnosti i sl.

	<ul style="list-style-type: none"> • Izvodi zaključak da on/ona i njegovi/njeni vršnjaci pripadaju različitim grupama. • Generalizira o bogatstvu u različitostima. • Razlikuje i imenuje svoje slojeve identiteta (lični i grupni). • Objašnjava pripadnici pojedinih kultura ili etničkih grupa imaju različito porijeklo, jezik, običaje, vjerovanja i sl. • Diskutuje o društveno-ekonomskim faktorima koji utječu na ukupni razvoj pojedinca (zdravlje, obrazovanje, zapošljavanje, karijeru i sl.). • Analizira na koji način je društvo utjecalo na uspjeh pojedinaca kroz vrijeme (naučnici, književnici, umjetnici, sportisti i sl.).
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.2
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji su vezani za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Porodica (obitelj)-osnovna ćelija društva; • Moja uža i šira porodica (obitelj); • Rodbina i svojta; • Moji preci i njihove fotografije; • Porodično (obiteljsko) stablo; • Moji uzori (porodica, škola, umjetnost, sport, književnost); • Lični i grupni identitet (slojevi identiteta); • Svi smo različiti i jednako važni; • Moje porijeklo,porodična kultura i osjećanja; • Faktori koji utječu na razvoj pojedinca u društvu; • Uspješni Bosanci i Hercegovci (nekad i sad); • Želim imati uspješnu karijeru kao... 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna sredstva, foto-albume, video zapise iz prošlosti, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja u širem smislu, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Društvom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Moguće je organizirati nastavu da istoj prisustvuje gost-predavač (uspješni umjetnik, književnik, sportista, naučni radnik, potomak poznatih i uspješnih ljudi iz Bosne i Herecegovine i sl.).</p>	

Oblast: C/ Zdravi životni stilovi	
Ishod učenja	Razrada ishoda
C.5.1. Objašnjava faktore koji utječu na zdravlje pojedinca, zajednicu i faktore koji utječu na održivi razvoj na planeti Zemlji.	<ul style="list-style-type: none"> • Diskutuje o komponentama koje čine zdrav život (ishrana, fizička aktivnost, normalna tjelesna masa, izbjegavanje poroka, druženje, humor, smijeh). • Klasificira navike/rutine na zdrave i nezdrave. • Objašnjava kako se možemo riješiti štetnih navika/rutina. • Uočava i objašnjava uzročno-posljedične veze između navika, zdravog života, kulture življenja i zdravlja. • Uočava razlike između dječaka i djevojčica i njihovih uzrasnih karakterisitika. • Diskutuje o humanim odnosima među spolovima. • Razlikuje pojmove pubertet i predpubertet. • Objašnjava koji faktori utječu na održivi razvoj na planeti Zemlji. • Analizira efekte utjecaja čovjeka na okolinu. • Uključuje se u različite ekološke aktivnosti na nivou škole i lokalne zajednice.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.3.1
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se odnose na realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šta utječe na zdravlje čovjeka; • Rasti zdravo, bravo, bravo; • Zdrave i nezdrave navike/rutine; • Uzrasne karakteristike i spolnost; • Humani odnosi među spolovima; • Pubertet i predpubertet; • Održivi razvoj na planeti Zemlji; • Ekološka sekcija moje škole; • Ekološke akcije u zajednici - mali ekolozi. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Prirodom, Društvom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Za realizaciju ovog ishoda se preporučuje organizacija različitih ekoloških aktivnosti u saradnji sa ekološkom sekcijom škole, ekološkim udruženjima koja djeluju u lokalnoj zajednici i sl.</p>	

<p>C.5.2. Objašnjava načine života ljudi u životnom okruženju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje život ljudi u svom okruženju. • Diskutuje o kulturi ponašanja ljudi u svom okruženju. • Objašnjava kako su naučna otkrića mijenjala život ljudi. • Razlikuje kućne poslove od profesije (zanimanja) ljudi. • Klasificira poslove na one koje rade odrasle osobe i one koje mogu raditi djeca. • Objašnjava i razlikuje pojmove volonterizam i humanitarna akcija. • Razlikuje profesije, zanimanja ljudi i hobije. • Razlikuje i imenuje najčešća zanimanja ljudi u svom okruženju. • Razlikuje i imenuje zanimanja koja izumiru (npr. stari zanati). • Objašnjava kako radne navike utječu na život pojedinca u društvu. • Objašnjava kako način ishrane utječe na rast i razvoj pojedinca. • Objašnjava kako tjelovježba utječe na rast i razvoj pojedinca. • Objašnjava kako kultura stanovanja utječe na život pojedinca i jedne porodice (obitelji). • Objašnjava načine odijevanja ljudi kroz vrijeme. • Objašnjava načine na koje ljudi zadovoljavaju svoje kulturne i estetske potrebe. • Analizira načine na koje odrasli i djeca provode slobodno vrijeme. • Diskutuje o prihvatljivim i neprihvatljivim ponašanjima svojih sugrađana i njihovim kulturnim navikama.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 4.1.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Život ljudi u okruženju; • Kultura ponašanja ljudi u mom okruženju; • Prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja djece i odraslih u okruženju; • Kultura odijevanja nekad i sad; • Kultura ishrane nekad i sad; • Kultura komuniciranja nekad i sad; • Život i rad ljudi na selu i u gradu; • Zanimanja ljudi u okruženju; • Zanatske radnje i tradicionalni zanati; • Zanimanja kojih više nema; • Volonterizam i humanitarni aktivizam; • Radne navike i slobodno vrijeme; • Aktivnosti mladih u zajednici; • Naučna otkrića su promijenila način života ljudi. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem otkrivanja, učenje putem</p>	

rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru, servisno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ekolog, vatrogasac, ljekar i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Prirodom, Društvom, Kulturom življenja, Osnovama tehnike, Vjeronaukom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.

C.5.3. Analizira na koji način pojedinac i zajednica može učestvovati u aktivnostima zaštite životne sredine.

- Objašnjava utjecaj okolinskih faktora na zagađivanje prirode (automobili, tvornice, rudnici i sl.).
- Razlikuje materije koje zagađuju prirodu (otpad, gasovi, nečista voda).
- Objašnjava na koji način buka utječe na zdravlje i život ljudi.
- Objašnjava zašto je čovjek najveći zagađivač prirode.
- Diskutuje o alternativnim vrstama saobraćaja koji doprinosi zaštiti životne sredine.
- Učestvuje u zajedničkim akcijama na uređenju učionice, školskog dvorišta, parka i sl.
- Izvodi eksperiment prečišćavanja vode.
- Izvodi eksperiment o štetnom utjecaju gasova na ljudska pluća.
- Izvodi eksperiment o štetnom utjecaju na tlo i život biljnog svijeta.
- Diskutuje o načinima korištenja korisnog otpada (ambalaže) i biorazgradivog otpada (biljni materijal, ostaci i sl.).
- Objašnjava na koji način se može uštedjeti vrijeme, novac, prirodni i ljudski resursi.
- Dovodi u vezu utjecaj čovjeka i klimatske promjene na planeti Zemlji.
- Izvodi zaključak o negativnim efektima tehnološkog razvoja na životnu sredinu.
- Objašnjava i prezentira primjere zaštite i očuvanja životne sredine.

Poveznice sa ZJNPP

PNP 1.3.2

Ključni sadržaji

Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:

- Okolinski faktori i zagađivanje prirode;
- Otrovnne materije (voda, ulja, hemijski spojevi, nafta i sl.);
- Zagađivanje vode, zraka, tla;
- Buka zagađuje okolinu;
- Očuvanje prirodnih bogatstava;
- Prirodne ljepote u Bosni i Hercegovini;
- Čovjek-najveći zagađivač prirode;
- Alternativni (ekološki zdrav) saobraćaj;
- Prečišćavanje vode -eksperiment;
- Zaštita tla -eksperiment;

- Štetni utjecaj gasova na ljudska pluća;
- Klasificiranje i iskorištavanje korisnog otpada;
- Biorazgradivi otpad, komposište, humus;
- Utjecaj čovjeka na klimatske promjene na planeti Zemlji;
- Načini uštede (upravljanje ljudskim resursima, prirodnim resursima, ušteda novca i vremena);
- Tehnološki razvoj i njegov utjecaj na životnu sredinu;
- Tehnološki razvoj i njegov pozitivan utjecaj na životnu sredinu.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, korisni otpad, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja u užem i širem smislu, praktično smislono učenje, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar, ekolog, inženjer, pedagog i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne komunikacije, kreativno-produktivne radionice usmjerne na reciklažu i dr. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Prirodom, Društvom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.

Oblast: D/ Pojedinaac i društvo

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>D.5.1. Objašnjava da je teritorijalni prostor Bosne i Hercegovine dio Europe, a bosanskohercegovačka kultura dio europske i svjetske kulture.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje lični (osobni) i grupni (skupni) identitet. • Imenuje slojeve svog identiteta. • Objašnjava značenje i porijeklo svog porodičnog imena (prezimeni). • Objašnjava kojoj etničkoj grupi pripada/ne pripada. • Imenuje i razlikuje narode i narodnosti koje žive u Bosni i Hercegovini. • Diskutuje o narodima koji žive na tlu Europe. • Diskutuje o narodima koji su naseljavali naše prostore u prošlosti. • Povezuje ime države sa nazivom njenih stanovnika. • Objašnjava da je prostor Bosne i Hercegovine dio Europe. • Diskutuje o društvenom uređenju Bosne i Hercegovine. • Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o Evropskim državama. • Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o kulturama svijeta. • Aktivno učestvuje u mini-istraživanjima o svjetskim religijama.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 1.1.1</p>

Ključni sadržaji

Ključni sadržaji za realizaciju ovog ishoda učenja su:

- Lični i grupni identitet;
- Slojevi identiteta;
- Značenje porodičnog imena (prezimenaa);
- Ja o sebi, drugi o meni, moje idealno "JA";
- Ja kao svi drugi ljudi;
- Ja kao neki drugi ljudi;
- Ja kao niko drugi;
- Ja sam JA, ti si TI;
- Odnos većine i manjine;
- Kako žive i čime se bave moji vršnjaci u svijetu;
- Svjetske kulture i spomenici kulture širom svijeta;
- Europske države i narodi;
- Moja domovina Bosna i Hercegovina;
- Narodi i narodnosti u Bosni i Hercegovini;
- Manjinski narodi u Bosni i Hercegovini;
- Narodi koji su naseljavali prostor BiH u prošlosti;
- Istražujemo kartu Europe i svijeta;
- Mini istraživanja u zajednici.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, karta, globus, enciklopedije, slagalice, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, geograf i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno-Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Prirodom, Društvom, Kulturom življenja, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

D.5.2. Uočava situacije u kojima se ne poštuju kulturni identiteti drugih te analizira uzroke i posljedice takvih odnosa.

- Uočava sličnosti i razlike između sebe i svojih vršnjaka u okruženju.
- Uočava sličnosti i razlike između sebe i svojih vršnjaka u svijetu.
- Uočava da se ljudi razlikuju po svojim individualnim
- obilježjima i po pripadnosti različitim skupinama, ali da zajedno dijele životni prostor.
- Prepoznaje svoje osobine, interesovanja i uočava sličnosti i razlike u odnosu na članove svoje porodice (obitelji).
- Prepoznaje svoje osobine, interesovanja i uočava sličnosti i razlike u odnosu na drugu djecu u svom okruženju.
- Prepoznaje ponašanja kojima se pokazuje nepoštivanje drugih kultura.

	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje prihvatljivo od neprihvatljivog ponašanja prema djeci koja govore drugim jezikom, drugačije se • odijevaju ili imaju drugačije običaje, dolaze iz drugih • zemalja i sl. • Objašnjava koje su posljedice nepoštivanja drugog i drugačijeg. • Objašnjava koje su prednosti poštivanja drugog i drugačijeg. • Objašnjava šta je diskriminacija. • Objašnjava šta je tolerancija. • Diskutuje o marginaliziranim grupama u društvu. • Diskutuje o odnosu većine i manjine u svom okruženju.
Poveznice sa ZJNPP	GRO 1.2.3
Ključni sadržaji	
<p>Nastavni sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda učenja su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja i moji vršnjaci (sličnosti i različitosti); • Ljudske rase (rasprostranjenost); • Esperanto - jezik koji razumiju ljudi širom svijeta; • Ja i moja porodica (obitelj) imamo svoje običaje; • Druge porodice (obitelji) imaju svoje običaje; • Djeca strani državljani (pripadnici drugih kultura); • Djeca u pokretu; • Diskriminacija – šta je to?; • Tolerancija - šta je to? • Marginalizirane skupine; • Odnos većine i manjine u okruženju; • Prednosti poštivanja drugog i drugačijeg; • Posljedice nepoštivanja drugog i drugačijeg; • Kulturni identitet pojedinca. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, karta, globus, enciklopedije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (pedagog, historičar, teolog, geograf i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Jedna od metodologija koja se može koristiti za ostvarenje ovog ishoda je i HEART metodologija -Iscjeljenje i obrazovanje kroz umjetnost (Healing and Education Through the Arts - HEART). Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno- Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Prirodom, Društvom, Kulturom življenja, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>D.5.3. Primjenjuje i predlaže svojstva poduzetnog djelovanja u različitim kontekstima učenja i života.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje načine svog poduzetnog djelovanja u zajednici (npr. u porodici, školi, mjestu stanovanja). • Prepoznaje i imenuje faze realizacije neke aktivnosti od ideje do konkretnog djela. • Svoju ideju predstavlja i razrađuje u planu akcije (od ideje do djela). • Imenuje oblike poduzetništva u zajednici (zanati, udruženja, javne ustanove, poduzeća...). • Usklađuje svoje djelovanje sa djelovanjem grupe/timom. • Preuzima različite uloge tokom rada u grupama (timovima). • Opisuje načine podrške koju može pružiti drugima tokom realizacije aktivnosti u zajednici. • Opisuje prihvatljivo ponašanje prema javnim dobrima • (resursima u okruženju). • Objašnjava ulogu i značaj digitalnih alata u poduzetništvu. • Osmišljava rokovnik aktivnosti za projektne zadatke. • Učestvuje u različitim akcijama koje doprinose unapređenju kvalitete života u zajednici (npr. ekološke akcije, humanitarne akcije, mjere štednje i sl.) • Predlaže ideje i aktivnosti za realizaciju dana poduzetništva na nivou škole. • Prikuplja materijale o različitim sajmovima (sajmovi privrede, turizma, poduzetništva i sl.).
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>KMP 1.1.3</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Sadržaji koji se preporučuju za realizaciju ovog ishoda su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja kao poduzetnik/preduzetnik; • Poduzetništvo/preduzetništvo - šta je to?; • Poduzeće/preduzeće- šta je to?; • Akcije u zajednici (prikupljanje pomoći, reciklaža, štednja, uređenje životnog prostora i sl.); • Kreiranje plana akcije (od ideje do konkretnog djela); • Rokovnik projektnih aktivnosti (planiranje); • Rad u timu (grupi) i individualan rad; • Uloge u timu; • Tim koji pobjeđuje (karakteristike uspješnog tima); • Izvanškolske aktivnosti u zajednici (klubovi, udruženja, zajednice, zadruge); • Upravljanje slobodnim vremenom na koristan način; • Upravljanje resursima na koristan način (struja, voda, papir, hrana, novac); • Upravljanje vremenom i radna učinkovitost; • Zanimanja ljudi u mom okruženju (poduzetnici, privrednici, zanatlije, inovatori); • Sajam poduzetništva u našoj školi; • Sajmovi poduzetništva u BiH i svijetu. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje o poduzetništvu i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja</p>	

moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (poduzetnik, poljoprivrednik, zanatlija i sl.) Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Izvanučionička nastava u funkciji razvoja ključnih kompetencija i životnih vještina učenika nižih razreda osnovne škole" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Ukoliko to prilike dozvoljavaju moguće je organizirati terensku nastavu, tj. posjetu jednom privrednom subjektu u mjestu stanovanja. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Prirodom, Društvom, Kulturom življenja, Osnovama tehnike, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Nastavnici sa učenicima treba da obilježe Svjetski dan štednje i organizuju sajam poduzetništva u školi kao tematsku mjesečnu ili dnevnu aktivnost. Jedan nastavni sat se može posvetiti svjetskim sajmovima poduzetništva, inovatorstvu ili sajmovima poduzetništva koji se organizuju u Bosni i Hercegovini.

6. razred osnovne škole /70 nastavnih sati godišnje/

Oblast: A/Kultura ponašanja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>A.6.1. Utvrđuje važnost društveno prihvatljivih normi ponašanja za razvoj civilizacije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učestvuje i priprema sadržaje za analizu i diskusiju (vođenje dnevnika dobrih djela za sebe). • Analizira mogućnosti za iznalaženje pozitivnih rješenja problema u okruženju (projekti pomoći drugima). • Uočava kulturno ponašanje u okruženju i ponašanje koje odstupa od kulturnih normi. • Prepoznaje potrebe i strahove u konfliktnim situacijama. • Iznalazi prihvatljiva rješenja za obje strane u konfliktu. • Objašnjava šta znači biti "u tuđim cipelama". • Uočava važnost i prakticira prihvatanje drugog i drugačijeg u okruženju. • Uočava i razlikuje asertivno od neasertivnog ponašanja/komuniciranja. • Preispituje vlastito komuniciranje sa drugima. • Uočava da se za dobro ponašanje može dobiti nagrada, pohvala, priznanje, zahvalnica. • Uočava da se za neprihvatljivo ponašanje može dobiti upozorenje, kritika, opomena i kazna. • Uočava sličnosti i razlike u izgledu, mišljenjima, navikama, stavovima, interesima, vjerovanjima, običajima pojedinaca i grupa u okruženju. • Uočava vrijednost koncepta jedinstvo u različitostima.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.2.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biti koristan za sebe i druge; • Doprinos pojedinca u zajednici; Kako da budem bolji/bolja; • Komunikacija u obitelji (porodici); • Asertivno i neasertivno komuniciranje; • Nenasilno rješavanje sukoba; • Zauzimanje stava u konfliktu; • Posljedice prihvatljivih i neprihvatljivih ponašanja; • Socijalne kompetencije – šta je to?; Vrijednost različitosti. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>A.6.2. Priprema se i učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji sa različitim sagovornicima, nadogradnji na idejama drugih i izražavanju vlastitih ideja jasno i uvjerljivo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje interese/zanimanja za druge i njihove probleme. • Prihvata ideje drugih i pravilno artikulise svoje ideje prema drugima. • Prepoznaje elemente kvalitetne verbalne interakcije. • Razlikuje šta je govor, razgovor, debata i diskusija. • Primjenjuje pravila kulturnog komuniciranja u školi i izvan nje. • Kroz razgovor i prezentaciju povezuje porodično i školsko okruženje. • Opisuje na koji način se izražava ljubav prema svemu što nas okružuje. • Identificira se sa drugim osobama u školskom i izvanškolskom okruženju. • Aktivno učestvuje u diskusijama i debatama o različitim temama iz društvenog života.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>JZK 5.1.1</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pravila lijepog komuniciranja; • Govor i razgovor; • Debata i diskusija; • Komuniciranje na javnom mjestu (javni nastupi); • Moji uzori i moji hobiji; • Aktuelnosti u društvenom životu i mediji; • Prvi dan u školi (međusobno upoznavanje); • Šta nas očekuje u 6. razredu. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnike, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>A.6.3. Objašnjava demokratske vrijednosti i značaj istraživanja o aktuelnim društvenim pitanjima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava na koji način se preuzimaju odgovornosti i obaveze u zajednici (porodici, školi, okruženju). • Uvažava mišljenja drugih tokom diskusije i debate o različitim temama iz društvenog života. • Analizira prioritetne obaveze u zajednici (školi, porodici). • Uočava situacije u kojima se poštuju ili ne poštuju demokratska prava. • Uočava posljedice do kojih dolazi neispunjavanjem dodijeljenih zadataka i obaveza.

	<ul style="list-style-type: none"> • Imenuje i razlikuje demokratske vrijednosti (sloboda izbora, pravda, demokratske odluke i sl.). • Izvodi zaključak da svako ima pravo biti drugačiji od ostalih. • Izvodi zaključak da svako ima pravo da bira i bude biran.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 4.2.2
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Očekivanja, obaveze i odgovornosti; • Postavljanje ciljeva i rokova; • Djeca imaju pravo da budu drugačija; • Pravda i pravednost; • Poštivanje prava (osnovna ljudska prava); • Demokratske vrijednosti; • Jedinstvo u različitostima; • Demokratski izbori u zajednici. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autoricea Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

Oblast: B/Kultura religija	
Ishod učenja	Razrada ishoda
B.6.1. Objašnjava povezanost ključnih događaja i procjenjuje trajanje ideja u vremenu.	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje monoteističke od politeističkih religija. • Prepoznaje sličnosti i razlike monoteističkih religija. • Uočava značaj religije u životu ljudi. • Formira pozitivan stav prema religijama u svom okruženju. • Objašnjava zašto je važno uvažavanje religijskog opredjeljenja. • Objašnjava šta je tolerancija i pravo svakog pojedinca na religijski izbor. • Prepoznaje, razlikuje i razumije religijske znakove i simbole. • Uočava estetske vrijednosti vjerskih simbola. • Diskutuje o značajnim osobinama i univerzalnim vrijednostima koje zagovaraju svjetske religije. • Istražuje sadržaje i poruke koje nose Svete knjige.

	<ul style="list-style-type: none"> • Pokazuje razumijevanje moralnih vrijednosti i demonstrira ih u svakodnevnim situacijama kroz vlastito ponašanje. • Uočava i izdvaja pouke iz postupaka i govora ljudi u svom okruženju.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 2.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda učenja se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svjetske religije; • Monoteističke i politeističke religije; • Značaj religije u životu ljudi; • Religijsko opredjeljenje; • Sakralni objekti -posjeta; • Religijski znakovi i simboli; • Važne ličnosti svjetskih religija; • Univerzalne ljudske vrijednosti i religije; • Svete knjige svjetskih religija; • Citati i poučne priče; • Postupci (djela) i govor koji njeguje toleranciju. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Образовање за мир" čiji je izdavač EFP Institut za Balkan Sarajevo. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom, Likovnom kulturom i Historijom.</p>	
B.6.2. Objašnjava važnost uvažavanja kultura unutar i između grupa.	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava razlike između monoteizma i politeizma. • Uočava sličnosti između monoteističkih religija (islam, katoličanstvo, pravoslavlje, judaizam). • Analizira rasprostranjenost svjetskih religija. • Imenuje religije u svom okruženju. • Imenuje religijske/vjerske praznike/blagdane koji se obilježavaju u BiH. • Imenuje Svete knjige, mjesta i proroke.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.2.3
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monoteizam i politeizam (sličnosti i razlike); • Monoteističke religije; • Politeističke religije; • Religije u našem okruženju (nekad i sada); • Svete knjige, sveta mjesta i proroci; • Rasprostranjenost svjetskih religija. 	

Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>B.6.3. Procjenjuje kako porodica, religija, spol, etnička pripadnost, nacionalna pripadnost, društveno-ekonomski status i ostali grupni identiteti i kulturni utjecaji doprinose razvoju pojedinca.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zaključuje da on/ona i njegovi/njeni vršnjaci pripadaju različitim grupama. • Izvodi zaključak da je različitost bogatstvo. • Prepoznaje, razlikuje i objašnjava razlike između materijalnog i duhovnog bogatstva i siromaštva. • Prihvata pozitivno vrednovanje duhovnog bogatstva. • Uočava potrebu za solidarnošću i o načinima prevazilaženja siromaštva.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 1.1.2</p>
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moji vršnjaci i ja (pripadamo različitim porodicama, skupinama, i sl.); • Jedinstvo u različitosti; • Materijalno i duhovno bogatstvo; • Bogatstvo i siromaštvo; • Solidarnost na djelu; • Marginalizirane skupine i siromaštvo; • Migrantska kriza (djeca u pokretu); • Načini za smanjenje stope siromaštva u zajednici. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno - Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/ Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

Oblast: C/Zdravi životni stilovi	
Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>C.6.1. Obrazlaže stavove koji doprinose zdravlju, spolnosti i održivom razvoju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira fiziološke promjene u pubertetu. • Uočava razliku između prirodnih i vještačkih sredstava za osobnu higijenu.

	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira ulogu reklama na odabir higijenskih sredstava, te njihov štetni utjecaj na čovjeka. • Prepoznaje štetnosti duhana, alkohola i narkotika (opijata). • Razumije opasnosti po život koje nose bolesti ovisnosti. • Razlikuje različite mjere prevencije bolesti ovisnosti. • Uočava prednosti i nedostatke televizije i interneta. • Analizira prednosti i štetnosti korištenja mobitela (interneta). • Uvažava pravila korištenja telefona na javnim mjestima, u ustanovama i školi. • Uočava značaj svoje i privatnosti drugih na društvenih mrežama. • Poredi različite programske sadržaje na televiziji i u drugim medijima. • Razvija odgovoran odnos prema okolišu u svakodnevnom životu. • Uočava štetnost savremenog načina života na kvalitet života čovjeka. • Objašnjava na koji način se usklađuje odnos čovjeka i prirode u savremenom životnom okruženju. • Prakticira ekološko ponašanje uz uvažavanje prirode i prirodnih procesa.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.3.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lična/osobna higijena; • Prirodna i vještačka sredstva za ličnu (osobnu) higijenu; • Reklame (odabir higijenskih sredstava i štetan utjecaj na čovjeka); • Borba protiv ovisnosti (duhan, alkohol, narkotici); • Prevencija bolesti ovisnosti; • Društvene mreže -mediji kao ovisnosti; • Privatnost i društvene mreže; • Programski sadržaji i sadržaji u medijima; • Međuodnos čovjeka i prirode u savremenom životnom okruženju; • Ekološke navike pojedinca i grupa. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>C.6.2. Objašnjava načine života ljudi u životnom okruženju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje i razumije korisna djela za sebe i druge. • Prepoznaje situacije u kojima se može biti koristan za sebe i druge. • Uočava značaj volonterizma i njegove korisnosti. • Uočava važnost dobrih društvenih odnosa za vlastiti osjećaj sreće. • Prepoznaje vještine vođenja razgovora, te važnosti razgovora. • Prakticira i zagovara zanimanje za druge. • Prakticira vještine aktivnog slušanja. • Uočava razlike između verbalne i neverbalne komunikacije i interakcije. • Razlikuje uspješnu od neuspješne komunikacije u porodici (obitelji). • Prepoznaje afirmativne načine za zadovoljavanje svojih potreba unutar porodice (obitelji). • Zauzima pozitivan stav prema zajedništvu i sigurnosti koju pruža porodica (obitelj). • Uočava, prepoznaje, razumije i izbjegava situacije opasne za život ljudi. • Razlikuje razumne odluke i rizike od nerazumnih odluka i rizika. • Imenuje, uočava i prepoznaje opasnosti po život iz neposrednog okruženja (hladno i vatreno oružje, NUS).
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 4.1.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biti koristan za sebe i druge; • Humanost na djelu; • Vještine aktivnog slušanja; • Verbalna i neverbalna komunikacija i interakcija; • Razgovor kao bitan faktor komunikacije u porodici (obitelji); • Komunikacija u obitelji (uspješna i neuspješna); • Porodica (obitelj) osigurava sigurnost; • Opasnosti za život u neposrednom okruženju. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, NUS modele, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ekolog, vatrogasac, deminer, ljekar i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Vjeronaukom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.</p>	
<p>C.6.3. Analizira ekonomski razvoj društva stavljajući ga u vezu sa aktivnostima zaštite životne sredine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prikuplja podatke i sadržaje sa interneta za realizaciju projekta na temu zaštita okoliša i unapređenje kvalitete života.

	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava i analizira ekološke probleme i iznalazi načine kako pozitivno utjecati na njihovo smanjivanje. • Prakticira odgovoran odnos prema okolišu. • Prepoznaje najznačajnije dimenzije kvaliteta života na planeti Zemlji. • Razvija svijest o važnosti zaštite životne sredine. • Uočava uzročno-posljedične veze između savremenog načina života i zagađenja životne sredine.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 1.3.2
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projekti u funkciji zaštite okoliša; • Ekološki problemi (katastrofe); • Savremeni život ljudi i zagađenje životne sredine; • Održivi razvoj- šta je to? 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, priručnike o ekologiji, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ekolog, vatrogasac, ljekar i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, ekološke radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Geografijom, Vjeronaukom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem i sl.</p>	

Oblast: D/Pojedinac i društvo	
Ishod učenja	Razrada ishoda
D.6.1. Analizira etnički i kulturni identitet u odnosu prema kulturnim identitetima u državi, Europi i svijetu.	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje i prihvata urođene od stečenih osobina. • Upoređuje vlastite osobine po ličnoj i procjeni drugih. • Objašnjava načine na koji se razvijaju pozitivne osobine i mijenjaju negativne. • Uočava, prepoznaje i imenuje vlastite snage kao dio svog ličnog identiteta. • Izgrađuje realnu sliku o sebi na osnovu objektivnih pokazatelja. • Razlikuje lični i grupni identitet, pojedince i grupe i njihove lične i zajedničke ciljeve. • Prepoznaje ciljeve skupina i njihovu organizaciju. • Objašnjava šta je Europska zajednica. • Upoređuje uređenje Bosne i Hercegovine sa uređenjem Europske unije. • Razlikuje etnički i kulturni identitet. •
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.1

Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja u očima drugih; • Drugi u mojim očima; • Karakterne osobine ličnosti oblikuju naše ponašanje; • Slojevi identiteta-radionica; • Etničke i druge društvene grupe (ciljevi, postojanje, uloga); • Europska unija; • Bosna i Hercegovina na putu ka EU; • Etnički i kulturni identitet. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, kartu, globus, enciklopedije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost- predavač (pedagog, historičar, geograf i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Učiti živjeti zajedno-Interkulturalni i međureligijski program za obrazovanje o etici" čiji je izdavač Unicef BiH. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Vjeronaukom, Geografijom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>D.6.2. Uočava situacije u kojima se ne poštuju kulturni identiteti drugih te analizira uzroke i posljedice takvih odnosa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira urođene (boja kože, kose, očiju, visina...) i stečene osobine. • Uočava pozitivne i negativne karakterne osobine kod sebe i drugih. • Podstiče pronalaženje mogućnosti i načina mijenjanja negativnih karakternih osobina sebe i drugih. • Analizira vrste umjetnosti i dovodi ih u vezu sa kulturnim kontekstom u kome su nastale i razvijaju se. • Uočava značaj umjetnosti u oplemenjivanju čovjeka i njegovog kulturnog identiteta. • Prepoznaje kulturna dešavanja u gradu/općini i u širem okruženju. • Uočava značaj kulturnih dešavanja za mlade i njihov kulturni razvoj. • Podstiče značaj informisanja o kulturnim dešavanjima. • Podstiče formiranje pozitivnog stava prema kulturi i umjetnosti. • Uočava situacije u kojima se ne poštuju kulturni identiteti pojedinaca ili društvenih grupa.
Poveznice sa ZJNPP	GRO 1.2.3
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urođene i stečene osobine (šta biramo sami, a šta stičemo rođenjem); • Pozitivne i negativne karakterne osobine (klasifikacija, pojmovnik); • Transformacija negativnih karakternih osobina u pozitivne (šta na to utječe); • Vrste umjetnosti; 	

<ul style="list-style-type: none"> • Umjetnost i kulturni identitet pojedinca/grupe; • Kulturna dešavanja u okruženju; • Informisanje o kulturnim dešavanjima u okruženju; • Kulturno dešavanje i kulturni razvoj pojedinca/grupe; • Kulturni događaji u našem gradu - posjeta. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, reklamne materijale, afiše, plakate o kulturnim događajima u gradu/općini, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (kulturolog, kulturni radnik, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Vjeronaukom, Biologijom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>D.6.3. Primjenjuje i predlaže svojstva poduzetnog djelovanja u različitim kontekstima učenja i života.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje i definiše kratkoročne (bliže) i dugoročne (dalje) ciljeve. • Objašnjava važnost definisanja ciljeva u poduzetništvu. • Identificira elemente uspjeha i neuspjeha. • Zauzima pozitivan stav prema uspjehu i prihvatanju neuspjeha. • Podstiče istrajnost u aktivnosti na ostvarivanju postavljenih ciljeva. • Prepoznaje značaj humanog pristupa u odnosu prema drugima. • Analizira značaj korisnih djela za sebe i druge. • Prepoznaje realna i nerealna očekivanja (lična i očekivanja drugih). • Uočava posljedice nerealnih očekivanja iz ugla Poduzetničkog djelovanja. • Preuzima odgovornost i obaveze u skladu sa mogućnostima. • Realizira različite projekte koji doprinose njegovanju poduzetničkog duha. • Individualno ili u saradnji s drugima inicira ideje za organizaciju Dana poduzetništva u školskoj zajednici.
Poveznice sa ZJNPP	KMP 1.1.3
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planiranje usmjereno ka cilju; • Kratkoročni i dugoročni ciljevi; • Uspjeh i neuspjeh; • Realna (ostvariva) i nerealna (neostvariva) očekivanja; • Moja očekivanja i očekivanja drugih; • Posljedice nerealnih očekivanja; • Poduzetnički duh - kako se razvija?; • Biti koristan za sebe i druge u zajednici; 	

- Dan poduzetništva u školskoj zajednici;
- Akcije u zajednici - od ideje do djela.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje o poduzetništvu i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost- predavač (poduzetnik, poljoprivrednik i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, kreativno-produktivne radionice i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Izvanučionička nastava u funkciji razvoja ključnih kompetencija i životnih vještina učenika nižih razreda osnovne škole" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Ukoliko to prilike dozvoljavaju moguće je organizirati terensku nastavu, tj. posjetu jednom privrednom subjektu u mjestu stanovanja. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

7. razred osnovne škole /70 nastavnih sati godišnje/

Oblast: A/Kultura ponašanja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>A.7.1. Utvrđuje važnost društveno prihvatljivih normi ponašanja za razvoj civilizacije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava pozitivne i negativne oblike ponašanja u porodici, školi, sa vršnjacima, te poznatim i nepoznatim osobama. • Uočava značaj kulturnog ponašanja u skladu sa bontonom. • Kritički analizira i zauzima stavove prema negativnim oblicima ponašanja. • Prepoznaje značaj poštivanja individualnih specifičnosti svakog pojedinca. • Objašnjava važnost njegovanja kvalitete međuljudskog odnosa, demokratskog dijaloga i tolerancije. • Analizira potrebu za njegovanjem tolerancije, poštujući individualne specifičnosti. • Imenuje i razlikuje karakteristike pravog i istinskog prijateljstva. • Objašnjava pojam "prijateljstvo iz interesa". • Primjenjuje stečena znanja iz maternjeg jezika, pišući kodeks ponašanja ili razredna pravila. • Objašnjava na koji način umjetnost utječe na oblikovanje ponašanja pojedinca u zajednici. • Uočava društveno prihvatljiva ponašanja u svom okruženju i u medijima. • Argumentuje stavove u diskusiji, za i protiv šunda, reklama i umjetnosti koje potiču nasilje. • Iznosi vlastite stavove na kvalitetan način i uz mnoštvo dokaza (argumentovano). • Uočava i analizira utjecaj različitih civilizacija iz prošlosti na ponašanja pojedinaca i grupa u sadašnjosti. • Razvija uzajamno prihvatanje i poštivanje drugog i drugačijeg u svakodnevnim komunikacijskim kontekstima.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.2.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Želim mijenjati u svom ponašanju...; • Prijateljstvo (istinsko prijateljstvo, prijateljstvo "iz interesa"); • Dizajniranje kodeksa ponašanja i/ili razrednih pravila; • Ponašanja koja nisu u skladu s Bontonom; • Demokratski dijalog i tolerancija; • Društveno (ne) prihvatljiva ponašanja u okruženju; • Društveno (ne) prihvatljiva ponašanja u medijima; • Kako umjetnost, šund i reklame utječu na ponašanja pojedinca; • Konzumerizam – šta je to? • Transformativni dijaloški proces; • Svjetske civilizacije i njihovo naslijeđe. 	

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Geografijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

A.7.2. Priprema se i učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji sa različitim sagovornicima, nadogradnji na idejama drugih i izražavanju vlastitih ideja jasno i uvjerljivo.

- Razvija kritičko mišljenje i pozitivan stav prema školi i odnosima u školi.
- Analizira lične prepreke u cilju ostvarivanja boljih rezultata u školi.
- Prihvata drugačije stavove i izgrađuje demokratske odnose u skupini.
- Uočava učinkovite strategije učenja.
- Učestvuje u nizu razgovora sa pojedincima i grupama kako bi unaprijedio svoje učenje.
- Razumije proces učenja, okolnosti koji pogoduju usvajanju novih informacija, te kreativno promišljanje.
- Izgrađuje pozitivan stav i želju za efikasnim i pravilnim učenjem svakog nastavnog predmeta.
- Uočava, promatra i primjenjuje stečena znanja u radionicama i debatama.
- Diskutuje o navikama, volji, disciplini i vještinama potrebnim za uspjeh u učenju.
- Razvija svijest o značaju vlastitog poticaja/motivacije kao najjače snage u učenju.
- Analizira šta sve utječe na motivaciju za učenje.
- Uočava da dobro organizirano vrijeme daje poticaj za učenje.
- Stvara nove ideje i nadograđuje tuđe ideje svojim prijedlozima.
- Inicira teme i pokreće diskusiju o različitim aspektima života u zajednici i problemima koji se odnose na uzrast učenika sedmog razreda.

Poveznice sa ZJNPP

JZK 5.1.1

Ključni sadržaji

Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:

- Stavovi učenika prema školi;
- Prepreke u ostvarivanju ličnih i grupnih ciljeva;
- Učiti kako učiti (strategije učenja);
- Učimo jedni od drugih (kooperativnost);
- Sukob ili saradnja;
- Motivacija i učenje;
- Moj pokretač u učenju;
- Kako organizirati vrijeme za učenje;
- Upravljanje slobodnim vremenom.

Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, servisno učenje, učenje kroz igru, učenje putem otkrivanja, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>A.7.3. Objašnjava demokratske vrijednosti i značaj istraživanja o aktuelnim društvenim pitanjima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava značenje riječi izbor, te mogućnosti koje izbor pruža. • Diskutuje o tome na šta mogu u životu utjecati pojedinci (odjeća, izgled, prijateljstvo, muzika, ponašanje). • Diskutuje o tome na šta ne mogu utjecati pojedinci (spol, boja očiju, roditelji...). • Uočava hijerarhiju vrijednosti određenih pojmova (religija, odijevanje, običaji, tradicija, hrana, muzika, film, jezik, mjesto boravka, škola, obitelj...), kao i važnost tih pojmova u demokratskom životu. • Razvija kritičko mišljenje i sposobnosti donošenja ispravnih odluka. • Razvoj svijesti o svojim izborima i svojim mogućnostima, samopouzdanju i ličnoj odgovornosti. • Diskutuje o aktuelnim društvenim pitanjima iz svakodnevnog života. • Njeguje kulturu dijaloga i opće demokratske vrijednosti u svom okruženju.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 4.2.2</p>
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći ishodi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moji izbori (želim da mijenjam); • Šta možemo birati?; • Šta ne možemo birati?; • Demokratska kultura u školi; • Demokratske vrijednosti i kultura dijaloga; • Donošenje odluka (posljedice neispravnih odluka); • Aktuelna društvena pitanja; • Aktivno građanstvo. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, razredna pravila, Konvencija o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, servisno učenje, učenje putem otkrivanja, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih</p>	

vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

Oblast: B/Kultura religija	
Ishod učenja	Razrada ishoda
B.7.1. Objašnjava povezanost ključnih događaja i procjenjuje trajanje ideja u vremenu.	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava na koji su način običaji, kultura, ideje, historijski događaji utjecali na život savremenog čovjeka. • Objašnjava historijske periode koji nisu zagovarali demokratiju i toleranciju spram drugog i drugačijeg. • Diskutuje o utjecaju znamenitih ličnosti iz prošlosti na život ljudi u sadašnjosti. • Povezuje ključne događaje i otkrića u nauci i tehnici sa životom savremenog čovjeka. • Objašnjava na koji način su nastajale pojedine religije. • Analizira šta je utjecalo na nestanak pojedinih civilizacija. • Povezuje ključne događaje iz prošlosti Bosne i Hercegovine sa kontekstom savremenog života u Bosni i Hercegovini.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 2.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utjecaj kulture i ideja iz prošlosti na život savremenog čovjeka; • Utjecaj historijskih događaja na život savremenog čovjeka; • Naučna otkrića u tehnici i nauci i utjecaj na život savremenog čovjeka; • Transgeneracijska kultura i ideje; • Znamenite ličnosti iz prošlosti moje domovine; • Porijeklo religija, širenje religija; • Civilizacije (nastanak i nestanak pojedinih civilizacija); • Fragmenti iz prošlosti naše domovine; • Život savremenog čovjeka u Bosni i Hercegovini. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, razredna pravila, Konvencija o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih</p>	

metodičkih udžbenika i priručnike, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

B.7.2. Objašnjava važnost uvažavanja kultura unutar i između grupa.

- Imenuje religije u svom okruženju.
- Imenuje religijske/vjerske praznike/blagdane koji se obilježavaju u BiH.
- Opisuje načine obilježavanja vjerskih praznika/blagdana u svom okruženju.
- Prakticira pravilne načine čestitanja vjerskih praznika/blagdana vršnjacima, nastavnicima i članovima porodice (obitelji).
- Objašnjava da pojedine vjerske praznike/blagdane ne slavi cjelokupna zajednica.
- Izgrađuje pozitivan stav prema religijama i osobama koje ih prakticiraju.
- Razvija i njeguje demokratski duh i kulturu dijaloga.
- Imenuje i razlikuje vjerske organizacije u BiH, te shvata ulogu ovih organizacija i njihovih poglavara u savremenom društvu.
- Razvija pozitivne stavove o životu, običajima, kulturi, blagdanima muslimana, pravoslavaca, katolika i Jevreja u BiH.
- Razvija i podstiče toleranciju i uzajamno prihvatanje drugog i drugačijeg.
- Imenuje i razlikuje običaje, kulturu življenja i blagdane u islamu, pravoslavlju, katoličanstvu i hebreizmu.
- Istražuje i pronalazi odgovarajuće izvore za izradu prezentacija putem plakata ili multimedijalnih prikaza.
- Diskutuje o utjecaju pripadnika jedne kulture na život pripadnika druge kulture.

Poveznice sa ZJNPP

DHP 1.2.3

Ključni sadržaji

Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:

- Religije koje me okružuju;
- Život, običaji, kultura, blagdani;
- Međureligijski i međukulturalni dijalog;
- Vjerske organizacije u BiH;
- Demokratski duh i kultura dijaloga;
- Narodi i narodnosti u Bosni i Hercegovini;
- Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini;
- Utjecaj pripadnika jedne kulture na pripadnike druge kulture;
- Kulturni razvoj pojedinca i grupe.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, enciklopedije, Konvencija o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač

Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

B.7.3. Procjenjuje kako porodica, religija, spol, etnička pripadnost, nacionalna pripadnost, društveno-ekonomski status i ostali grupni identiteti i kulturni utjecaji doprinose razvoju pojedinca.

- Objašnjava na koji način porodica (obitelj) doprinose razvoju pojedinca.
- Objašnjava na koji način religija, etnička pripadnost, nacionalna pripadnost doprinose razvoju pojedinca.
- Objašnjava na koji način grupni i kulturni identiteti utječu na razvoj pojedinca.
- Objašnjava na koji način društveno-ekonomski status utječe na razvoj pojedinca.
- Diskutuje o važnosti međureligijskog dijaloga i faktora koji utiču na njegov uspjeh.
- Objašnjava na koji način pojedinac i društvene grupe doprinose demokratskom i međureligijskom dijalogu.
- Analizira faktore koji ne mogu doprinijeti kulturnom razvoju pojedinca.
- Objašnjava kako savremeni mediji, kultura, sport, umjetnost i književnost utječu na razvoj pojedinca.

Poveznice sa ZJNPP

DHP 1.1.2

Ključni sadržaji

Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:

- Porodica (obitelj) i razvoj pojedinca;
- Etnička i nacionalna pripadnost i razvoj pojedinca;
- Grupni i kulturni identitet i razvoj pojedinca;
- Društveno- ekonomski status i razvoj pojedinca;
- Međureligijski dijalog i tolerancija;
- Kulturni razvoj pojedinca u zajednici;
- Mediji, kultura i sport i život savremenog čovjeka;
- Nauka, umjetnost i književnost i život savremenog čovjeka.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, razredna pravila, Konvencija o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

Oblast: C/Zdravi životni stilovi	
Ishod učenja	Razrada ishoda
C.7.1. Obrazlaže stavove koji doprinose zdravlju, spolnosti i održivom razvoju.	<ul style="list-style-type: none"> • Imenuje i razlikuje pojmove: doživljaj sreće, težnja za srećom i stvaranje sretnog i zdravog okruženja. • Podstiče pozitivan stav prema kreativnim načinima usrećivanja drugih ljudi. • Zaključuje da male stvari čine čovjeka sretnim, te da sreća treba uvijek biti dio čovjeka. • Uočava značaj i vrijednosti zdravlja za život svakog čovjeka. • Analizira kritičke stavove prema osobama koje svjesno uništavaju zdravlje (pušenje, alkohol, droga...). • Uočava i zaključuje da je zdrav i kvalitetan način života uslov za zdravlje svakog pojedinca. • Definiše ovisnosti (pušenje, droga, alkohol, internet, igrice, kladionice). • Diskutuje o prevenciji bolesti ovisnosti. • Razvija kritički stav prema osobama/ovisnicima, ali i razumije da takve osobe trebaju pomoć. • Istražuje i pronalazi odgovarajuću literaturu i materijale za prezentacije putem plakata ili multimedijalnih prikaza. • Diskutuje o uzrasnim, spolnim i drugim karakteristikama ljudi. • Zauzima pozitivan stav o humanim odnosima među spolovima. • Zaključuje da su lično zdravlje, ekološka svijest, upravljanje resursima bitni faktori za održivi razvoj. • Klasificira faktore neophodne za održivi razvoj na našoj planeti. • Objašnjava na koji način savremeni čovjek upravlja prirodnim resursima.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.3.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sreća (doživljaj i težnja za srećom); • Zdrav i sretan život; • Briga o svom zdravlju,; • Poroci (duhan, alkohol, narkotici); • Prevencija bolesti ovisnosti; • Humani odnosi među spolovima; • Zdravstvene i ekološke navike; • Održivi razvoj; • Upravljanje prirodnim resursima. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, sredstva i pribor za ličnu higijenu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati</p>	

<p>nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost- predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Geografijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>C.7.2. Objašnjava načine života ljudi u životnom okruženju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Istražuje kulturu stanovanja u svom okruženju. • Istražuje kulturu odijevanja u svom okruženju. • Istražuje kulturu odijevanja u svom okruženju. • Istražuje kulturu komuniciranja u svom okruženju. • Istražuje i prikuplja informacije o tradicionalnom i savremenom načinu života. • Objašnjava na koji način živi savremena porodica (obitelj). • Analizira način života ljudi u svom okruženju (selo, grad, prigradsko naselje). • Objašnjava faktore koji utječu na nezaposlenost ljudi u okruženju. • Diskutuje o načinu organiziranja i provođenja slobodnog vremena ljudi iz svog okruženja.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 4.1.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kultura stanovanja ljudi u mom okruženju; • Kultura odijevanja ljudi u mom okruženju; • Kultura ishrane ljudi u mom okruženju; • Kultura komuniciranja ljudi u mom okruženju; • Tradicionalni i savremeni način života ljudi; • Spoj tradicionalnog i savremenog načina života u mom okruženju; • Život na selu, u gradu, prigradskom naselju; • Faktori koji utječu na zaposlenost i nezaposlenost ljudi; • Organiziranje i provođenje slobodnog vremena ljudi iz okruženja. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, informativni tekstovi, reprodukcije, promotivni materijal, dnevnu štampu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, kulturolog, etnolog, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Geografijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>C.7.3. Analizira ekonomski razvoj društva stavljajući ga u vezu sa aktivnostima zaštite životne sredine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira na koji način ekonomski razvoj društva utječe na održivi razvoj.

	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira kako ekonomski razvoj društva utječe na ekološku svijest građana. • Objašnjava da tehnološki razvoj ima direktan utjecaj na životnu sredinu. • Objašnjava koju ulogu imaju ekološka udruženja u lokalnoj zajednici. • Imenuje i razlikuje važne datume koje obilježava cijeli svijet a koji se odnose na ekologiju i održivi razvoj. • Uočava uzročno-posljedične veze između iskorištavanja prirodnih resursa i života ljudi na planeti Zemlji. • Aktivno učestvuje u ekološkim aktivnostima u lokalnoj zajednici.
--	--

Poveznice sa ZJNPP

PNP 1.3.2

Ključni sadržaji

Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:

- Ekonomski razvoj društva i održivi razvoj;
- Ekonomski razvoj društva i ekološka svijest građana;
- Tehnološki razvoj (prednosti i nedostaci);
- Ekologija i druge nauke;
- Posljedice iskorištavanja prirodnih resursa;
- Prirodna bogatstva Bosne i Hercegovine;
- Ekološke aktivnosti ulokalnoj zajednici.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, ekološki časopisi, informativni tekstovi, brošure, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (linženjer, ekolog, predstavnik eko-udruženja i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na edukativne radionice, ekološke radionice i sl. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Geografijom i Tehničkom kulturom.

Oblast: D/Pojedinac i društvo

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>D.7.1. Analizira etnički i kulturni identitet u odnosu prema kulturnim identitetima u državi, Europi i svijetu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava značenje pojmova etnički i kulturni identitet. • Uočava važnost međureligijskog dijaloga i faktora koji utječu na njegov uspjeh. • Razvija demokratski dijalog i toleranciju. • Diskutuje o kulturnim identitetima u državi, Europi i svijetu. • Objašnjava na koji način globalizacija utječe na život Europljana. • Diskutuje o migracijama i imigracijama stanovništva u Europi. • Objašnjava šta oblikuje kulturni identitet stanovnika u Bosni i Hercegovini.

	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava uzročno-posljedične veze između etničkog i kulturnog identiteta u državi, svijetu i Europi.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etnički i kulturni identitet; • Međureligijski dijalog (faktori koji utječu na njegov uspjeh); • Kulturni identiteti u državi, Europi i svijetu; • Globalizacija i život Europljana; • Migracije, emigracije i imigracije stanovništva u Europi; • Kulturni identitet stanovnika Bosne i Hercegovine (šta ga oblikuje). 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, enciklopedije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, servisno učenje, učenje putem otkrivanja i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (geograf, historičar, kulturolog, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Geografijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
D.7.2. Uočava situacije u kojima se ne poštuju kulturni identiteti drugih te analizira uzroke i posljedice takvih odnosa.	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava i vrednuje opće uvjete koje mora ispunjavati bilo koji dijalog. • Shvata ulogu Međureligijskog vijeća koje radi na razvijanju demokratskog dijaloga i tolerancije. • Uočava važnost međureligijskog dijaloga i faktora koji utiču na njegov uspjeh. • Objašnjava koje posljedice ima nepoštovanje kulturnog identiteta pojedinaca i grupa. • Analizira uzroke koji narušavaju kulturni dijalog. • Diskutuje o odnosu većine i manjine i njihovih kulturnih identiteta. • Zaključuje šta dovodi do stereotipa i predrasuda spram pojedinih grupa i pojedinaca. • Zaključuje da je kulturni identitet jedan od slojeva ličnog i grupnog identiteta.
Poveznice sa ZJNPP	GRO 1.2.3
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvalitet dijaloga (šta ga uvjetuje); • Međureligijsko vijeće; • Kulturni identitet kao sloj grupnog i ličnog identiteta; • Odnos većine i manjine i njihovih kulturnih identiteta; • Stereotipi i predrasude; • Borba protiv diskriminacije-aktivnosti u zajednici. 	

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, enciklopedije, afiše, biografije znamenitih pojedinaca, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, servisno učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (kulturolog, sociolog, historičar, predstavnik Međureligijskog vijeća, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na edukativne radionice, radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Pojedini nastavni sadržaji se mogu realizirati u korelaciji sa satom odjeljenjske zajednice (npr.blok-sat). U toku godine nastavnik može organizirati jedan tematski dan posvećen Europskim i svjetskim kulturama ili obilježiti Svjetski dan tolerancije.

D.7.3. Primjenjuje i predlaže svojstva poduzetnog djelovanja u različitim kontekstima učenja i života.

- Prakticira različite tehnike pamćenja i koncentracije.
- Uočava različite strategije koje unapređuju proces učenja.
- Objašnjava načine na koje se uči o poduzetništvu.
- Analizira poslovne uspjehe poduzetnika u svom okruženju.
- Uočava važnost generiranja ideja prilikom rješavanja nekog problema.
- Izvodi zaključak da volja i motivacija imaju značajan utjecaj na uspjeh u poduzetništvu.
- Razlikuje vanjske i unutrašnje motive koji pojedinca pokreću na akciju.
- Uključuje se u različite aktivnosti koje doprinose poduzetničkom učenju na nivou škole i zajednice.
- Uočava uzročno-posljedične veze između poduzetničkog duha i poslovnog uspjeha.

Poveznice sa ZJNPP

KMP 1.1.3

Ključni sadržaji

Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:

- Učimo pravilno (tehnike i strategije učenja);
- Učenje o poduzetništvu;
- Biti uspješan poduzetnik;
- Generiranje ideja i rješavanje problema;
- Volja i motivacija kao faktori uspješnog poduzetništva;
- Motivacija (vanjski i unutrašnji motivi);
- Motivacija i akcija (od ideje do djela);
- Aktivnosti u zajednici (projekat);
- Poduzetnički duh i poslovni uspjeh.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, prospekte o privrednim subjektima, primjere na Građanskom obrazovanju, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (psiholog, poduzetnik, ekonomista, uspješni konceptualni umjetnici, dizajneri i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice poduzetničkog učenja. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. Neophodno je da se u toku godine učenici angažiraju na individualnim i grupnim projektnim aktivnostima koje unapređuju i razvijaju njihov poduzetnički duh. također, potrebno je ostvariti saradnju sa udruženjem privrednika ZDK i realizirati posjetu ovom udruženju.

8. razred osnovne škole /70 nastavnih sati godišnje/

Oblast: A/Kultura ponašanja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>A.8.1. Utvrđuje važnost društveno prihvatljivih normi ponašanja za razvoj civilizacije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Definira pojmove maloljetnik, nasilje, prestupnik, delinkvencija. • Analizira različite oblike nasilja iz svog okruženja. • Istražuje važnost društveno-prihvatljivih normi ponašanja. • Prepoznaje načine prevencije nasilja. • Razvija kritički stav prema negativnim oblicima ponašanja. • Razvija pozitivan stav spram života, te suosjećanja sa osobama sklonim nasilju. • Predlaže konkretna rješenja pomoći osobama sklonim nasilju. • Definira pojmove komunikacija, komunikologija, verbalna i neverbalna komunikacija. • Razlikuje uspješnu od neuspješne komunikacije. • Prepoznaje afirmativne načine komuniciranja. • Razvija kulturu dijaloga. • Definira pojam diskutiranje, argumentiranje i protuargumentiranje. • Razvija konstruktivna i kreativna razmišljanja o istini, argumentaciji, dokazivanju i govoru istine.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.2.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda učenja preporučuju se sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Delinkvencija i vršnjačko nasilje; • Istraživanja o društveno-prihvatljivim normama ponašanja - anketa; • Prevencija nasilja; • Osobe sklone nasilju (delinkvent, prestupnik, počinitelj); • Komunikologija kao nauka; • Diskusija, argumenti, protuargumenti; • Verbalna i neverbalna komunikacija; • Personalna i apersonalna komunikacija; • Kultura dijaloga. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, učenje putem otkrivanja, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>A.8.2. Priprema se i učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji sa različitim sagovornicima, nadogradnji na idejama drugih i izražavanju vlastitih ideja jasno i uvjerljivo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji (jedan na jedan, u grupama, predvođen nastavnikom) s različitim sagovornicima, o temama i tekstovima na nivou razreda, nadogradnji na idejama drugih i jasnom izražavanju vlastitih ideja. • Učestvuje u diskusiji pripremljen, nakon što je pročitao ili proučio traženi materijal. • Oslanja se isključivo na tu pripremu, pozivajući se na dokaze o temi, tekstu ili pitanju radi poticanja pažljive, dobro obrazložene razmjene ideja. • Saraduje s kolegama s ciljem postavljanja pravila za kolegijalnu diskusiju i odlučivanje (npr. neformalni konsenzus, glasanje ključnim pitanjima, iznošenje alternativnih stavova), uz jasne ciljeve i rokove, te pojedinačne uloge po potrebi. • Potiče razgovore postavljanjem i odgovaranjem na pitanja koja povezuju trenutnu diskusiju sa širim temama ili većim idejama. • Aktivno uključuje druge u diskusiju, te pojašnjava, potvrđuje ili osporava ideje i zaključke. • Odgovara pažljivo na različita gledišta; sumira usaglašena i neusaglašena pitanja, te, kad je to opravdano, opisuje ili opravdava vlastite stavove i poimanja i mijenja vlastita mišljenja u svjetlu argumenata i dokaza. • Definiira pojmove stav i ponašanje. • Razvija svijest o značaju stava o radu, komunikaciji i ponašanju. • Njeguje kulturu dijaloga i razvija pozitivne odnose prema pojedincu, skupini i drugima uopće. • Razvija svijest o poštivanju drugih, važnosti komunikacije, druženja i zajedničkog učenja. • Formira negativne stavove prema ismijavanju, ucjenjivanju, omalovažavanju i sl. • Prihvata osobe onakve kakve jesu. • Razlikuje različite tipove ličnosti prema osobinama. • Razumije i prihvata različite tipove ličnosti. • Integriše više izvora informacija prezentovanih u različitim medijima i formatima, ocjenjujući vjerodostojnost i preciznost svakog izvora.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>JZK 5.1.1, JZK 5.1.2, JZK 5.1.3</p>

Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veza između stava i ponašanja; • Efekti ismijavanja, omalovažavanja i ucjenjivanja; • Slušanje i govorenje; • Vrste slušanja; • Tipovi ličnosti; • Rječnik osobina ličnosti; • Mediji - značaj za savremenog čovjeka; • Informacija i dezinformacija. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastava, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru, neformalna drama i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Informatikom, Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>A.8.3. Objasnjava demokratske vrijednosti i značaj istraživanja o aktuelnim društvenim pitanjima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje koncepte moći, autoriteta i vlasti. • Objasnjava demokratske vrijednosti i utvrđuje važnost istraživanja aktuelnim društvenim pitanjima. • Objasnjava i upoređuje načine dolaska do moći i vlasti kroz historiju i na različitim područjima. • Analizira i uvažava mišljenja roditelja kao autoriteta. • Razvija demokratski dijalog u odnosu obitelj-škola-učenik. • Analizira demokratske vrijednosti koje se njeguju u porodici, školi i okruženju. • Analizira prava i obaveze koje ima administracija na lokalnom nivou u provedbi javnih politika. • Shvata značaj dobrih obiteljskih odnosa i njihov uticaj na rezultate u školi. • Analizira pojmove interkulturalnost, multikulturalnost i rasizam. • Upoznaje posebnost kultura u svijetu i u BiH, te prihvata različitosti u religijama. • Razvija demokratski dijalog i toleranciju. • Daje kritički osvrt na načine sticanja moći i vlasti kroz historiju i na različitim područjima. • Istražuje aktuelna društvena pitanja i njihov utjecaj na demokratske vrijednosti. • Raspravlja o mogućnostima zloupotrebe moći i vlasti.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 4.2.1, DHP 4.2.2, DHP 4.2.3</p>

Ključni sadržaji

Za ostvarenje ovog ishoda učenja preporučuju se sljedeći sadržaji:

- Moć, autoritet i vlast;
- Demokratske vrijednosti i istraživanja o društvenim pitanjima;
- Provođenje i analiza ček-liste stavova roditelja/susjeda o društvenim pitanjima;
- Roditelji kao autoriteti;
- Njegovanje demokratskih vrijednosti u porodici, školi i okruženju;
- Interkulturalne kompetencije – šta je to?;
- Interkulturalnost, multikulturalnost i rasizam;
- Stjecanje moći i vlasti kroz historiju - primjeri;
- Zloupotreba moći i vlasti.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, promotivne materijale, enciklopedije, historijske čitanke, Konvencija o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje ključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

Oblast: B/Kultura religija

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>B.8.1. Objašnjava povezanost ključnih događaja i procjenjuje trajanje ideja u vremenu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava ključne događaje i njihovu povezanost na regionalnom i europskom nivou. • Objašnjava interakciju među kulturama u svijetu. • Upoređuje aspekte društva u prošlosti koristeći različite vrste izvora. • Određuje historijske događaje koji su relevantni za današnja zbivanja i razlikuje od onih koji to nisu. • Tumači događaje i pitanja iz prošlosti u okviru odgovarajućeg konteksta, kako bi demonstrirao da ljudi u različitim vremenima i na različitim mjestima gledaju svijet drugačije. • Koristi različita sredstva za rekonstrukciju prošlosti. • Analizira karakteristike savremenih monoteističkih religija u našem okruženju i njihov historijski razvoj. • Analizira najrasprostranjenije religije savremenog svijeta (hinduizam, budizam, konfučijanizam, taoizam, šintoizam). • Izgrađuje pozitivan stav prema religijama i osobama koje ih prakticiraju. • Usvaja pozitivne vrijednosti u vlastitom ponašanju, te razvija demokratski dijalog i toleranciju.

	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje pojmove kultura i civilizacija, ideje i vrijeme. • Analizira i uočava sličnosti između pojmova: civilizacija, materijalna kultura i duhovna kultura. • Definira pojam nacionalna kultura i svjetska kulturna baština. • Analizira i razlikuje nacionalnu kulturu domovine od regionalne kulture. • Uočava i spoznaje nacionalnu kulturu domovine i naroda koji u njoj žive.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 2.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aspekti društva u prošlosti; • Relevantni i irelevantni događaji iz prošlosti; • Rekonstrukcija prošlosti -dramatizacija; • Religije savremenog svijeta; • Karakteristike monoteističkih religija; • Karakteristike politeističkih religija; • Kultura i civilizacija; • Nacionalna kultura; • Nacionalna i svjetska kulturna baština; • Organizacija UNESCO. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, historijske čitanke, video snimke, filmove historijskog sadržaja, reprodukcije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje kroz igru, neformalna drama, servisno učenje, učenje putem otkrivanja u užem smislu i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na edukativne radionice, radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik „Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini“ čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik “Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje“, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
B.8.2. Objašnjava važnost uvažavanja kultura unutar i između grupa.	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje vlastiti identitet od ostalih identiteta, te prepoznaje višestrukost identiteta pojedinca. • Objašnjava iskustva osoba iz drugačijih kulturnih, religijskih, nacionalnih, društveno-ekonomskih i ostalih grupnih perspektiva i okvira. • Objašnjava osnovna ljudska prava i njihovu univerzalnost. • Definira pojam identitet, doživljaj vlastitog "ja". • Razlikuje urođene i stečene karakteristike identiteta. • Njeguje toleranciju, uvažavanje pripadnika drugih etničkih skupina, stvara i jača vlastiti kulturni identitet.

	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira značaj razbijanja stereotipa i predrasuda prema drugima narodima i narodnostima.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.2.3
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Višestrukost identiteta pojedinca; • Ljudska prava i njihova univerzalnost; • Doživljaj vlastitog "ja"; • Urođene i stečene karakteristike identiteta; • Borba protiv stereotipa i predrasuda; • Vlastiti kulturni identitet; • Kulturno-historijsko naslijeđe naroda i narodnosti u Bosni i Hercegovini. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, enciklopedije, grafikone, organograme, historijske čitanke, Konvenciju o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik „Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini“ čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik „Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje“, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>B.8.3. Procjenjuje kako porodica, religija, spol, etnička pripadnost, nacionalna pripadnost, društveno-ekonomski status i ostali grupni identiteti i kulturni utjecaji doprinose razvoju pojedinca.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava iskustva osoba i drugačijih kulturnih, religijskih, etničkih, nacionalnih, društveno-ekonomskih i ostalih grupnih perspektiva i okvira. • Analizira životna pitanja koja utječu na pojedince i grupe. • Daje kritički osvrt o utjecaju društva i kulture na razvoj identiteta pojedinca. • Definiira pojmove ateizam, ateist, agnosticizam i agnostik. • Razvija osjećaj poštovanja i tolerancije spram prava svakog pojedinca na religijsko i nacionalno opredjeljenje. • Istražuje o ateizmu i agnosticizmu u Bosni i Hercegovini.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.2
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Životna pitanja i odluke; • Slojevi identiteta - ko sam ja; • Utjecaj društva i kulture na razvoj identiteta pojedinaca i društvenih grupa; • Ateizam i agnosticizam; • Moje opredjeljenje - želim biti, imati, htjeti; • Istraživanja o ateizmu i agnosticizmu Bosni i Hercegovini. 	

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, historijske čitanke, brošure, video-snimke, živu riječ sagovornika, Konvenciju o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, neformalna drama, servisno učenje, učenje putem otkrivanja i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na edukativne radionice, radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik „Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini“ čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik „Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole - izmijenjeno i dopunjeno izdanje“, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/ Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom. za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja nastavnik će osigurati da na satu prisustvuje gost-predavač (vjerski službenik, strani državljanin, naturalizovani strani državljanin, predstavnik udruženja za zaštitu nacionalnih manjina, psiholog-pedagog, socijalni pedagog i sl.).

Oblast: C/Zdravi životni stilovi

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>C.8.1. Obrazlaže stavove koji doprinose zdravlju, spolnosti i održivom razvoju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava važnost bavljenja tjelesnim aktivnostima za zdravlje čovjeka. • Iznosi stavove o odgovornom spolnom ponašanju i zaštiti koja smanjuje rizik od prenošenja spolnih bolesti. • Objašnjava važnost uravnotežene ishrane za zdrav i održivi razvoj. • Razumije načine liječanja bolesti prirodnim lijekovima (ljekovito bilje, pčelinji preparati, organska ishrana, liposukcijska ishrana). • Razvija svijest za očuvanje i unapređenje zdravlja i zdravog načina života pomoću prirodne medicine. • Zaključuje da je zdrav i kvalitetan način života uslov za zdravlje svakog pojedinca i da time štitimo organizam od različitih bolesti. • Usvaja pojmove i uzroke koji dovode do poremećaja u prehrani (anoreksija, bulimija, gojaznost). • Razvija svijest o važnosti zdravog načina života i brige vlastitom zdravlju u periodu adolescencije. • Razumije i prihvata osobe sa predispozicijama za poremećaje u ishrani i iznalazi načine kako im pomoći. • Razvija kritički stav prema osobama koje imaju poremećaje u ishrani.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 4.3.1</p>
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alternativna medicina (homeopatija); • Prirodna medicina; • Organska i liposukcijska ishrana; • Briga o zdravlju adolescenata; 	

- Anoreksija;
- Bulimija;
- Gojaznost (pretilost) i pothranjenost.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, enciklopedije, edukativne filmove, prospekte o zdravlju, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje putem otkrivanja, praktično i smisleno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, školski psiholog/pedagog, nutricionista i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na edukativne radionice, radionice učenja socijalnih vještina i radionice o prevenciji bolesti/zaštiti zdravlja. Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem.

C.8.2. Objašnjava načine života ljudi u životnom okruženju.

- Analizira faktore evolucije koji su omogućili razvoj bioloških osobina i društvenih sposobnosti čovjeka.
- Razlikuje stečene i naslijeđene osobine na osnovu kojih čovjek funkcioniše kao biološko i društveno biće.
- Razlikuje običaje i vezuje ih za životno okruženje.
- Objašnjava različitosti u neposrednom okruženju te ih uvažava.
- Analizira uzroke promjena prirodnog i prostornog kretanja stanovništva.
- Poznaje aktivnosti i načine života ljudi u različitim dijelovima svijeta.
- Provodi mini-istraživanja o ovisnostima (pušenje, droga, alkohol, internet igre, kladionice).
- Diskutuje o postojanju ovisnosti i uzrocima konzumiranja istih.
- Upoznaje uz pomoć stručnjaka osnovne tehnike samoodbrane u slučaju fizičkog napada.
- Shvata potrebu zaštite u slučaju fizičkog i psihičkog napada.
- Analizira i razvija svijest o nenasilnom rješavanju problema, te kritičkog stava prema osobama koje primjenjuju nasilje.

Poveznice sa ZJNPP

PNP 4.1.2

Ključni sadržaji

Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:

- Faktori evolucije i razvoj bioloških osobina čovjeka;
- Faktori evolucije i razvoj društvenih sposobnosti čovjeka;
- Običaji i životno okruženje pojedinca i grupa u zajednici;
- Uzroci prirodnog i prostornog kretanja stanovništva;
- Bolesti ovisnosti; Posljedice bolesti ovisnosti; Prevencija bolesti ovisnosti;
- Tehnike samoodbrane; Fizički i psihički napad - kako se nositi s tim?;
- Samokontrola i samoregulacija - stres menadžment tehnike.

Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, senciklopedije, edukativne filmove, filmove s historijskom tematikom, afiše/brošure o zaštiti zdravlja, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, servisno učenje, učenje putem otkrivanja i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar opće prakse, biolog, antropolog, sociolog, pedijatar, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, radionice usmjerene na preventivno- zaštitne programe i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Hemijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/ Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem.</p>	
<p>C.8.3. Analizira ekonomski razvoj društva stavljajući ga u vezu sa aktivnostima zaštite životne sredine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira posljedice zagađenja, vode, zraka i tla. • Potkrepljuje dokazima važnost očuvanja prirodnih bogatstava u prostoru življenja. • Potkrepljuje dokazima posljedice globalnih klimatskih promjena u prostoru življenja. • Analizira i stavlja u vezu ekonomski razvoj države i njena prirodna bogatstva (resurse). • Razvija pozitivan stav prema prirodi i zaštiti čovjekove okoline. • Učestvuje u ekološkoj akciji u okviru škole i/ili lokalne zajednice. • Objašnjava ulogu i značaj ekološke sekcije i ekoloških udruženja u prostoru življenja.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 1.3.2</p>
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ekologija - ne očekuj od prirode više nego što si joj dao; • Posljedice zagađenja vode, tla i zraka; Ekološka svijest i ekološke navike; • Ekonomski razvoj države i očuvanje prirodnih bogatstava; • Ekološki pokreti u svijetu i kod nas; Racionalno i neracionalno iskorištavanje prirodnih resursa. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, video snimke, ekološke prospekte, ekološke akcione planove, očigledna terenska nastavna sredstva, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, servisno učenje, učenje putem otkrivanja i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ekolog, inženjer ekologije, predstavnik eko-udruženja i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na edukativne radionice ekološkog karaktera, radionice učenja o poduzetničkom djelovanju u zajednici, radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem, Tehničkom kulturom, Hemijom, Vjeronaukom i sl.</p>	

Oblast: D/Pojedinac i društvo	
Ishod učenja	Razrada ishoda
D.8.1. Analizira etnički i kulturni identitet u odnosu prema kulturnim identitetima u državi, Europi i svijetu.	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira vlastiti identitet od ostalih identiteta, te prepoznaje višestrukost identiteta pojedinca. • Analizira društva i kulture u različitim dijelovima svijeta. • Razlikuje vlastiti identitet od ostalih identiteta, te obrazlaže višestrukost identiteta pojedinca. • Analizira i definiše pojam identiteta, doživljava vlastitog "ja". • Objasnjava na koji način mi opažamo druge (opservacija i interpretacija) te kako nas opažaju drugi. • Razlikuje karakteristike koje dobijamo rođenjem od onih koje stječemo tokom života. • Diskutuje o odnosu većine i manjine u svom okruženju. • Analizira uobičajene predrasude i stereotipe prema pojedincima i društvenim grupama u okruženju. • Analizira uobičajene predrasude i stereotipe prema pojedinim narodima i narodnostima u BiH.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se predlažu sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vlastiti kulturni identitet; • Višestrukost (slojevi) identiteta; • Doživljaj vlastitog "ja"; • Opservacija i interpretacija; • Kako me vide drugi; • Kako ja vidim druge; • Odnos većine i manjine – edukativna radionica; • Učimo o toleranciji; • Stereotipi i predrasude. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, književne tekstove, informativne tekstove, aplikacije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, neformalna drama, učenje putem otkrivanja, igra uloga i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (komunikolog, etnolog, sociolog, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>D.8.2. Uočava situacije u kojima se ne poštuju kulturni identiteti drugih te analizira uzroke i posljedice takvih odnosa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Povezuje pripadništvo određenoj grupi (po spolu, jeziku, običajima i sl.). • Tumači odnos između individualnog i kolektivnog identiteta te uočava kako različiti kolektivni identiteti učestvuju u izgradnji individualnog identiteta. • Opisuje sebe i druge i kao pripadnike određene nacionalne, etničke, religijske, jezičke i druge kulturne grupe i kao građane Bosne i Hercegovine. • Tumači posebnosti i međuzavisnosti dvije kategorije identiteta uz uključivanje kategorija većine i manjine. • Na primjerima analizira odnose između različitih kulturnih identiteta i građanskog identiteta u BiH u kontekstu razvojnih potreba BiH kao države. • Uvida značaj empatije u svakodnevnim odnosima sa pojedincima i društvenim grupama. • Razvija osjećaj empatičnosti u odnosu prema porodici, prijateljima, ljudima u okruženju. • Uči se altruističnom ponašanju.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>GRO 1.2.3</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda učenja preporučuju se sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Društvene grupe i njihov kulturni identitet; • Društvene grupe i njihov građanski identitet; • Odnos između građanskog i kulturnog identiteta; • Kulturni građanski identiteti u Bosni i Hercegovini; • Empatija; • Altruizam. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, reprodukcije, historijske čitanke, novinske članke, atlase, informativne i književne tekstove, živu riječ sagovornika, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, servisno učenje, neformalnu dramu, igru uloga, učenje putem otkrivanja u užem smislu, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (ljekar opće prakse, pedijatar, školski psiholog/pedagog i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Geografijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>D.8.3. Primjenjuje i predlaže svojstva poduzetnog djelovanja u različitim kontekstima učenja i života.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava razliku između pojmova poduzetnik i djelovati poduzetnički. • Objašnjava poduzetno djelovanje osoba iz okruženja. • Analizira različite oblike poduzetnog djelovanja u odnosu na lične i društvene ciljeve. • Procjenjuje resurse za poduzetno djelovanje kako bi donio/donijela odluke o različitim situacijama.

	<ul style="list-style-type: none"> • Povezuje poduzetno djelovanje sa razvojem pojedinca i društva. • Prepoznaje poduzetnički potencijal u sebi i razvija vještine poduzetnog djelovanja. • Koristi komponente projekta za realizaciju ideje. • Objašnjava načine za osiguranje resursa i upravlja resursima. • Bira volonterske aktivnosti prema svojim potrebama i interesima. • Procjenjuje dobit u odnosu na uložene resurse i troškove. • Usklađuje svoje ciljeve sa ciljevima tima. • Kritički procjenjuje inovacije i promjene u svom okruženju. • Ilustruje rješenja ideja, samostalno i saradnji s drugima. • Objašnjava javna dobra (daje primjere značaju i ulozi javnih dobara i faktora koji utječu na javna dobra). • Predlaže rješenja za <ul style="list-style-type: none"> • pojedine probleme u okruženju • Procjenjuje posljedice svojih odluka i aktivnosti.
Poveznice sa ZJNPP	KMP 1.1.1, KMP 1.1.2, KMP 1.1.3
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda učenja preporučuju se sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poduzetnik i poduzetničko djelovanje; • Djelovati poduzetnički u zajednici; • Poduzetničko djelovanje i lični ciljevi/interesi; • Poduzetništvo utječe na razvoj pojedinca i društva; • Projektne komponente; • Projektni rizici i kako ih prevazići; • Osiguranje resursa i upravljanje resursima; • Volonterizam u zajednici; • Tim (uloge u timu, komunikacija, ciljevi, zajednički uspjesi); • Imam rješenje problema; • Imam konstruktivan prijedlog; • Imam ideju; • Inovatorstvo i poduzetništvo. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, video snimke, projektne i akcione planove, sheme, grafikone, organograme, grafičke organizere, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, serfismo učenje, učenje o poduzetništvu, praktično i smisljeno učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (poduzetnik, inovator, menadžer, PR jedne firme, predstavnik udruženja privrednika ZDK i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na edukativne radionice, radionice učenja o poduzetništvu, kreativno-produktivne radionice, radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije i sl. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i druge priručnike o poduzetničkom učenju koji su dostupni na internetu. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i</p>	

zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza (primjere dobrih praksi iz drugih škola). Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Tehničkom kulturom, Geografijom, Historijom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

9. razred osnovne škole /68 nastavnih sati godišnje/

Oblast: A/Kultura ponašanja	
Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>A.9.1. Utvrđuje važnost društveno prihvatljivih normi ponašanja za razvoj civilizacije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira ulogu odgoja i obrazovanja u međusobnom razumijevanju pripadnika različitih kultura. • Objašnjava na koji način pojedinac vlastitim djelovanjem može utjecati na situaciju u društvu. • Uočava sličnosti i razlike između pripadnika različitih kultura. • Diskutuje o konceptu jedinstvo u različitostima u svrhu mirovnog odgoja. • Analizira vrijednosti kulturno-historijskog naslijeđa za razvoj civilizacije. • Uspostavlja veze i odnose između društveno prihvatljivih ponašanja i donesenih odluka. • Uspostavlja veze i odnose između društveno neprihvatljivih ponašanja i donesenih odluka. • Zauzima pozitivan stav prema kulturi i kulturnom ponašanju. • Razlikuje pojmove pluralizam i različitosti. • Analizira razloge zbog kojih ljudi imaju različite stavove o važnim pitanjima iz društvenog života. • Istražuje kako pojedinac vlastitim djelovanjem može poboljšati situaciju u društvu. • Usvaja pojmove norma, običaj, zakon, te pisana i nepisana pravila. • Objašnjava funkciju društvenih normi koje utiču na ponašanje ljudi u različitim međuljudskim odnosima. • Kritički analizira pojmove različitost, jednakost, diskriminacija, tolerancija i sl.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.2.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda preporučuju se sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Živimo zajedno; • Pojedinac u društvu; • Mirovni odgoj; • Kulturno-historijsko naslijeđe i razvoj civilizacije; • Društveno prihvatljiva ponašanja i odluke; • Društveno neprihvatljiva ponašanja i odluke; • Pluralizam i različitosti; • Norme, običaji i zakoni; • Novi kulturni pokreti; • Tolerancija naspram diskriminacije. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, historijske čitanke, historijske filmove, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje putem otkrivanja, servisno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja</p>	

socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Građanskim obrazovanjem, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

A.9.2. Priprema se i učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji sa različitim sagovornicima, nadogradnji na idejama drugih i izražavanju vlastitih ideja jasno i uvjerljivo.

- Učestvuje efikasno u nizu razgovora i saradnji (jedan na jedan, u grupama, predvođen nastavnikom) s različitim sagovornicima, o temama i tekstovima na nivou razreda, nadogradnji na idejama drugih i jasnom izražavanju vlastitih ideja.
- Učestvuje u diskusiji pripremljen, nakon što je pročitao ili proučio traženi materijal.
- Oslanja se isključivo na tu pripremu, pozivajući se na dokaze o temi, tekstu ili pitanju radi poticanja pažljive, dobro obrazložene razmjene ideja.
- Saraduje s kolegama s ciljem postavljanja pravila za kolegijalnu diskusiju i odlučivanje (npr. neformalni konsenzus, glasanje ključnim pitanjima, iznošenje alternativnih stavova), uz jasne ciljeve i rokove, te pojedinačne uloge po potrebi.
- Potiče razgovore postavljanjem i odgovaranjem na pitanja koja povezuju trenutnu diskusiju sa širim temama ili većim idejama.
- Aktivno uključuje druge u diskusiju, te pojašnjava, potvrđuje ili osporava ideje i zaključke.
- Odgovara pažljivo na različita gledišta; sumira usaglašena i neusaglašena pitanja, te, kad je to opravdano, opisuje ili opravdava vlastite stavove i poimanja i mijenja vlastita mišljenja u svjetlu argumenata i dokaza.
- Definiira pojmove stav i ponašanje.
- Razvija svijest o značaju stava o radu, komunikaciji i ponašanju.
- Njeguje kulturu dijaloga i razvija pozitivne odnose prema pojedincu, skupini i drugima uopće.
- Razvija svijest o poštivanju drugih, važnosti komunikacije, druženja i zajedničkog učenja.
- Formira negativne stavove prema ismijavanju, ucjenjivanju, omalovažavanju i sl.
- Prihvata osobe onakve kakve jesu.
- Razlikuje različite tipove ličnosti prema osobinama.
- Razumije i prihvata različite tipove ličnosti.
- Integriše više izvora informacija prezentovanih u različitim medijima i formatima, ocjenjujući vjerodostojnost i preciznost svakog izvora.

Poveznice sa ZJNPP

JZK 5.1.1, JZK 5.1.2, JZK 5.2.3

Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda preporučuju se sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Društvene aktuelnosti i mediji; • Argument i kontraargument; • Moja tačka gledišta; • Stav i ponašanje u konfliktu; • Ironija i cinizam u komunikaciji; • Vježba parafraziranja; • Šumovi u komunikaciji; • Opservacija i interpretacija; • Osjećanja, karakter i temperament; • Retoričke vještine. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, video snimke, audio snimke, reprodukcije, informativne tekstove, dnevnu štampu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje putem otkrivanja, igru uloga, neformalnu dramu i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom, Građanskim obrazovanjem.</p>	
<p>A.9.3. Objašnjava demokratske vrijednosti i značaj istraživanja o aktuelnim društvenim pitanjima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje demokratsko od autokratskog rukovođenja. • Objašnjava demokratske vrijednosti i utvrđuje važnost istraživanja aktuelnim društvenim pitanjima. • Objašnjava i upoređuje načine dolaska do moći i vlasti kroz historiju i na različitim područjima. • Daje kritički osvrt na načine stjecanja moći i vlasti kroz historiju i na različitim područjima. • Analizira i uvažava mišljenja nastavnika kao autoriteta. • Razvija demokratski dijalog u odnosu porodica-škola. • Analizira demokratske vrijednosti koje se njeguju u drugim zemljama svijeta. • Analizira prava i obaveze koje ima administracija na državnom nivou u provedbi javnih politika. • Shvata značaj dobrih međuljudskih odnosa i njihov utjecaj na školsku kulturu. • Analizira pojmove diktatura, tiranija, autokratija, režim. • Upoznaje posebnost kultura u svijetu i u BiH, te prihvata različitosti u religijama. • Prakticira demokratski dijalog i govor nenasilja u Svakodnevnom životu. • Istražuje aktuelna društvena pitanja i njihov utjecaj na demokratske vrijednosti. • Raspravlja o mogućnostima zloupotrebe položaja, funkcije, pozicije ili dodijeljene uloge.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 4.2.1, DHP 4.2.2, DHP 4.2.3

Ključni sadržaji

Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:

- Demokratsko i autokratsko rukovođenje;
- Istraživanja o društvenim aktuelnim pitanjima;
- Moć i vlast;
- Nastavnik (razrednik) kao autoritet;
- Javne politike- šta je to?;
- Međuljudski odnosi i školska kultura;
- Diktatura, autokratija, tiranija;
- Demokratski dijalog i govor nenasilja u upotrebi;
- Zlouotreba položaja, funkcije ili dodijeljene uloge u društvu.

Preporuke za ostvarenje ishoda

U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, video snimke, kratke filmove, historijske čitanke, reprodukcije, informativne tekstove, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, servisno učenje, učenje putem otkrivanja, učenje kroz igru, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica, Priručnik "Učionica dobre volje", Priručnik "Budimo prijatelji", Priručnik "Za Damire i Nemire" i sl. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Građanskim obrazovanjem, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

Oblast: B/Kultura religija

Ishod učenja	Razrada ishoda
<p>B.9.1. Objašnjava povezanost ključnih događaja i procjenjuje trajanje ideja u vremenu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava ključne događaje i njihovu povezanost na regionalnom i europskom nivou. • Objašnjava interakciju među kulturama u svijetu. • Upoređuje aspekte društva u prošlosti koristeći različite vrste izvora i medija. • Određuje historijske događaje koji su relevantni za današnja zbivanja u Bosni i Hercegovini. • Tumači događaje i pitanja iz prošlosti u okviru odgovarajućeg konteksta, kako bi demonstrirao da ljudi u različitim vremenima i na različitim mjestima gledaju svijet drugačije. • Koristi različita sredstva za rekonstrukciju prošlosti. • Analizira karakteristike savremenih monoteističkih religija u našem okruženju i njihov historijski razvoj. • Izgrađuje pozitivan stav prema religijama i osobama koje ih prakticiraju. • Razvija istraživački duh kroz istraživanja svjetskim religijama, ritualnim pokretima, religioznim idejama, filozofiji, religiji, evropskoj kulturi u religioznoj tradiciji.

	<ul style="list-style-type: none"> • Razvija interesovanja za istraživanje u literaturi i medijima razumijevanju religije i duhovne snage koja održava društvo. • Usvaja pozitivne vrijednosti u vlastitom ponašanju, te razvija demokratski dijalog i toleranciju. • Razlikuje pojmove kultura i civilizacija, ideje i vrijeme. • Analizira i uočava sličnosti između pojmova: civilizacija, materijalna kultura i duhovna kultura. • Definiira pojam nacionalna kultura i svjetska kulturna baština. • Analizira i razlikuje nacionalnu kulturu domovine od regionalne i svjetske kulture. • Uočava i spoznaje nacionalnu kulturu domovine i naroda koji u njoj žive. • Razvija istraživački duh kroz istraživanja kulturama drevnih civilizacija (Maje, Asteci, Inke). • Prepoznaje značaj drevnih civilizacija kao temelja razvoja savremenog društva.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 2.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teorije o širenju religijske kulture; • Nastanak religije; • Funkcije religije; • Filozofija i religija; • Novi religijski pokreti; • Monoteističke i politeističke religije; • Istraživanja o religijskog kulturi; • Značajni historijski događaji na tlu Bosne i Hercegovine; • Materijalna i duhovna kultura; • Nacionalna, regionalna i svjetska kultura; • Drevne civilizacije (Maje Asteci, Inke); • Drevne civilizacije i savremeno društvo. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, reprodukcije, historijske čitanke, informativne i promotivne materijale, odabrane odlomke iz književnih djela, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, učenje putem otkrivanja, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevencija nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole - izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Građanskim obrazovanjem, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>B.9.2. Objašnjava važnost uvažavanja kultura unutar i između grupa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje lični identitet od ostalih identiteta, te prepoznaje višestrukost identiteta pojedinca. • Objašnjava iskustva osoba iz drugačijih kulturnih, religijskih, nacionalnih, društveno-ekonomskih i ostalih grupnih perspektiva i okvira. • Analizira osnovna ljudska prava i njihovu univerzalnost. • Definiira pojam lični i grupni identitet. • Razlikuje urođene i stečene karakteristike identiteta. • Njeguje toleranciju, uvažavanje pripadnika drugih etničkih skupina, stvara i jača vlastiti kulturni identitet. • Analizira značaj razbijanja stereotipa i predrasuda prema drugom i drugačijem. • Uviđa značaj jednakog tretiranja pripadnika različitih vjera. • Razvija interese za istraživanje u literaturi i medijima o poštivanju osnovnih postulata ljudskog dostojanstva i prava na izbor i podržavanja vjerskog školovanja. • Razvija interese za istraživanje u literaturi i medijima o značaju i razumijevanju manjinskih religija u našoj zemlji.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 1.2.3</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Višestrukost identiteta; • Lični i grupni identitet; • Šta oblikuje kulturni identitet pojedinca?; • Religija i religioznost; • Vjerska tolerancija; • Vjerske škole i visokoškolske ustanove; • Manjinske religije u svijetu; • Manjinske religije u Bosni i Hercegovini. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, historijske čitanke, informativne tekstove, video snimke, historijske filmove, Konvenciju o pravima djeteta-knjiga, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, servisno učenje, učenje putem otkrivanja, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica kao i Priručnik "Etika i antikorupcija: Kurikulum i priručnik za 6-9. razred osnovne škole – izmijenjeno i dopunjeno izdanje, autorica: Nina Ninković i Vanja Elezović, čiji je izdavač Udruženje INFOHOUSE iz Sarajeva. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Građanskim obrazovanjem, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/ Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>B.9.3. Procjenjuje kako porodica, religija, spol, etnička pripadnost, nacionalna pripadnost, društveno-ekonomski status i ostali grupni identiteti i kulturni utjecaji doprinose razvoju pojedinca.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava iskustva osoba i drugačijih kulturnih, religijskih, etničkih, nacionalnih, društveno-ekonomskih i ostalih grupnih perspektiva i okvira. • Analizira životna pitanja koja utječu na pojedince i grupe u okruženju. • Daje kritički osvrt o utjecaju društva i kulture na razvoj identiteta pojedinca i grupe. • Razlikuje pojmove ateizam, ateist, agnosticizam i agnostik. • Razvija osjećaj poštovanja i tolerancije spram prava svakog pojedinca na religijsko i nacionalno opredjeljenje. • Istražuje o ateizmu i agnosticizmu u Bosni i Hercegovini.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>DHP 1.1.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulturne i religijske perspektive i okviri; • Etničke i nacionalne perspektive i okviri; • Društveno-ekonomske perspektive i okviri; • Životna pitanja i životne odluke; • Teizam i ateizam; • Ateisti i agnostici; • Religijski i kulturni identitet. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, informativne tekstove, reprodukcije, kratke filmove, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, učenje putem otkrivanja, neformalna drama, situaciono učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnik, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Historijom, Građanskim obrazovanjem, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>Oblast: C/Zdravi životni stilovi</p>	
<p>Ishod učenja</p>	<p>Razrada ishoda</p>
<p>C.9.1. Obrazlaže stavove koji doprinose zdravlju, spolnosti i održivom razvoju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava važnost tjelevoježbe, relaksacije i dnevnog sna i odmora za zdravlje čovjeka. • Iznosi stavove o odgovornom spolnom ponašanju i zaštiti koja smanjuje rizik od prenošenja spolnih bolesti. • Objašnjava važnost uravnotežene i zdrave ishrane za zdravlje pojedinca. • Razumije načine liječenja alternativnim putem (ljekovito bilje, pčelinji preparati, organska ishrana, liposukcijska ishrana). • Razvija svijest za očuvanje i unapređenje zdravlja i zdravog načina života pomoću prirodne medicine.

	<ul style="list-style-type: none"> • Zaključuje da je zdrav i kvalitetan način života uslov za zdravlje svakog pojedinca i da time štitimo organizam od različitih bolesti. • Razlikuje pojmove i uzroke koji dovode do poremećaja u prehrani (anoreksija, bulimija, gojaznost, pothranjenost). • Razvija svijest o važnosti zdravog načina života i brige vlastitom zdravlju u periodu adolescencije. • Razumije i prihvata osobe sa predispozicijama za poremećaje u ishrani i iznalazi načine kako im pomoći. • Razvija kritički stav prema osobama koje imaju poremećaje u ishrani. • Uviđa značaj samopoštovanja kroz odraz slike o sebi. • Analizira vlastite navike i sklonosti, te procjenjuje vlastite sposobnosti (npr. ocjena antropološkog statusa). • Kritički analizira pozitivan i optimističan stav, te vrijednosti i ljepote života. • Prakticira različite vježbe samokontrole i samoregulacije kako bi unaprijedio/la svoj stil življenja.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.3.1, PNP 4.3.2
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda preporučuju se sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uravnotežena ishrana; • Vegani i vegetarijanci; • Poremećaji ishrane i povezane bolesti; • Pretilost i pothranjenost; • Tjelovježba i njen utjecaj na rast i razvoj pojedinca; • Samoregulacija i samokontrola-tehnike; • Stres menadžment tehnike – vježbe opuštanja, meditacija; • Istraživanje o jogi; • Humani odnosi među spolovima; • Reci DA životu; • Optimizam i pesimizam; • Kultura i stil življenja. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, enciklopedije, informativno-propagandne materijale, projekte i istraživanja o zdravlju, enciklopedije, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, učenje putem otkrivanja, praktično i smisljeno učenje, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina, radionice koje su vezane za preventivno-zaštitne programe i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Hemijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem.</p>	
C.9.2. Objašnjava načine života ljudi u životnom okruženju.	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira faktore evolucije koji su omogućili razvoj bioloških osobina i društvenih sposobnosti čovjeka. • Razlikuje stečene i naslijeđene osobine na osnovu kojih čovjek funkcioniše kao biološko i društveno biće. • Razlikuje običaje i vezuje ih za životno okruženje.

	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira uzroke promjena prirodnog i prostornog kretanja stanovništva. • Provodi mini-istraživanja o ovisnostima (pušenje, droga, alkohol, internet igre, kladionice). • Diskutuje o postojanju ovisnosti i uzrocima konzumiranja istih. • Analizira razloge ovisnosti, te posljedice za pojedinca i njegov/njen društveni život. • Uviđa i analizira načine kako se mogu izbjeći ovisnosti. • Upoznaje uz pomoć stručnjaka osnovne tehnike samoodbrane u slučaju fizičkog napada. • Shvata potrebu zaštite u slučaju fizičkog i psihičkog napada. • Analizira i razvija svijest o nenasilnom rješavanju problema, te zauzima kritički stav prema osobama koje primjenjuju nasilje. • Razvija pozitivan odnos prema ljubavi, poštovanju i načinima iskazivanja ljubavi i poštovanja. • Objašnjava šta utječe na donošenje odluke o izboru prijatelja/prijateljice. • Iskazuje i izgrađuje poštovanje prema muško-ženskim prijateljstvima. • Analizira ko su bolji prijatelji - dječaci ili djevojčice. • Diskutuje o prijateljstvu između osoba istog i različitog spola.
Poveznice sa ZJNPP	PNP 4.1.2
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda preporučuju se sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osobine (stečene i naslijeđene); • Običaji, navike, stil življenja; • Mini istraživanje o bolestima ovisnosti; • Zamke savremenih ovisnosti; • Borilački sportovi i borilačke vještine; • Fizički i psihički napad - kako se nositi s tim?; • Kako gledam na druge i kako oni gledaju na mene - identitet; • Ljubav je... Ljubav nije... • Prijateljstvo. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, informativne tekstove, promotivno-informativne materijale, živu riječ sagovornika, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, servisno učenje, učenje putem otkrivanja, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Hemijom, Gradanskim obrazovanjem, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem.</p>	

<p>C.9.3. Analizira ekonomski razvoj društva stavljajući ga u vezu sa aktivnostima zaštite životne sredine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira posljedice zagađenja, vode, zraka i tla u okruženju. • Analizira posljedice zagađenja, vode, zraka i tla na globalnom nivou. • Razumije značenje poruke "djeluj lokalno, misli globalno". • Potkrepljuje dokazima važnost očuvanja prirodnih bogatstava naše domovine. • Potkrepljuje dokazima posljedice globalnih klimatskih promjena i njihov efekat na život ljudi u Bosni i Hercegovini. • Analizira i stavlja u vezu ekonomski razvoj države i njena prirodna bogatstva (resurse: vode, rude, šume). • Razvija pozitivan stav prema prirodi i zaštititi čovjekove okoline. • Učestvuje u ekološkoj akciji u okviru škole i/ili lokalne zajednice. • Objasnjava ulogu i značaj ekološke sekcije i ekoloških udruženja u prostoru življenja.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>PNP 1.3.2</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Posljedice zagađenja životnog okruženja; • Posljedice zagađenja na globalnom nivou; • Dan planete Zemlje; • Djeluj lokalno-misli globalno; • Prašuma Perućica; • Prirodna bogatstva Bosne i Hercegovine; • Ekološke katastrofe; • Mini istraživanje o ekološkim katastrofama. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna, brošure, materijale o ekologiji, snimke, filmove s fragmentima (napad na Hirošimu i Nagasaki; Život u Černobilu, Pomor ribe u rijeci Bosni), živu riječ sagovornika i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, praktično i smisljeno učenje, učenje putem otkrivanja, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na edukativne radionice o ekologiji, radionice učenja socijalnih vještina i kreativno-produktivne radionice. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica, kao i druge priručnike o ekološkom odgoju i obrazovanju. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza, iskustva s terena, saradnju s ekološkim udruženjima i dr. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Biologijom, Hemijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/ Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom, Tjelesnim i zdravstvenim odgojem.</p>	

Oblast: D/Pojedinac i društvo	
Ishod učenja	Razrada ishoda
D.9.1. Analizira etnički i kulturni identitet u odnosu prema kulturnim identitetima u državi, Europi i svijetu.	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira vlastiti identitet i razlikuje ga od ostalih identiteta. • Prepoznaje višestrukost identiteta pojedinca. • Analizira društva i kulture u različitim dijelovima svijeta. • Analizira i definiše pojam identiteta, tj. doživljava vlastitog "ja". • Objašnjava na koji način mi opažamo druge (opservacija i interpretacija) te kako nas opažaju drugi. • Razlikuje karakteristike koje dobijamo rođenjem od onih koje stječemo tokom života. • Diskutuje o odnosu većine i manjine u svom okruženju. • Analizira uobičajene predrasude i stereotipe prema pojedincima i društvenim grupama u okruženju. • Analizira uobičajene predrasude i stereotipe prema pojedinim narodima i narodnostima u BiH. • Analizira etnički i kulturni identitet u odnosu prema kulturnim identitetima u državi. • Analizira etnički i kulturni identitet u odnosu prema kulturnim identitetima u Europi i svijetu.
Poveznice sa ZJNPP	DHP 1.1.1
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lični i grupni identitet; • Etnički i kulturni identitet; • Višestrukost (slojevitost) identiteta pojedinca; • To sam JA-radionica; • Opservacija i interpretacija - nepotpuna slika; • Predrasude i stereotipi spram pripadnika pojedinih društvenih grupa; • Efekti stereotipa; • Stereotipi u književnosti; • Kulturni identiteti u Bosni i Hercegovini; • Kulturni identiteti u Europi i svijetu. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, geografske karte, enciklopedije, video snimke, filmove, informativno-propagandne materijale, književna djela, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, interaktivno učenje, učenje putem rješavanja problema, učenje kroz igru, neformalna drama i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Geografijom, Građanskim obrazovanjem, Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	

<p>D.9.2. Uočava situacije u kojima se ne poštuju kulturni identiteti drugih te analizira uzroke i posljedice takvih odnosa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Povezuje pripadništvo određenoj grupi (po spolu, uzrastu, jeziku, kulturi, običajima i sl.). • Tumači odnos između ličnog i grupnog identiteta te uočava kako različiti grupni identiteti učestvuju u izgradnji ličnog identiteta. • Opisuje sebe i druge kao pripadnike određene nacionalne, etničke, religijske, jezičke i druge kulturne grupe te kao građane Bosne i Hercegovine. • Tumači posebnosti i međuzavisnosti dvije kategorije identiteta uz uključivanje kategorija većine i manjine. • Na primjerima analizira odnose između različitih kulturnih identiteta i građanskog identiteta u BiH u kontekstu razvojnih potreba BiH kao države. • Uviđa značaj empatije u svakodnevnim odnosima sa pojedincima i društvenim grupama. • Razvija osjećaj empatičnosti u odnosu prema porodici, prijateljima, ljudima u okruženju.
<p>Poveznice sa ZJNPP</p>	<p>GRO 1.2.3</p>
<p>Ključni sadržaji</p>	
<p>Za ostvarenje ovog sadržaja se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lični (individualni) i grupni (kolektivni) identitet; • Grupni identitet doprinosi razvoju ličnog identiteta; • Nacionalni, etnički i građanski identitet; • Odnos većine i manjine (manjinske i većinske grupe); • Empatija i simpatija; • Društvene okolnosti oblikuju naš identitet. 	
<p>Preporuke za ostvarenje ishoda</p>	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoje, PowerPoint prezentacije, terenska očigledna nastavna sredstva, flip-čart tablu, ček-liste, informativne materijale, odabrane tekstove za analizu, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, učenje putem otkrivanja, servisno učenje, igra uloga, interaktivno učenje i dr. Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije. Moguće je koristiti Priručnik "Prevenција nasilja koje uključuje djecu u Bosni i Hercegovini" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza. Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Građanskim obrazovanjem, Geografijom, Historijom, Vjeronaukom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.</p>	
<p>D.9.3. Primjenjuje i predlaže svojstva poduzetnog djelovanja u različitim kontekstima učenja i života.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Objašnjava razliku između pojmova poduzetnik i djelovati poduzetnički. • Objašnjava poduzetno djelovanje osoba iz okruženja. • Analizira različite oblike poduzetnog djelovanja u odnosu na lične i društvene ciljeve. • Procjenjuje resurse za poduzetno djelovanje kako bi donio/donijela odluku o različitim situacijama. • Povezuje poduzetno djelovanje sa razvojem pojedinca i društva.

	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje poduzetnički potencijal u sebi i razvija vještine poduzetnog djelovanja. • Koristi komponente projekta za realizaciju ideje. • Objašnjava načine za osiguranje resursa i upravlja resursima. • Učestvuje aktivno u volonterskim i humanitarnim aktivnostima. • Procjenjuje dobit u odnosu na uložene resurse i troškove. • Usklađuje svoje ciljeve sa ciljevima tima kojem pripada. • Kritički procjenjuje inovacije i promjene u svom okruženju. • Ilustruje rješenja ideja, samostalno i saradnji s drugima. • Objašnjava javna dobra (daje primjere značaju i ulozi javnih dobara i faktora koji utječu na javna dobra). • Predlaže rješenja za pojedine probleme u okruženju (ekonomske, ekološke, socijalne). • Procjenjuje posljedice svojih odluka i aktivnosti koje preduzima. • Objašnjava različite načine pisanja CV-a ili biografije. • Razvija vještine sažetog i jasnog predstavljanja svojih kvaliteta u CV-u ili biografiji. • Prezentira napisani CV ili biografiju. • Razvija kritički stav prema poduzetničkom djelovanju pojedinaca i grupa u zajednici. • Izrađuje anketni upitnik za provedbu istraživanja o poduzetničkom djelovanju na nivou škole. • Analizira povratne informacije dobijene od strane učenika, roditelja i nastavnika.
Poveznice sa ZJNPP	KMP 1.1.1, KMP 1.1.2, KMP 1.1.3
Ključni sadržaji	
<p>Za ostvarenje ovog ishoda se preporučuju sljedeći sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poduzetničko djelovanje u zajednici; • Poduzetnici, inovatori i menadžeri u lokalnoj zajednici; • Projektne ideje - iniciranje i generiranje ideja u školskoj zajednici; • Projektni ciklus; • Rizici u projektu; • Kako funkcioniše projektni tim?; • Volonterizam i humanitarne akcije u zajednici; • Kako napisati CV ili kratku biografiju; • Kako provesti istraživanje o poduzetničkom djelovanju u zajednici; • Kako dizajnirati promotivni materijal o poduzetništvu u školi (afiša, prospekt, plakat, pozivnica za dan poduzetništva); • Dan poduzetništva u našoj školi. 	
Preporuke za ostvarenje ishoda	
<p>U ostvarivanju ishoda ove oblasti moguće je koristiti različite oblike i metode nastavnog rada (usmeno izlaganje, dijalošku metodu, metodu demonstracije, diskusije, ilustracije, simulacije, različite oblike radionica i sl.). Od nastavnih sredstava i pomagala moguće je koristiti: plakate, panoe, PowerPoint prezentacije, video snimke, projektne i akcijske planove, sheme, grafikone, primjere CV-ija, biografije, organograme, grafičke organizere, lapbook i sl. Od oblika nastave potrebno je zastupiti ravnomjerno: teoretsku nastavu usmjerenu na usvajanje činjeničnih znanja i praktičnu nastavu usmjerenu na stjecanje praktičnih životnih vještina. Posebni oblici aktivnog učenja koji se mogu primijeniti su: učenje putem rješavanja problema, situaciono učenje, servisno učenje, učenje o poduzetništvu, praktično i smisljeno učenje, interaktivno učenje i dr. Za realizaciju</p>	

pojedinih nastavnih sadržaja moguće je organizirati nastavu na način da nastavnom satu prisustvuje gost-predavač (poduzetnik, inovator, menadžer, PR jedne firme, predstavnik udruženja privrednika ZDK i sl.). Preporučuje se organizacija različitih oblika radionica s posebnim fokusom na edukativne radionice, radionice učenja o poduzetništvu, kreativno-produktivne radionice, radionice učenja socijalnih vještina i radionice nenasilne komunikacije i sl. Moguće je koristiti Priručnik "Kultura i zajednica" čiji je izdavač Pedagoški zavod Zenica i druge priručnike o poduzetničkom učenju koji su dostupni na internetu. U metodičkoj organizaciji nastavnog sata Kulture i zajednice, pored već postojećih metodičkih udžbenika i priručnika, potrebno je koristiti sadržaje i izvore iz internetskih baza (primjere dobrih praksi iz drugih škola). Potrebno je ispoštovati interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje sadržaja ovog nastavnog predmeta sa: Tehničkom kulturom, Geografijom, Historijom, Bosanskim/Hrvatskim/Srpskim jezikom i književnosti, Muzičkom/Glazbenom kulturom i Likovnom kulturom.

E/ UČENJE I PODUČAVANJE

Kada je u pitanju nastava Kulture i zajednice neophodno je da se stvori podsticajno okruženje za učenje i podučavanje ovog nastavnog predmeta. U razrednoj nastavi učenici pohađaju nastavu u jednoj učionici, a u predmetnoj nastavi najčešće se radi o kabinetskoj organizaciji nastave. Ukoliko škola ne posjeduje poseban namjenski kabinet za nastavni predmet Kultura i zajednica, sa adekvatnom opremom, nastavnim sredstvima i pomagalima, nastava se realizira u učionici u kojoj učenici prate nastavu ostalih predmeta (npr. društveno-humanističko područje). Nastavnik će voditi računa da osigura u jednom dijelu učionice kutak na kojem će blagovremeno biti predstavljeni sadržaji koji se trenutno izučavaju.

U predmetnoj nastavi u osnovnoj školi moguće je organizirati kabinetsku nastavu za dva srodna nastavna predmeta (npr. Kultura življenja-Kultura i zajednica; Kultura i zajednica-Likovna kultura; Kultura i zajednica-Građansko obrazovanje i sl.) kako bi se kreiralo što ekonomičnije okruženje za učenje i podučavanje. U ovom slučaju kabinet se mora opremiti savremenim nastavnim sredstvima i pomagalima za učenje i podučavanje Kulture i zajednice, namještaj mora biti prilagodljiv za primjenu različitih socioloških oblika rada. Neophodno je osigurati audio i audio-vizuelnu opremu (CD player, multimedija, personalni računar i sl.). Ukoliko su škole u mogućnosti bilo bi dobro opremiti kabinete s pametnom tablom i ostalom pratećom elektronskom i IKT opremom koja omogućava izvođenje online nastave, tj. digitalizaciju i informatizaciju nastavnog procesa. U ovako kreiranom i podsticajnom okruženju nastava se treba prilagoditi individualnim iskustvima i karakteristikama svakog učenika što je obilježje inkluzivnog pristupa u nastavi.

Kako bismo učenike aktivno uključili u proces učenja neophodno je primjenjivati savremene metode, strategije učenja, tehnike rada i didaktičko-metodičke pristupe (npr. terensku nastavu, problemsko učenje, aktivno učenje, projektnu nastavu, saradničko učenje i sl.). Poželjno je koristiti i razne edukativne platforme, poput eTwinning-a (<https://www.etwinning.net/bs>), koji nudi priliku za razvoj i jačanje novih vještina i kompetencija za 21. stoljeće. Ova platforma predstavlja dobru pripremu za: upoznavanje s načelima vođenja i sudjelovanja u projektima; učenje stranih jezika; korištenje modernih sredstava komunikacije i IKT alata; pravljenje popisa kontakata i sl.

Primjenom različitih tehnika formativnog praćenja učeničkih postignuća osigurat će se kvalitativna povratna informacija o njihovom napredovanju tokom procesa učenja. Kako bi se proces učenja i podučavanja ovog nastavnog predmeta planirao i organizirao što kvalitetnije i ekonomičnije, moguće je da se nastavni sati realiziraju jedan iza drugog. Ovo će omogućiti kvalitetniju organizaciju nastave u kombinovanim odjeljenjima/grupama učenika, organizaciju nastave koja je usmjerena na praktične vježbe, radionice, debate, prisustvo gosta-predavača, kao i organizaciju izvanškolskih aktivnosti kao što su: posjete, terenska nastava, razmjene i sl.

F/VREDNOVANJE U PREDMETNOM KURIKULUMU

Kada je u pitanju praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje učeničkih postignuća u okviru nastavnog predmeta Kultura i zajednica neophodno je, pored odredbi iz pravilnika koji regulira ovu oblast, ispoštovati i sljedeća tri načina ocjenjivanja:

Sadržajno ocjenjivanje

Postavljeni ciljevi svake nastavne jedinice određuju koje znanje smatramo potrebnim unutar te nastavne jedinice, a to usmjerava naše poučavanje da učenici steknu tačno određen obim i vrstu znanja. Ako smo jasno postavili ciljeve svake nastavne jedinice, definirali ishode učenja i indikatore uspješnosti, možemo jednostavno provjeriti jesu li učenici stekli i ovladali znanjima koja smo predvidjeli kao sadržaj učenja, provjeravajući i ispitujući baš to znanje.

Ocjenjivanje u realnim situacijama

Nastavnik koji realizira nastavu iz nastavnog predmeta Kultura i zajednica treba što više da zaključuje o učenikovom znanju iz njegovog ponašanja, primjene znanja, razumijevanja i obrazloženja, te produkata koji nastaju kao rezultat praktičnih vježbi u učionici i izvan nje. Učenici nižeg osnovnoškolskog uzrasta još uvijek su u misaonom pogledu upućeni na konkretne predmete i situacije i postepeno sa nivoa konkretnosti prelaze na apstraktni nivo i ovladavaju njihovim simboličnim zamjenama (slikom, pojmom, znakom). Zato je važno od učenika tražiti stvarno ponašanje i konkretnu demonstraciju određene vještine. To znači da ćemo od učenika tražiti da u određenoj situaciji primijeni naučeno, a ne da opiše riječima, prepozna na crtežu i sl. Osim praktičnih vještina, u okviru ovog predmeta ispitujemo i činjenično znanje, ali na ocjenjivanje utječe i stvaralački duh, poduzetnički duh i samoinicijativa. Činjenično znanje ispitujemo usmenim i pisanim provjeravanjem. Pismene provjere treba obavezno bodovati, definirati skalu ocjenjivanja, odrediti minimalan broj bodova za prolaznu ocjenu (30%). Zadaci u pismenim provjerama treba da budu diferencirani po nivoima složenosti (osnovni, srednji i napredni) i da prate definirane ishode učenja i indikatore za pojedine nastavne oblasti/cjeline/teme, odnosno oblasti i komponente definirane u predmetnom kurikulumu. Ovo načelo se nadograđuje u skladu za uzrastom učenika i prilagođava uzrastu učenika.

Kontinuirano ocjenjivanje

Svakodnevno prikupljanje podataka o znanju, razumijevanju i sposobnosti primjene naučenog olakšava zapažanje o učenikovim specifičnostima, jakim stranama, izvorima poteškoća, socijalnom i emocionalnom razvoju. Ti podaci nastavniku će poslužiti da stalno prate koji učenici nisu usvojili određene vještine i znanja, moći će prilagođavati i mijenjati nastavne metode te pronaći rješenje za učenike koji nisu savladali određene nastavne sadržaje. Prikupljeni podaci dat će sliku učenikova napretka, što može biti koristan podatak nastavniku, roditeljima kao i samom učeniku, kojeg možemo motivirati ocjenjivanjem njegova napretka. Sve navedeno olakšat će nastavniku kada treba brojčanu ocjenu jasno potkrijepiti opisom. Ovo je posebno značajno za vrednovanje i ocjenjivanje učenika koji prate nastavu po individualnim obrazovnim programima i koji se, shodno Zakonu o osnovnoj školi, pored brojčane ocjene, ocjenjuju i opisno tokom cjelokupnog osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja.

Takvim će se izražavanjem postignutog znanja nastavnik moći koristiti za svako razdoblje (na kraju nastavne cjeline, polugodišta i školske godine). Za ovakvo ocjenjivanje kažemo da je uravnoteženo ocjenjivanje.

Želimo li da naši učenici izrastu u slobodne ljude koji će negovati demokratske odnose u društvu, i naš odnos prema njima treba biti otvoren, tolerantan, poticajan i empatičan. Cilj učenja postaje znanje, a ne ocjena sama po sebi.

Prilikom praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja učeničkih postignuća, nastavnik Kulture i zajednice će konsultovati savremenu literaturu iz pedagogije, psihologije, metodike nastavnog predmeta i dokimologije kao naučne discipline koja se bavi ovim segmentom odgojno-obrazovnog rada.

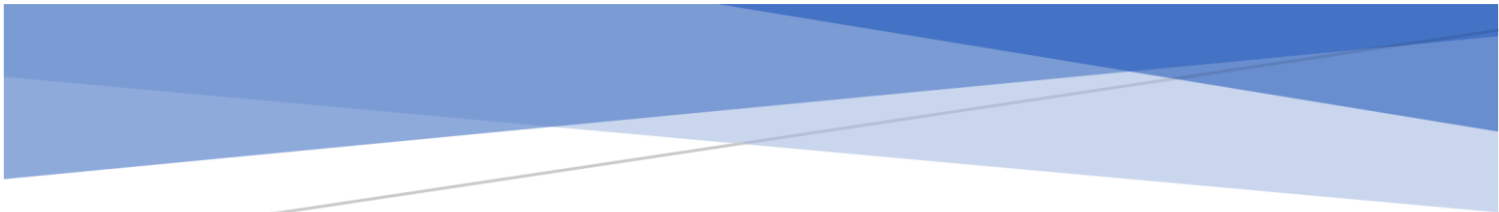
Da bi nastavnik usmjerio učenika na znanje i praktične životne vještine i važnost ovladavanja znanjem i praktičnim životnim vještinama, može učiniti sljedeće:

- svojim primjerom demonstrirati da je učenje cjeloživotno i da se i odrasle osobe često prate, vrednuju i ocjenjuju;
- izbjegavati međusobne usporedbe učenika tokom procesa ocjenjivanja;
- razgovarati često o vlastitim jakim i slabim stranama učenika pojedinačno te jakim i slabim stranama razredne zajednice;
- s učenikom razgovarati o tehnikama i strategijama učenja koje primjenjuje, kako bi bolje razumjeli i razjasnili šta učenik nije usvojio i kako bi to mogao postići;
- osigurati da su ravnomjerno zastupljene različite tehnike praćenja i vrednovanja učeničkih postignuća kako bi učenici shvatili da se znanja, vještine i sposobnosti mogu pratiti, vrednovati i ocjenjivati na različite načine te da kumulativno doprinose izvođenju zaključne ocjene koja je pokazatelj njihovog uspjeha u određenom vremenskom periodu;
- koristiti različite tehnike samovrednovanja i samoprocjene za učenike kako bi bili aktivno uključeni u sve faze nastave (planiranje, realizacija, evaluacija) što će omogućiti učenicima da razviju osjećaj da i sami utječu na to kakvu će ocjenu dobiti;
- važno je roditelje usmjeriti na postignuće njihovog djeteta, a umanjiti njihovo zanimanje za položaj vlastitog djeteta u odnosu na ostalu djecu;
- postaviti jasne kriterije za ocjenjivanje koji treba da prate standarde učeničkih postignuća i da se oslanjaju na definirane ishode učenja i indikatore uspjeha postavljene u predmetnom kurikulumu i sl.

G/ PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

- Nastavu iz predmeta Kultura i zajednica mogu izvoditi nastavnici:
  - nastavnik/profesor historije/povijesti/istorije,
  - nastavnik/profesor razredne nastave,
  - nastavnik/profesor kulture življenja, kao i nastavnici koji imaju grupu kultura življenja sa nekim drugim predmetom,
  - nastavnik/profesor geografije/zemljopisa,
  - nastavnik/profesor B/H/S jezika i književnosti,
  - nastavnik/profesor stranog jezika,
  - nastavnik/profesor muzičke/glazbene kulture,
  - nastavnik/profesor likovne kulture.
- Nastavu kulture i zajednice mogu izvoditi i lica imaju završen najmanje I (prvi) ciklus Bolonjskog sistema studiranja u trajanju od tri (3) godine (180 ECTS bodova) ili četiri (4) godine (240 ECTS bodova) i koja su stekla akademsku titulu i zvanje bachelor ili ekvivalent za određenu oblast.
- Lica koja u toku studija nisu polagala ispite iz pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičke grupe predmeta, dužna su ove ispite položiti u roku od godinu dana od dana stupanja na posao nastavnika.

[The main body of the page is blank white space.]

